

1998. III. évfolyam 2.szám

GRAMFON

Az igényes zenerajongó lapja

Ára: 296 Ft

Fotó: Szigetváry Zsolt

Fischer Iván
Takács Kvartett
Daniele Gatti

*Vukán György
Martial Solal
Alexander von Schlippenbach*

A HÓNAP INTERJÚJA

AMADINDA

ÜTŐEGYÜTTES

MÁR TÖBB MINT 399 999 EMBER HALLGATJA BUDAPESTEN!

BUDAPEST RÁDIÓ
96.4 FM
STEREO

1022 BUDAPEST,
BIMBÓ ÚT 7.
FAX: 212-4968
TELEFON: 212-4507

Retkes Attila
Főszerkesztő

Bősze Ádám
Lapigazgató

Zipernovszky Kornél
Jazzroval-vezető

Trochilus Grafikai Bt.
Lapterv és tipográfia

A szerkesztőség címe:

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./Fax: 212-4782

Internet-cím:

<http://www.bmc.hu/gramofon.htm>

Kiadja:

Amfisz Kft.

Iványi Margó
Felelős kiadó

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 212-4782

Terjeszti:

a Hírker Rt., az NHE,
a Kiadói Lapterjesztő Kft.,
és alternatív terjesztők

Terjesztésszervezés:

MediaTrade Bt.
Tel./fax: 342-2362

Nyomtatás:

Athenaeum Nyomda Rt.
Budapest

Felelős vezető:
Dr. Garáné Bardóczy Irén
az Igazgatóság elnöke

ISSN 1416-1109

15

Fischer Iván

20

Takács Kvartett

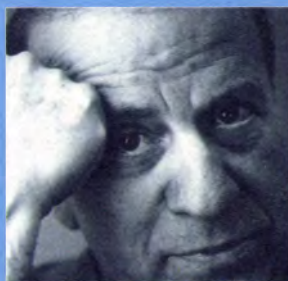
22

Daniele Gatti

24

Vukán György

30

Martial Solal

35

Schlippenbach

Tisztelt olvasó!

Miről is írhat egy értékközpontú folyóirat, az igényes zenerajongó lapja tévív és a világ hanglemezipiacát sújtó recesszió idején? Közzölhetnénk leleplező interjúkat és bravúros publicisztikákat hatalmi harcokról, villongásokról és a zenei élet megosztottságáról, de ezt továbbra sem tesszük. A Gramofonnak nem ez az üzenete; divatos szóval élve: más az imázsa. Úgy döntöttünk, hogy pozitívak leszünk, és sikertörtétekről írunk. Mert szerencsére abból is akad néhány.

Itt van például az Amadinda Űtőegyüttes; négy fiatalember, akik virtuozitásuknak, nemzetközi elismertségüknek, nyitottságuknak és korszerű zenefelfogásuknak köszönhetően ma már megkerülhetetlen „tényező” a hazai előadóművészetben. A hónap interjújában John Cage-ről és Óceániáról, különleges hangszereikről és a kortárs zenéről vallanak. Vagy említhetnénk a Harmonia Mundi történetét, amelyet Kiadói panoráma rovatunkban elevenítünk fel; igyekeznénk megfejteni az arles-i székhelyű cég elképesztő sikereinek titkát. De valódi sikertörténet az is, hogy a dinamikus fejlődő ECM kiadó – hagyományos badenweileri fesztiválja mellett – Európában elsőként Budapestre hozza el sztárjait: márciusban a Tivoli Színházban játszik Kim Kashkashian és Gary Peacock, a Keller Kvartett és Tomasz Stanko.

Sikersztorik tehát a februári Gramofonban, de közben nem térünk el a lap indulásakor, 1996 nyarán megfogalmazott célkitűzéseinktől sem: elsősorban a klasszikus zene és a jazz – a recesszió ellenére – gazdag hanglemeztárára koncentrálunk, kritikák, recenziók formájában. Szándékaink szerint közérthetően, szakszerűen és elfogulatlanul.

Retkes Attila főszerkesztő
Bősze Ádám lapigazgató

A Gramofon következő száma március 10-én, kedden jelenik meg.

a Gramofon februári sztárjai

T a r t a l o m

A hónap interjúja: Amadinda Űtőegyüttes	2
Kiadói panoráma: Harmonia Mundi	5
Oldal Gábor: Kis magyar gramofonológia XI.	8
Antológia: Bartók: A kékszakállú herceg vára	10
Beszélgetés Wolfgang Mohrral, a Teldec vezető producerével	12
Kritika: Klasszikus	13
Beszélgetés Vukán Györggyel	24
Kritika: Jazz	26
BMC-ECM-fesztivál	32
Kritika: Jazz	35
Mafioso Blues	38
Kritika: etno, blues, underground	40
A Nemzeti Tankönyvkiadó ajánlata	42
Forrás-estek a Gramofonban	44
A Budapesti Fesztiválzenekar a Gramofonban	45
A Budapest Music Center a Gramofonban	46
Hírek	47

AMADINDA

Ü t ö e g y ü t t e s

Az Amadinda Ütőegyüttes (Bojtos Károly, Holló Aurél, Rácz Zoltán, Váczi Zoltán) érdemei közül talán még senki nem emelte ki az időben legelsőt: tudniillik hogy egyáltalán sikerült egymásra találniuk. Alig akad ugyanis olyan ember, aki kész lenne az életét arra áldozni, hogy „doboljon”. Nekik azonban, még a nyolcvanas évek szűkösebb keretei között, megadatott ez a lehetőség a Zeneakadémián. Akkor elsősorban ütőkre írt kortárs műveket játszottak, de azóta szisztematikusan bővült a repertoár, és zajos tetszéssel fogadta a közönség azokat a kísérleteket is – például a stílusosan csak ZÖRR nevet viselő, az LGT-vel és a Trio Stendhallal közösen készített lemezt –, amelyek a jazz felé mutatnak, vagy amelyek a távolkeleti ütőshagyományokat népszerűsítik. Az a jelenség, amint négy európeai megjelenésű férfi odaáll egy-egy autentikus keleti hangszer mögé, és átszellemült játékával lázba hozza a szintén európai közönséget, önmagában sokat elárul a zenekar törekvéseiről. A stílárís sokszínűséget tudatosan alakították ki, de szerintük a repertoár legszélsőségesebb darabjai is valójában ugyanarról szólnak. Rácz Zoltán művészeti vezetővel, Holló Auréllal és Váczi Zoltánnal beszélgettünk.

„Csak kortárs művészet létezik”

Fotók: Szigetváry Zsolt

G ramofon: Amikor az Amadinda megalakult, saját bevallásotok szerint még a Zeneakadémián sem tudták, hogy mit jelent az együttes neve. Mi a helyzet manapság; van-e az Amadindának kiforrott törzsközönsége a szeretéágazó repertoár el lenére?

Rác Zoltán: Az amadinda egy ugandai xilofon. A nevet hosszas kirlódás után választottuk. Nem akartunk ilyen neveket, hogy „budapesti”, „magyar” vagy „modern”; kezdettől fogva próbáltunk tágabb keretek között mozogni. Az akadémisták körében gyors közvéleménykutatást végeztünk, hogy mi jut eszükbe arról, hogy amadinda. Amanda Lear – ez volt a legjobb ötlet, de azért megtartottuk a nevet. A megalakulás után egy évvel pedig már zsúfolni ház előtt játszottunk, tehát gyorsan megjegyezték. Kezdetben nem is sejtettük, milyen jól választottunk, mert az Amadinda névnek hangulata van, és utal arra a kapcsolatra, amit az utóbbi években nagyon-nagyon tudatosan próbálunk felépíteni a tradicionális zenék és az általunk játszott kortárs kompozíciók között.

G: Az ütőshagyomány Magyarországon – legyünk őszinték – nagyon kezdeti stádiumban van. Sokan liteket tekintenek úttörő jelentőségűnek.

R. Z.: Nem akarunk semmiféle hagyományt teremteni. Olyan területeken akartunk megnyilatkozni, ahol éreztük ennek hiányát és létjogosultságát. Az induláskor legfontosabb feladatunknak kortárs művek előadását tekintettük, amelyek addigra már-már klasszikusnak számítottak, de nem volt még itthoni bemutatójuk. Ennek ellenére attól a szent pillanattól kezdve, amikor ezt megfogalmaztuk, foglalkoztunk régebbi zenék átíratainak előadásával és tradicionális zenékkal is. Ez utóbbi terület iránt a tudatos és abszolút zenei indíttatású érdeklődés a nyolcvanas évek végén indult, amikor Váczi Zolival elmentünk Hawaiira. Nagyon lázba hozott minket, amit ott láttunk; ő pár év múlva vissza is ment. Merítettünk más együttesek repertoárjából is, elsősorban a kanadai Nexus együttestől, akik '93-ban, egy budapesti percussion-fesztivál

alkalmával jártak Magyarországon. De ezeken kívül ragtime- és jazz-standardátiratok is kiegészítették a repertoárt.

G: Az utóbbiakat hangolt ütőhangszereken adjátok elő. Ezek állnak közelebb a szívekhez, vagy a hangolatlan dobok, kereplők, harangok arzenálja?

R. Z.: Kikerülhetetlen, hogy mindkettővel foglalkozunk. Mintha az utóbbi időben a hangolatlan felé mozdultunk volna el, de a koncertjeinken mindig jelen vannak a hangolt dallamhangszerek – angol szakkifejezéssel mallet instruments –, a vibrafon, xilofon, harangjáték, esetleg a csóharang és hangolt gongok. Az ütőhangszerek döntő hányada azonban hangolatlan. Ez a világon mindenütt így van. A mallet hangszerek mai formájukban a XX. század „víványai”. Tradicionális őshangszer-párjaik – Bali szigetén a gamelánzenekarok metalofonjai, vagy Afrikában a balafon – emlékeztetnek ugyan a harangjátékra vagy a fából készült xilofonra, de egyszoros hangszerek, és teljesen különbözik a hangolásuk az európai temperált skálától. Modern megfelelőik csak az ötletet vették kölcsön, de hangolásuk azonos a kalapácszongoráéval.

G: Van-e valami jelentősége irányultságokban annak, hogy nagyon sokat foglalkoztatok John Cage zenéjével, illetve hogy később személyes kapcsolatba is kerültek vele?

Váczi Zoltán: Nekünk mindig volt egy alapérdelődésünk a tradíciók iránt, ami független Cage motivációitól. Azért fordultunk ebbe az irányba, mert egy sok ezer éves, alapvetően beszélt nyelv kulturális hozadékát tükrözi a tradicionális zene. Megdöbbentően régiek ezek a kultúrák, régebbiek, mint a legkorábbi írásos emlékek. Azokon az európai hatástól távol eső kultúrterületeken, ahol jártunk – Indonéziában, Polinéziában, Afrikában – számtalan nagyon gazdag és magas szintű dokultúrával találkoztunk.

V. Z.: Egyébként Cage nem célirányosan a leteti zenék felé fordult, hanem ki akart törni abból a kompozíciós gyakorlatból, amely az egész európai

zenét, de még az új bécsi iskolát, Schönberget és körét is jellemezte. Nagyon szimpatikus nekem az a kérdés, amelyet az egyik írásában tesz föl: vajon csak azok a hangok „valódi” hangok, amelyeknek nevének van? Csak az lehet zenei hang, amit C, Cisz, D, Disz stb. hangnévvel lehet azonosítani? Említetem, hogy a tradicionális hangszereknek semmi köziük a zongorahangoláshoz, és ezt a hangolást Cage is megkérdőjelezi. Szerinte minden hang lehet zenei hang, következésképpen minden hangra lehet komponálni. Ezért fordult a hangolatlan zene felé, ezért rak csavarokat és fadarabokat a zongorahúrok közé, hogy a kompozícióban felhasználható hangok körét tökéletesen megnyissa. Ezáltal viszont elveszítette az összhangzattan rendezőelvét, valami mást kellett helyette kitalálni. Nála ez az idő volt: időstruktúrákban kezdett komponálni. Tehát Cage elsősorban a saját zenei nyelvének kidolgozásán fáradozott, és ehhez kínált nyitott környezetet a korabeli San Francisco, ahol multikulturális környezet vette körül.

G: Az előbb említett időstruktúrákat elég nehezen lehet felfedezni ezekben a darabokban, sőt a laikusnak az lehet az első benyomása, hogy ezek a kompozíciók éppen azt mellőzik, ami az ütőhangszerekről mindenkinek eszébe jut: a ritmus periodicitását.

R. Z.: Az 1933 és '42 közé eső alkotói időszakban szerezte az úgynevezett Konstrukciókat, amelyek pontosan a periodicitásra épülnek. Persze nem a két vagy négygyeddes európai modellben, de miért kellene feltétlenül abban? Kérdezem én, hogy az indiai tála-rendszer periodicitása első hallásra felismerhető az európai hallgató számára?

G: Tudtommal a legkisebb tála háromütemű, és csak azután jön a többi, egészen a százüteműig...

R. Z.: Cage periódusai is hosszabbak, de azért még meghatározott hosszúságról van szó. Ráadásul a formarészek egy jellemző ritmikus kódenciával vannak lezárva; tehát, ha úgy tetszik, pont-

san úgy kezeli a frázist, mint például Mozart bármelyik kompozíciójában. Ugyanaz történik kizárólag ritmussal, illetve relatív hangmagasságokkal. Nem dobta tehát ki a korábbi kompozíciós gyakorlatot az ablakon, csak gyökeresen más irányba indult.

G: Ez motiválta, hogy kimenjen a „bolhpiacra”, és ott hangkeltő eszközöket gyűjtsön?

R. Z.: Nézd, nem volt gazdag fiú akkoriban, de tele volt öt-

letekkel. Bármilyen hangkeltő eszköz hangszeré válhat, ha egy kompozícióban elnyerte a helyét. Ameddig ez nem történt meg, addig a legmivesebb cremonai hegedű is eszköz marad. Valóban kerültek fékdobok és tárcsák a kompozíciókba, de azt hiszem, a felvételtől senki nem tudja, hogy éppen mi szól. Fontosabb, hogy olyan hangfenoménben részeseül az ember, amit nem ismer.

G: A keleti zenétet miféle elmélet szabályozza? Ott is van neve a hangoknak?

V. Z.: Az összhangzattant egy komolyabb, kultikus rendszer helyettesíti. Minden mozzanat összekapcsolódik alapvető világképünkkel, és így az istenekkel. Ez szigorúbb rendezőelv mindenféle elméletnél, mert sokkal tudatosabb megfontolásból kerülnek a hangok a helyükre.

G: Mennyire jellemző a délkelet-ázsiai zenekultúrára az a gyakorlat, ami például az indiai klasszikus zene hagyományozásának alapja: a mester és tanítvány szóbeliségen alapuló viszonya?

R. Z.: Én is ütem egy mester lábainál, ha nagyon keveset is, mert csak rövid ideig tartózkodtam Bali szigetén. Az utolsó napok egyikén találtam meg az egyik legnagyobb élő gamelánmestert, I Wayan Tembrest, és a vele töltött kétszer három óra tökéletesen meggyőzött arról, hogy nagyon is létezik ez a gyakorlat. Egyébként őt is a helyi szokásokra hagyatkozva találtam meg. Egyenesen a szülőfalujába mentem, mert a bali emberek a költözködést sorscsapásként fogják fel. Arra gondoltam, ha helybéli, akkor ő se mozdult el onnan, ahol a világra jött. Meg is találtam.

V. Z.: Azt hiszem, az a dolog kulcsa, hogy minden autentikus kultúrában jelen van egyfajta bizonyosság. Tudni lehet, hogy hol található a szellem, és az azt képviselő forma; ez esetben a gamelánmester. Szerintem ez az igazi tanítás lényege. Valódi hagyományt ápolni is csak úgy lehet, ha a tanításkor szóban terjednek, és egy tanár éveken keresztül néhány növendékkel foglalkozik. A Távol-Keleten legalább húsz év a „normális” tanulódó. Az első években a növendék sokszor csak egyszerű dolgokkal foglalkozik: ismerkedik az eszközökkel, ismerkedik a szellemmel.

G: Jó néhány előadóművész beleépíti zenéjébe a kint tanult elemeket; ezt nevezzük ma világzené-

nek, bár ez a terminus sem mentes hátsó gondolatoktól. Ti milyen mértékben vállaljátok ennek a kockázatait?

Holló Aurél: Kifejezetten törekszünk arra, hogy a tradicionális elemeket beépítsük a saját zenénkbe. Váczi Zolival már jó két éve dolgozunk egy kilencrészes sorozat megkomponálásán, amiből az első két rész rendszeresen elhangzik koncertjeinken, és további három már előkészületben van.

G: A próbatermetekben hihetetlenül sokféle hangkeltő eszköz sorakozik, az alumínium söröshordóktól a seprűig. Hangszerspecifikusan szereztek darabokat, vagy más élmény ültet a kottapapír elé titeket?

V. Z.: Ha adott egy zseniális találmány, mint például a vízigong vagy az oroszlánbögés, az arra csábít, hogy beillesztjük a zenébe. (Az oroszlánbögés is egy dob, de a membránjába egy zsinórt applikáltunk, és ha azt vízes ronggyal meghúzzuk, morgásszerű hangot ad. Ugyanaz az elv, mint a köcsög-dudáé, de lágyabb a zengése.) Az esetek nagy többségében azonban az igazi inspiráció mégiscsak zenéi. Hallottam valamit, vagy él bennem egy kép, vizuális élményvilág, amit ki akarok fejezni hangszerekkel. A jó zenész át tudja alakítani ezeket a képeket, és ehhez adottak az ütőhangszerek korlátlan és mindig újabb lehetőségei. Ezért érthetetlen az, hogy az utóbbi pár évtized ütőhangszeres kortárs zeneszerzése gyakran milyen keveset használ föl ebből a mérhetetlen gazdagságból.

R. Z.: A napokban hallgattunk meg egy ausztrál zeneszerzők munkáit tartalmazó CD-t. Minden darabban ugyanaz a séma: marimba, xilofon... A negyediket hallgatva már azt hittem, a lemezjátszóval van baj.

H. A.: A lemez legizgalmasabb mozzanata egy improvizáció, amelyet a Synergy együttes tagjai adtak elő. A hangszerek között szerepelt egy kaktusz is, amelynek a tűskéit pengették, és az így keletkező hangot tűmikrofonnal erősítették fel. Szellemes ötlet, ami ugyan Cage találmánya, de ez is jelzi a szinte korlátlan lehetőségeket.

R. Z.: Azért ez már részben elektronikus zene, hiszen a tűmikrofon teszi lehetővé, hogy egy olyan hangzásvilágba lépjél, ahol eddig nem voltál soha. Ebből a szempontból tehát teljesen mindegy, hogy az a zene, amelyik valamilyen módon összeköti az

embert a kozmosszal, elektronikusan jön létre, vagy a lehető legnaivabb instrumentumokkal. Soha nem az eszközök határozzák meg a zene jelentéstartalmát. Fantasztikus élmény volt amikor rádöbbenünk, hogy a kortárs zene nem az a zsákutca, ahová véleményem szerint ma-guk a zenészek vezették, hanem egy igenis létező, kimutatható szellemi folyamat jelenlegi állapotát tükröző forma.

G: És a jelenlegi állapot, a temperáltság fokozatos leépítése az európai zene megkérdőjelezésével egyenértékű?

R. Z.: Azért én nem fogalmaznék ilyen szigorúan. De a XX. század zenetörténete az én olvasatom-ban másról sem szól, mint hogy végletekig feszítse a rendszereket. A temperáltságról nemigen tudott lemondani a mai napig sem. Másrészt az is tény, hogy az európai zene sok mindent átvett más kontinensek kultúrájából, elsősorban amerikai közvetítéssel. Egyébként is úgy érzem, hogy az európai kultúra nem a helyszínekkel érintkezik elsősorban, hanem Amerikával.

G: Debussy is Párizsban látott-hallott jávai gamelánt...

R. Z.: 1889, párizsi világkiállítás, jávai gamelánzenekar. És milyen zenét írt Debussy! Egész Európára fantasztikus hatással volt a Kelet felfedezése, de ez nem okozott alapvető irányváltást. A szomorú az, hogy például a japán zenészek is alkalmazkodtak a száz-százötven éves európai és amerikai gyakorlathoz: újra felfedezték azokat a zeneműveket, amelyeket évszázadokkal azelőtt megírtak, és a mai zeneszerzésük sokszor a korábbi európai irányzatok ügyetlen feldolgozásának hatásait kelti. A zenei gyakorlat ma jórészt már csak ismétlgeti a jól bevált receptet, amely egy könnyen körülhatárolható repertoárból áll. Ezeket játsszák újra és újra koncerttermekben, operában.

G: De azért világos, hogy itt az újraértelmezés van a hangsúly, nemde?

R. Z.: Igen, a régi zenék mai előadásában is az előadás, értelmezés aktualitása számomra a döntő momentum. A „kortársiasságot” érzem hangsúlyosnak. Szerintem csak kortárs művészet létezik, semmi más. Ez nem modern gondolat, az egész világ érdeklődése ilyen volt, egészen addig, amíg 1829-ben Mendelssohn elő nem vette Bach Máté-passióját. Akkor változott meg valami. Lehet, hogy ezért megköveznék, de szerintem csak középszerű zenészek találják meg a menedéket egy rég felfedezett világban. Ez hosszú távon járhatatlan, és emiatt ítélem kedvezőnek a kortárs zene helyzetét. Nincs ólomfal az új és a régi között, globális gondolkodást képviselhet a műsorunkon egy Ravel-átírat éppúgy, mint egy balinéz zene. A két világ nem üti, hanem kiegészíti egymást, és így alkot szerves egységet.

H. Magyar Kornél

harmonia

mundi

Canciones y Ensaladas

Chansons et pièces instrumentales du Siècle d'Or

ENSEMBLE CLÉMENT JANEQUIN • DOMINIQUE VISSE

90827

MOZART
MASSONNEAU
STAMITZ
KROMMER

Oboe Quartets

Paul Goodwin
classical oboe

with

TERZETTO
Anna McDonald, *violin*
Jane Rogers, *viola*
Helen Gough, *cello*

907220

Mint a mesében: hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy ambiciózus, ámde szegény francia ember, amúgy a hanglemezek nagy szerelmese, aki egy szép napon a fejébe vette, hogy életre kelti saját klasszikus zenei lemezvállalatát. A gondolatot tett követte – a Harmonia Mundi elnevezés is az ismeretlen agyából pattant ki –, és a cég megszületett. Ennek idén éppen negyven éve. Aztán pár évre rá, már a hatvanas évek elején, szerény kis tőkével a lemezkiadó színre is lépett: kiadta első katalógusát. De talán soha nem lett volna világszerte ismert, ha a sors nem lesz kegyes hősiükhöz, és nem hozza össze őt a régizene akkor már világklasszis tolmácsolójának számító Alfred Deller angol kontratenor énekművésszel, a Deller Consort együttes névadó sztárjával. E találkozásnak köszönhető ugyanis, hogy az akkor még igencsak ismeretlen, aprócska lemezkiadó neve – mindenekelőtt az angol reneszánsz zenéjének fokozatos feltámasztásával – szinte futótűz gyorsasággal terjedt, és mind szélesebb körben vált ismertté.

A Deller-kapcsolat tulajdonképpen el is döntötte a Harmonia Mundi sorsát, s egyben repertoárját, kiadói választékának profilját: a cég egyértelműen a régizene interpretálását vállalta magára, s azon belül is hangsúlyosan a barokk zene darabjainak lemezre játszását,

éneklését tűzte ki célul. „E téren egyértelműen újjátoknak számítunk, amiben persze nagy köszönet illeti meg a kiváló előadókat: René Jacobsot, Philippe Herreweghét, William Christie-t, Paul Hilliert, Nicholas McGegant, Andreas Schollt, Marion Verbruggent, Frederic Chiu-t és a többieket, az együttesek közül pedig mindenekelőtt a Anonymous 4-t, a Romanescát Andrew Manzéval, illetve az Akademie für Alte Musik Berlint és az Ensemble Clément Janequin, akik ma a kiadó legtöbbet foglalkoztatott művészei” – meséli magukról az arles-i székhelyű lemezkiadó munkatársai. „A fenti sztárok nélkül a Harmonia Mundi nem lett volna az, ami. Katalógusunk időközben folyamatosan terebélyesedett, és ma több mint ezer címet tartalmaz. Az anyacég mellett számos leányvállalatból is álló Harmonia-csoport forgalma '97-ben elérte a 280 millió francia frankot, az itt foglalkoztatottak száma pedig megközelítette a 250 főt” – büszkélkednek brosrúaikban az arles-iek.

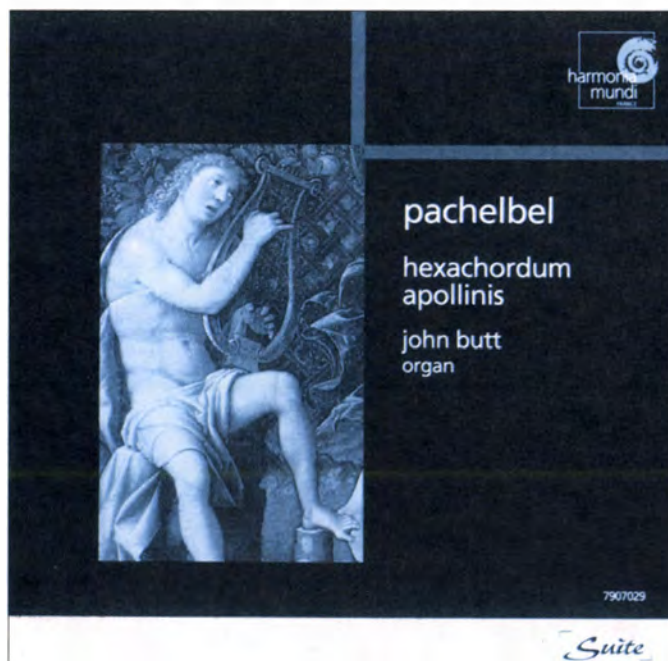
A mindenekelőtt függetlenségére rendkívül büszke francia zenei vállalat kiadói politikájának alapelveit tulajdonképpen már az ismeretlenségben maradó alapító lefektette, és azon azóta sem változtattak semmit. A cégnél minden egyes lemez (immáron CD) sorsát nyomon követik, vigyázzák az eladásig. Nem ipari terméknek tekintik kiadványaikat, de nagy gondot fordítanak a megfelelő marketingre, reklámozásra is. Arra törek-szenek, hogy ízlésüket a publikuméhoz igazítsák, igyekezzenek kielégíteni a várható vevőközönség igényeit, anélkül, hogy a barokk zene iránti nemzetközi örületre várnának. „Jó zenét akarunk átnyújtani, olyan művészekkel, akik nemcsak hünen lejátsszák a kottát, hanem képesek át is élni azt, ebből következően: azt a zenét kívánjuk csinálni, amit szeretünk, és azokkal, akiket szeretünk”. Ez a Harmonia Mundi tulajdonképpen egyszerűen hangzó mottója.

A leányvállalatok közül – amelyeket éppen a cég független státusának biztosítása, továbbá a CD-k minél

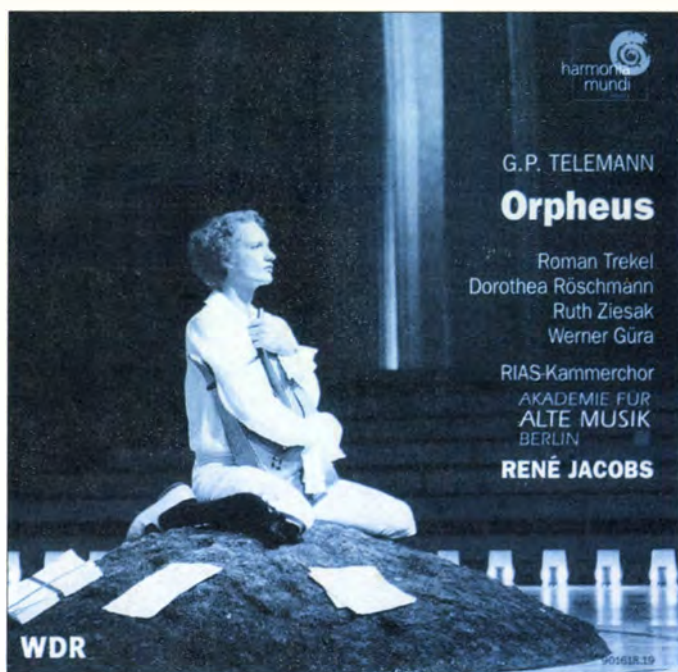

igényesebb terjesztése érdekében hoztak létre – az 1981-ben született angliai volt az első. Ez a cég ma az Egyesült Királyság legismertebb független lemezterjesztőinek egyike, amit évi 20 millió frankos forgalma is alátámaszt. A brit példát a Harmonia Mundi USA követte – ők évi 25 CD-t adnak ki, a forgalom pedig eléri az évi 10 millió dollárt –, majd '83-ban, Németországban megszületett a Helikon Harmonia Mundi – nem szabad összekeverni a Deutsche Harmonia Mundi-címkével, annak ugyanis semmi köze a Harmonia Mundi-csoporthoz –; fentieket pedig a Spanyolországot, illetve a Benelux-államokat ellátó vállalat követte. Talán kevesek előtt ismert, hogy Russian Season vagyis „Orosz évszak” néven Moszkvában is működik Harmonia Mundi-érdekeltség; mindenekezzel azzal a feladattal, hogy bőséges kínálatot nyújtson át az orosz zenéből, a korai ortodox énekektől a moszkovita avantgárd kompozíciókig. A lemezkiadó vezetőinek különös ügyességét dicséri, hogy '93-ban sikerült magukba olvasztani az idén hatvanesztendő – egy-

koron többek között Georges Auric, Roger Désormière, Arthur Honegger, Darius Milhaud, Francis Poulenc és Albert Roussel támogatásával alapított – legendás francia céget, a Le Chant du Monde-t. E részleget a Harmonia Mundi-csoporton belül Philippe Gavardin irányítja, és a tradicionális lemezkiadalon túl ez az „alvállalkozás” könyv-lemezeket is kínál gyermekeknek, továbbá XX. századi orosz komponisták és kortárs orosz szerzők –

harmo

Gyeniszov, Schnittke, Gubaidulina, Kaszparov – műveinek kottáit is előállítja és eladásra, illetve kölcsönzésre kínálja fel a világ nagy zenekarainak.

A kiadó portekájának lehető leggondosabb tálalására van szükség ahhoz, hogy a Harmonia Mundi CD-it a recessziós időszakban is megvásárolják, keressék és népszerűsítsék. Ez a vezérgondolat motiválhatta az arles-i központban a döntéshozókat, amikor nyolc évvel ezelőtt megkezdtek a cég saját üzlethálózatának fokozatos kiépítését az anyaországban. Mára – Amienstől Perpignanig – egész Franciaországot sikerült behálózniuk: a huszonhét „lemezbutik” egyenként több mint négyezer címet kínál leendő vásárlóinak; egyben – s ez a Harmonia Mundi-csoport tevékenységében korántsem lebecsülendő – saját lemezein túl tizenöt más, nála is kisebb kiadó termékeit terjeszti, így például az Opus 111, az Orfeo, a Calliope, a Lyrinx, és a Wergo CD-it, köztük természetesen nemcsak klasszikus, hanem jazzfelvételeket is.

Az évről évre szenzációt keltő újdonságokkal előrukkoló francia kiadó idén a magyar lemezkedvelőknek is „kedveskedik” egy csemegével, ami persze nem jelenti azt, hogy az 1986-ban, elsősorban a középkori egy- és többszólamú énekek magas hangfekvésben történő megszólaltatására alapított Anonymous 4 énekegyüttes saját kutatásai (!) alapján összeállított, középkori magyar karácsonyi zenét tartalmazó, A Star In The East című CD-je nem lehet bárhol a világban népszerű. Hasonló unikumnak számít az újdonságok között Telemann Orpheusa – amelyet René Jacobs porolt le és nyújt át, az

nia mundi

J.S. BACH

Ouvertüren

Suites d'orchestre
N°s 1 & 3

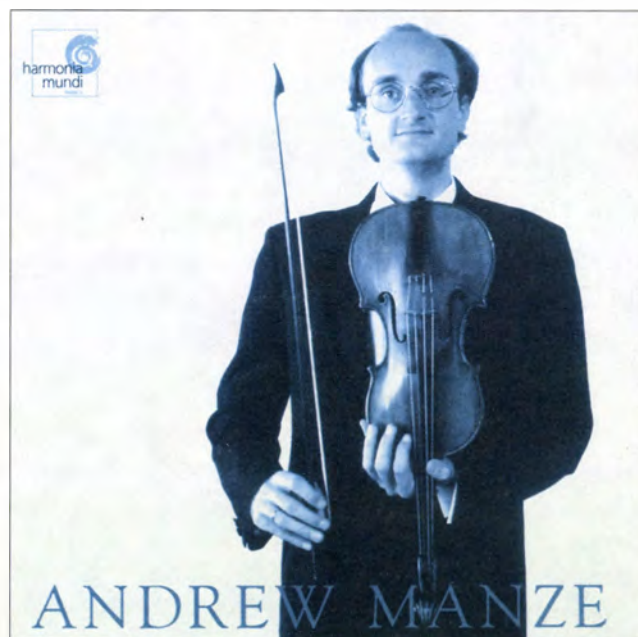
AKADEMIE FÜR
ALTE MUSIK
BERLIN

harmonia
mundi
FRANCE
901578

Akademie für Alte Musik Berlin, továbbá rangos szólisták közreműködésével –, vagy a spanyol aranykor dalait és hangszeres zenéjét csokorba foglaló CD, amelyen Dominique Visse vezényli az Ensemble Clément Janequint. Már kapható a Harmonia Mundi egyedülálló vállalkozása, a Pathways of Baroque Music is; ez a tizenöt CD-t tartalmazó, húszórányi zenét kínáló sorozat, amely a barokk kor (1600–1750) muzsikájából válogat.

Más lemezkiadókhoz hasonlóan a Harmonia Mundi is előrukkolt olcsó sorozatával: ez a Suite, amely közép- és kevésebb tehetős vásárlókhöz. Olcsóbbak természetesen a kiadó Solothèque elnevezésű produktumai is, ahol egy CD-n mindössze egyetlen kompozíció szólal meg: az 1998. január–februári kínálatban például egy Corelli Concerto, Händel Laudate Pueri-je, Janequin La Bataille-ja, Lully Miserere-je, és Monteverdi kompozíciója, a Tancred és Clorinda párviadala is szerepel. Közben a cég elsősorban a régizene népszerűsítésében vállal úttörő szerepet, repertoárján egyéb korok népszerű és kevésebb ismert zeneszerzői is ott sorakoznak, sőt a Harmonia Mundi már „kortárs vizekre” is kimerészkedik; kiadta egyebek mellett a XX. század egyik legjellegzetesebb stílusú komponistája, az argentin Astor Piazzolla több művét tartalmazó lemezt, amely a magyarországi adatok alapján a kiadó egyik legnépszerűbb CD-je lett. A széles terjesztői és képviselői hálózaton belül Magyarországon egyébként a Karsay és Társa Kft. felelős a Harmonia Mundi CD-k eladásáért. Egy tőlük kapott lista – ebből derül ki a Piazzolla-kiadvány népszerűsége – az 1997-ben legkeresettebb lemezekről árulkodik. Ebben mazsolázva Philippe Herreweghe három CD-je – Mozart Requiem, Bach Magnificat és Bach-motetták – mellett például egy Paul Hillier és a Theatre of Voices fémjelezte Arvo Pärt kompozíciót (De Profundis), továbbá William Christie vezényelte Lully-motettákat és Gesualdo-madrigálokat is találhatunk.

Lindner András

ANDREW MANZE

harmonia
mundi

grande liturgie
orthodoxe slave

chœur rybine
dir. valery rybine

harmonia
mundi
FRANCE
7901638

Suite

Oldal Gábor
sorozata

Kis magyar

11. Az MHV hőskora

„Az egyre növekvő zeneigény és a feladatok helyes felismerése nyomán akció indult a lemezdzsungel felszámolására, és a magyar hanglezemgyártás új alapokon való feltámasztására.” E sorokat 1948 áprilisában olvashatták az egyik napilapban mindazok, akik az elmúlt években, évtizedekben a hanglemez lelkes és értő közönségévé váltak Magyarországon.

A Népgazdasági Tanácsban azonban, amely a döntésre illetékes volt, nem született egységes állásfoglalás: a megkérdozett szakemberek eltérő megoldásokat javasoltak. A Rádió vezetősége azon a véleményen volt, hogy a magyar hanglemezgyártás létesítésének nincsenek meg a technikai alapjai. Ami van, az kezdetleges, korszerűtlen, ezért a célszerű megoldás csak az lehet, hogy a Rádió elkészíti a felvételeket, s azokat modern külföldi gyárakban, bérmunkában dolgoztatják ki hanglemezékké. Magyarországon ezért csak megfelelő kereskedelmi értékesítő vállalatot kell létesíteni – vélték a rádiós vezetők. Nem nehéz felismerni, hogy ez a vélemény a háború előtti Pátria lemeztársaság létrehozásának mintáját követte. Az országban a háború után alakult új vállalatok azonban rájöttek, hogy ez a megoldás gyakorlatilag megszüntetné a nemzeti lemezipart, s ezzel természetesen sértené érdekeiket. Piaci érdekeit látva veszélyeztetve a Magyarországon az idő tájt még tevékenykedő világég, az EMI képviselete is. De ellenezte a rádiós tervet a Kábelgyár is, hiszen ők voltak az ország egyetlen lemezipréselőjét üzemeltető vállalat, s ez ellehetetlenítette volna helyzetüket. A legjelentősebb ellenérv azonban az volt, hogy az állami Ravill vállalat kezelésében működött a Tonalit márkanévet használó üzem, amelyet éppen

akkor modernizáltak, s új berendezéseivel már akár világszínvonalú, s így exportra alkalmas termékek készítésére is vállalkozhatott.

Egyre többen hangoztatták, hogy a hazai lemeztársaság közönség és a külföldi fogyasztó is szívesebben fogadna egy önálló magyar lemeztársaságot, amely saját márkanévével, előnyösebb feltételek mellett vehetne részt a gyorsan bővülő piac körforgásában. Az illetékesek végül így is döntöttek: alapítólevele szerint 1951. június 1-jén megszületett a Magyar Hanglemezgyártó Vállalat (MHV). A valóságban azonban az üzem létrehozásához ekkor még teljesen hiányoztak a feltételek. A kinevezett igazgató, Fehérvári Jenő – munkásdalos múltjára tekintettel – pártmegbízatként kapta feladatát a gyár megszervezését. Tragikomikus regénybe kívánczó körülmények között indult a nagy múltú magyar hanglemezgyártás újjáteremtése. Az igazgatót is beszámítva tíz fővel kezdte meg működését az új vállalat. Bázisa egy Vörösmarty utcai, a Villért tulajdonában lévő, részben bombaszerű raktár volt, amelyben összegyűjtve őrizték mindazt a jószerevel lomnak tekinthető anyagot, ami a háború előtti és alatti hanglemezgyártásból megmaradt. A háború után keletkezett vállalkozások egyike sem tartott erre igényt: a Ravill részben felújított üze, valamint a Kábelgyár présüzeme elégtette ki szükségüket.

S hogy mivel kezdte működését az új vállalat, az MHV? A lomtárban talált matricák és lemezcímkek felhasználásával néhány ezer lemezre elégséges anyagot szedtek össze, amelyből a Kábelgyárral kívántak lemezt készíteni. Itt először nem akarták elvállalni a munkát, mert az új céget komolytalan politikai rögtönzésnek tartották. A Kábelgyár szovjet katonai biztosának személyes utasítására végül mégis gyártani kezdték a lemezeket, amelyek jelentős része selejtes volt. Az MHV vezetősége ekkor már egy Andrassy úti, háromszobás lakásban dolgozott, amely egyben címke- és áruaktárként is szolgált. Új felvételek készítésére, stúdió gyanánt csupán az említett, hevenyészve helyreállított Vörösmarty utcai raktár állt

rendelkezésre, amely egy nagyobb szoba mellett több kisebb mellékhelyiségből állt. A vállalat személyzete szinte kizárólag pályakezdő fiatalokból verbuválódott, akiknek természetesen semmiféle szakmai tapasztalata nem volt. Az egyik – a főiskoláról frissen kikerült – munkatárs évtizedekkel később is élénken emlékezett megdöbbenésére, amikor 1952-ben először látta a „stúdiót”. Az egykori raktárhelyiség volt a felvételi tér, a technikai berendezések a csatlakozó WC-ben voltak elhelyezve, és a felvételt vezető hangmérnök éppen azon a helyen ült, ahol korábban az üloke volt. A berendezéseket az ugyancsak pályakezdő technikusok a lomokból állították össze. Ilyen körülmények között valóban csak a hanglemez-szakma iránti őszinte lelkesedés lehetett az, ami a felvételeken közreműködő fiatalokat fűtötte.

A technikai felszereltség azonban lassan, fokozatosan javulni kezdett, mert az MHV kiadványai iránt volt érdeklődés. Szakmai részismeretekkel rendelkező, segítőkész társak bukkantak fel, akik a technikai és művészi problémák megoldásához nyújtottak segítséget. Kiemelkedik közülük a vállalat első főmérnöke, Gallia Tamás, aki 1953-tól töltötte be ezt a feladatkört. Gallia Thomán István – a kiemelkedő zongoraművész és zenepedagógus, Erkel és Liszt barátja – unokája volt, a zene iránti érdeklődést tehát családi

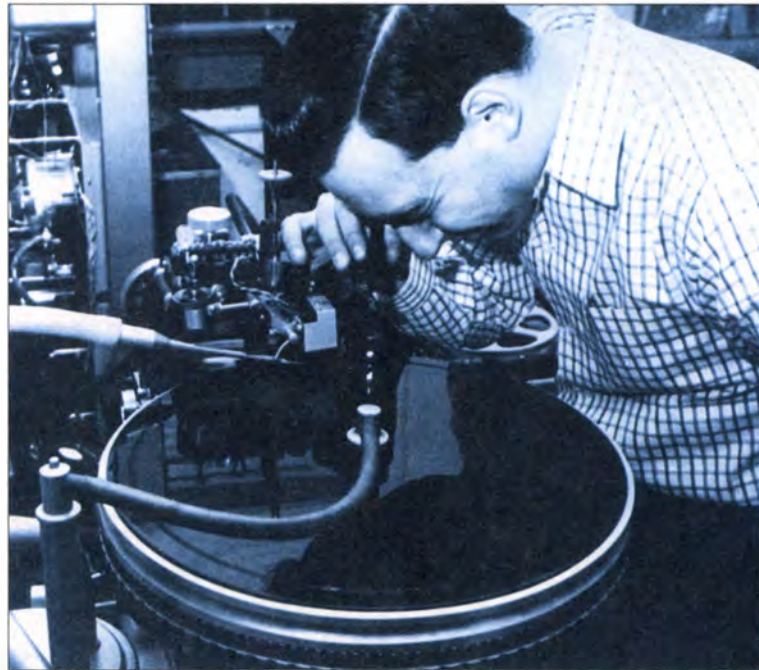
grammofonológia

örökségként hozta magával. Műszaki képzettsége révén pedig a hangrögzítés technikája sem volt számára idegen terület. 1947-től a Magyar Rádió munkatársa volt, s minisztériumi javaslatra került az MHV-hoz. Irányítása alatt rohamos léptekkel fejlődött a vállalat, s amikor 1956-ban Gallia külföldre távozott, már félig-meddig korszerűnek mondható üzemet hagyott hátra.

De nem csak műszaki téren kapott segítséget az MHV. 1955-ben Kodály Zoltán közbenjárására a vállalat elfoglalhatta új telephelyét az erzsébetvárosi Rottenbiller utcában, ahol az egykori Rex mozi nézőteréből átalakított, viszonylag korszerű stúdió is készült. Sokat segített Ferencsik János, aki nagy türelemmel készített zenekari felvételeket az Állami Hangversenyzenekar élén, a szakmát még mindig csak öntevékenyen tanuló zenei rendezőkkel és hangmérnökökkel. Ez a két szakma az ötvenes évek első felében Magyarországon gyakorlatilag ismeretlen volt. Akik az MHV keretei között ezzel foglalkoztak, legfeljebb a Rádióban szerezhettek némi tapasztalatot és alapismereteket.

Az új magyar hanglemezgyártás első fél évtizede összességében nagyszámúval maradt el a világszínvonal-tól. A fáradhatatlanul, nagy lelkesedéssel dolgozó fiatalokból azonban kialakult az új magyar hanglemezgyártás magja, amely később a nemzetközi elismertség alapjául szolgált. A korszak egyik legnagyobb problémája az irányítás széttagoltsága volt. A hanglemezgyártás ugyanis kezdetől három pilléren nyugszik: művészi, technikai és üzleti-kereskedelmi szempontok összehangolása révén képes hatékonyan működni. Az állami tulajdonú vállalatot azonban négy „főhatóság” bürokratikus hivatalnokai irányították. Művészi szempontból a Népművelési Minisztérium zenei alosztálya, műszaki kérdésekben az ipari tárcák, kereskedelmi és terjesztési kérdésekben a Belkereskedelmi Minisztérium, az export ügyében pedig a Külkereskedelmi Minisztérium parancsolt. Egységes szakmai irányvonal érvényesüléséről így szó sem lehetett. Mindig annak a hatóságnak a kívánságai kerültek előtérbe, amely az adott esetben nagyobb politikai háttértámogatással lépett fel.

Fehérvári Jenő szinte minden nyilatkozatában leszögezte: „A zenének a szocialista államban hatalmas tár-

Lakklemez vágás a Magyar Hanglemezgyártó Vállalatnál

sadalmi funkciói vannak.” Ennek az elvnek természetesen a politikai töltetű tömegdal felelt meg leginkább, a kereskedelem azonban szinte kizárólag a szórákkoztató műfajokban volt érdekelt, mert a vásárlók többsége a boltokban nem tömegdalokat, hanem tánc- és operettfelvételeket keresett. A hivatalos művelődéspolitikai és a külföldi terjesztés irányítói viszont elsősorban komolyzenei alkotások és előadók támogatását tartották szükségesnek, s ebben olyan tekintélyek támogatását élvezték, mint Kodály Zoltán. A szerzeágazó kívánalmaknak a kezdeti nehézségeken túljutott MHV meglepő rugalmassággal tudott eleget tenni. A vállalat által készített első művészelemen Kodály Székely fonójának két részlete szólt meg: a Most jöttem Erdélyből és a Kit kéne elvenni? című dal, Rösler Endre és a Magyar Állami Operaház zenekarának előadásában, Kórodi András vezényletével. Már 1952-ben lemezre került Liszt A-dúr zongoraversenye és Haláltánca, Kodály Nyári este című darabja és a Páva-variációk. A következő évben Liszt Les Preludes és Mazeppa című kompozíciója, illetve H-moll szonátája; Bartók III. zongoraversenye, Weiner Leó Concertinója, Szabó Ferenc Lírai szvitje és Huszonöt népszerű operarészlet gazdagította a választékot. Az operettirodalomból előnyben részesültek a korabeli magyar és szovjet művek szemelvényei: Farkas Csinom Palkó, Sárközy Szelistyei asszonyok, Kókai Gábor Áron, Kerekes Dalol az ifjúság,

Miljutyin Havasi kürt, Dunajevszkij Szabad szél, Hrennyikov Az aranycsillag lovagja és más darabok részletei. Háttérbe szorult a magyarnóta, helyébe verbunkos és népi tánczene-feldolgozások léptek, az Állami Népi Együttes előadásában. A szórákkoztató és tánczenei felvételek területén a Magyar Rádió házi tánczenekara állt az élen, s ezek a lemezek példányszámukat tekintve is a képzeletbeli „toplista” élére kerültek. A boltok kínálatát az uralkodó politikai iránynak megfelelően cseh, lengyel, keletnémet és mindenképp előt szovjet hanglemezekkel színesítették.

A magyar hanglemezgyártásnak a háború utáni első korszakában a percnként 78-as fordulatszámú, normálbarázdás lemeztípust választották, illetve lakklemezre rögzítették. 1952-től a rögzítés már magnetofonon történt, s erről készült a lemezvágás. Csak 1958-ban indult meg a 33-as fordulatszámú, úgynevezett mikrobarázdás lemezek kiadása. Az első ilyen lemezen Erkel Bánk bán című operájának részleteit Simándy József és Radnai György szólaltatta meg. A felvételek iránti, növekvő nemzetközi érdeklődést tapasztalva az irányító hatóságok lehetőséget biztosítottak komoly, részben külföldi tőkét is mozgósító beruházásokra. Az 1956-os forradalom után így új fejezet kezdődhetett a magyar hanglemezgyártás történetében, amelyet „mikrobarázdás” korszaknak is nevezhetünk.

Oldal Gábor

(folytatjuk)

Bartók

A kékszakállú herceg vára

I. Amióta 1991-ben a HiFi Magazinban, illetve '95-ben a Magyar Hírlapban ajánlhatam a Bartók-opera felvételeit, a véleményem kevésbé változott, a CD-választék azonban 4-5 tétellel bővült; egyik a kiemelkedő fontosságú 11. Ferencsik-lemez. A válogatást az alábbi tények és nézetek befolyásolják:

a) A Kékszakállú a legjobb magyar opera – ha egyáltalán opera a szó XVIII-XIX. századi értelmében. Mivel azonban a nemzetközi zeneélet méltánytalanul, de következetesen elzárkózik a csupán helyi színezetű érdekességnek vélt Erkel-művek elől, a Kékszakállú az egyetlen magyar opera a világszínpadon. Akkor is, ha gyakran koncertmúsort tűzik. Az 55 perces darab ideális gramfonopera, még inkább az kompaktlemezen. 23 felvételéről tudok, kiadatlan, félhivatalos és csak videón látható változatokkal együtt. 17-et külföldi cég jegyez, némelyiket magyar társvállalkozásban. 6 felvétele nem magyar nyelvű.

b) A mű hivatalos nyugati kiadványokról 1965 óta kizárólag eredeti nyelven hallható, amint ez általános szabály nemzetközi forgalmazás esetén. 8 magyar anyanyelvű és neveltetésű karmester, 7 herceg és 9 Judit van jelen a felvételeken, többen ismétlődően. Ferencsik János, színházban és hangversenyen a legtöbbször vezényelte közülük az operát, 3 lemezen is szerepel; Fricsay és Fischer Ádám kettőn; Székely Mihály szintén három lemezen énekel. A számok minden más magyar szövegű zenét felülmúló rekordokat jeleznek.

c) Vokális műveknél az előadók nyelvi illetékessége és teljesítménye esztétikai szempont. Ha nem is az anyanyelvi szintű, de a hibátlan hanglejtés, szófűzés, hangsúlyozás és artikuláció kötelező minimum. Száz százalékgig jogosnak tartom, hogy az eredeti magyar szövegű zenék hallgatásakor is ragaszkodjunk ehhez az elvhez! Külföldi kiadók gyakran kényszerítenek megalkuvásra, mert a piacra lesve nagynevű sztárokat részesítenek előnyben magyar énekessel szemben. A hazai zenebarátoknak készült ajánlás írójának viszont nem kell sovínisztának lennie ahhoz, hogy a tökéletes magyarsággal megszólalóknak adjon elsőbbséget – természetesen az egyéb művészi erények meglétét feltételezve.

II. E válogatási elvnek jó néhány híresség lemeze áldozatul esik, közöttük Fischer-Dieskau két felvétele (Fricsayval német, Sawalisch-sal magyar nyelven), Kertész István híres DECCA-lemeze, és a Boulezé (a legékesebben szóló zenekarral és Tatiana Troyanoszal, akinek nemes hangját és érzéki szépségű énekét hallva, nincs kétségünk felőle: ő volt „a legszebb asszony” valamennyi Judit között.) A legfájdalmasabb azonban Ferencsik utolsó (III. Kékszakállúja, világhírű orosz szólisták, Nyesztyerenko és kivált Obrazcova nyelvi hiteltelensége miatt. Mindnyájan sokat tettek ugyan Bartók és a magyar kultúra még szélesebb elismertetéséért, de hazai környezetben értelmetlen volna nyelvi engedmény a zenei vagy egyéb érdemek ellentételezéséül. Ezért csak a „három magyar szereplős” kiadványokat veszem sorra, harmadiknak a karmestert és/vagy zenekarát tekintve. E karmesterek (az 1951-es születésű Fischer Ádám kivételével) egyazon nemzedék tagjai, többé-kevésbé egyidősek az 1911-ben keletkezett művel. (A szintén közéjük tartozó Sebestyén György–Georges Sebastian verzióját nem ismerem, ahogyan nem hallottam egy Bella Musica márkájút sem, amelyen Szendrőnyi Katalin és Kálmáncsi Mihály énekel.)

**1. Ferencsik
(A Budapesti Filharmóniai
Társaság Zenekara)
– 1956, Hungaroton**

Mind között ez a leghíresebb, a történelmi-szellemi hitelesség pecsétjével. Székely kapta a címszerepet az 1918-as bemutató utáni első operaházi felújításon, 1936-ban. A próbák akkor Bartók részvételével zajlottak le, aki néhány ponton Székely hangterjedelméhez igazította a szólómat, továbbá szentesítette a basszista magyar recitatív stílusát a vezénylő Failoni kortaértelmezésével szemben. (Az előadást rádióan közvetítették, Babitsné Török Sophie számára röntgenfóliákon rögzítették. Ennek elsődleges rekonstrukcióját 1981-ben alkalmam volt meghallgatni. A dokumentum kereskedelmi kiadásra aligha alkalmas.) Székely haláláig (1963) énekelte a szerepet, 1945-től sokszor, 1956 után külföldön is. A Nádasdy–Oláh–Ferencsik hármas-

sal együttműködve klasszikussá növelte alakítását; az egyéniség súlya s a főhős tragikumának teljes átélése révén máig a Herceg legjelentősebb megszemélyesítője maradt. Palánkay Klára sokat megértett Judit drámájából, de óhatatlanul passzívabbnak mutatkozik a partner óriási alakja és hangja mellett. Ferencsik elsősorban a balladák légkörét igyekezett a kissé statikus hangszínpad fölé vonni. Az Erkel Színházban (közönség nélkül) készített mono felvétel elmarad az egykorú nyugati hangminőség mögött.

**2. Doráti
(Londoni Szimfonikus
Zenekar) – 1962,
Mercury/PolyGram**

A sztereó hang és az előtérbe emelt, színdúsabb zenekari játék feltétlen előrelépés. Ezzel együtt kiviláglik, hogy Dorátinak, akár a többi külföldön működő dirigensnek, csak alkalmi lehetősége volt a mű előadására. A már beteg Székely hangj hanyatlása eleve lágyabbá teszi az addig monumentális-mitikus alak körvonalait. Szőnyi Olga ábrázolásában Judit egyszínűen feszült, ideges. A hangtechnikai színvonal magasabb, mint a korábbi és későbbi Hungaroton lemezen.

**3. Ferencsik
(A Budapesti Filharmóniai
Társaság Zenekara)
– 1970, Hungaroton**

A szép emlékű Bartók LP Összkiadásba sorolt felvétel sokrétűsége, érzelmi gazdagsága miatt a lista élére kívánczok! Hogy a CD-változat megjelenésére 1997-ig (!) kellett várni, azért egyetlen illetékest sem illet dicséret. Ferencsik tolmácsolásában ezúttal folyamatosabb a zenekari és a jelenetépítkezés; kiélezettebbek a drámai, megnyerőbbek a lírai pillanatok. Melis György Hercege több is, kevesebb is a Székelyénél. A fiatalosabb, hajlékonyabb, magasabban fekvő hang sápadtabb, neurotikus szenvedőről, s talán a köznapinhoz közelebbi tragédiáról árulkodik. Énekében a lohengrini mögött fölsejlik Don Juan és az európai kultúrkör más nagy keresőinek végzete is. (Székelyhez hasonlóan Melis szintén leckét ad szép magyar kiejtés-

ből.) Kasza Katalin lépést tud tartani ezzel a nyugtalan lélekkel; mire a régi asszonyok köze lép, elnyeri rokonszenvünket.

**4. Solti
(Londoni Filharmonikus Zenekar)
– 1979, DECCA**

Karmester és kiadó nyilvánvaló jó szándéka ellenére a produkció nem haladta meg a Bartók Centenáriumra (önként vállalt) szorgalmi feladatot. Hihető, hogy hosszantartó színházi együttélés a művel megrázóbb élményt csalt volna ki Soltiból. Sass Sylvia hátrányosabb helyzetből vágott neki a feladatnak, mint elődei; szerepfelépítése – színházi háttér híján – inkább átgondolt, mint átélte. Kovács Kolos egyszerűen szürke; minden karmesteri igyekezet ellenére mellékfigurává válik (amit csak elvakult feministák helyeselhetnek). S aminél nagyobb baj aligha érhetné az operát.

**5. Fischer Ádám
(Állami Hangversenyzenekar)
– 1987, Sony-Hungaroton**

Az első digitális felvételen szintén Juditra irányul a fő figyelem. A hangj csúcspontján már túljutott Marton Éva a színészilag leginkább következetes és érzékletes portrét festi róla. Minden szava, frázisa követhető – és indokolt. Merész és érett szenvedélyű, megértő asszonya nem jelképekkel és titkokkal viaskodik. Marton és a karmester tágasabb lélegzetű, oldottabb fel fogásában a darab közvetlenül szól a szerelemről. A zene itt nemcsak a századelő művészi világába ágyazódik, hanem a más irányú XX. századi operák rokona is. „Operás” értelmezés tehát, és ez nem mindenki szemében érdem, bár nehezen támadható egy opera esetében. Samuel Ramey intelligens partner; szövege a legelfogadhatóbb az idegen ajkú Hercegeké között. Komor és nagy erejű basszbaritonja szinte eszményi Kékszakállú-hang, a IV–V. ajtóval együtt gyönyörűen nyílik ki. Korábban eleve lemondó és visszafogott, a régi asszonyokat pedig már kissé fásultan idézi meg.

Uhrman György

(Végezetül jelezzük, hogy májusban DG-kiadványként megjelenik Pierre Boulez II. felvétele, Jessye Norman és Polgár László szereplésével.)

WOLFGANG MOHR

Nem lehetünk arisztokratikusak

Decemberben, közvetlenül Karácsony előtt különleges lemezfelvétel zajlott a budapesti Olasz Intézetben. Az 1992-ben, svájci emigrációban elhunyt nagyszerű zeneszerző, Veress Sándor kompozícióit a Teldec felkérésére rögzítette lemezre a Budapesti Fesztiválzenekar; Schiff András és Várjon Dénes zongoraművész közreműködésével, Heinz Holliger vezényletével. A felvételek idején beszélgettünk a Teldec Budapesten tartózkodó vezető producerével, Wolfgang Mohrral.

Schiff András (fent),
Heinz Holliger
és Várjon Dénes
(jobbra) a decemberi
lemezfelvételen,
az Olasz Intézetben.

„Közhely, de sajnos igaz – kezdte a beszélgetést Wolfgang Mohr –, hogy a világ klasszikus zenei hanglemezkiadása évek óta nehéz helyzetben van, s ez elsősorban a korábban piacvezető, patinás, multinacionális társaságokat, így a Teldecet is érinti. Meggyőződésem, hogy egyszerű túltermelési válságról van szó; hasonló szituációról, mint ami a hetvenes évek végén, a CD megjelenése előtt egyszer már kialakult, bár akkor nem okozott ilyen súlyos problémákat. A kilencvenes években minden felvétel könnyen elérhető és hozzáférhető, s ezért nincsenek már olyan szennvedélyes gyűjtők, akik akár több ezer kilométert is hajlandók utazni egy-egy különleges hanglemezért. Persze ma is léteznek standard előadók – a három tenor, vagy a fiatalabb generációból Ni-

gel Kennedy és Vanessa Mae –, akiknek nem kell megküzdniük a túltermelési válság következményeivel; a többség azonban nincs ennyire szerencsés helyzetben.”

A Teldec németországi központjában gyorsan reagáltak a hanglemezpiac változásaira, és az elmúlt években többféle válságkezelő stratégiát is kidolgoztak. Ezek közös kiindulópontja Mohr úr szerint az, hogy „nem lehetünk arisztokratikusak. Igenis tudomásul kell venni, hogy legnagyobb művészeinknek – Argerichnek, Barenboimnak, Kremernek, Schiff Andrásnak vagy Maxim Vengerovnak – is összehangolt, kreatív és hatékony promóciós és marketing-hátteret kell biztosítanunk, ha azt akarjuk, hogy versenyképesek maradjanak. A velük kötött exkluzív, vagy egyes produkciókra szóló szerződéses ugyanakkor ma is művész- és repertoárpolitikánk meghatározó elemét képezik. Ismétlem: nem lehetünk arisztokratikusak, ami azt is jelenti, hogy az eddiginél intenzívebben figyelniük kell a nemzetközi sajtót, kutatnunk az új teher-

segeket; hogy megtaláljuk azokat a réseket, amelyeken keresztül új piacokra törhetünk be. Jó klarinétosból, csellistából és gitárosból például hiány van a piacon. Rengeteg kisebb-nagyobb kompromisszumot kell kötnünk; amiből viszont nem engedhetünk, az felvételeink kimagasló technikai színvonala. Ezt garantálja a berlini központi stúdióinkban működő csúcstechnológia, illetve szakembereink tudása és több évtizedes tapasztalata.”

A hanglemezkiadás jövőjéről Wolfgang Mohr elmondta: megítélése szerint a compact discnek még lehetnek jó évei, de a háttérben már javában folynak az újabb, még korszerűbb hanghordozók – így a DVD – piacra dobásának előkészületei. „A digitális technika bevezetéséhez hasonló, radikális változásra már nem számítok, de nyilvánvaló, hogy a hanglemeziparnak és a számítástechnikának az eddiginél szorosabban együtt kell működniük” – fejezte be a gondolat-sort a neves producer.

Retkes Attila

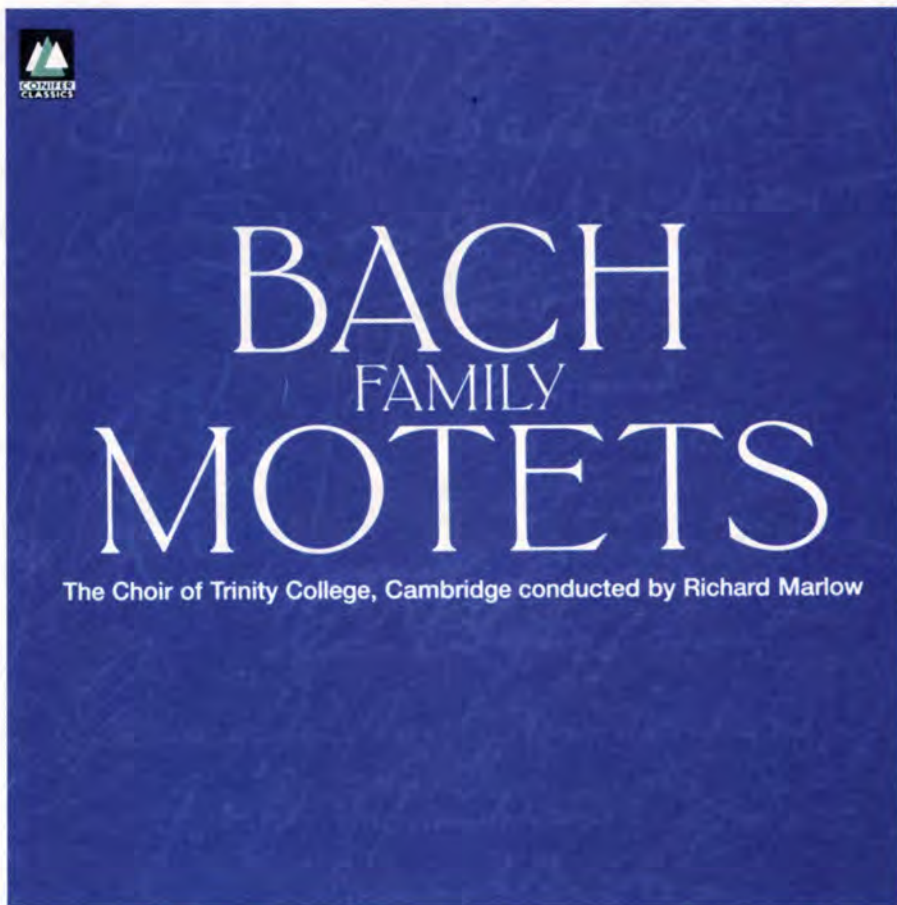
Bach család motettáiból

• Conifer Classics – BMG •

Ritka szerencsés helyzetben van a „lemezajánló”: olyan korongot kínálhat, amelyet jó szívvel tanácsol megvásárlásra mindenkinek. Mert a Bach család motettáiból tizennégyet tartalmazó CD-t nem elég végighallgatni; boldogító érzés a magunkénak, bármikor megismételhetőnek tudni e műsort, olyan előadásban, amelynek jellemzéséhez aligha találunk méltó szavakat. A Cambridge-i Szentháromság Kollégium Richard Marlow vezette kórusa, valamint négy hangszeres megrendítő élményben részesíti a hallgatót. A kórus összlétszáma 28 fő (11 szoprán, 5 alt, 6 tenor és 6 basszus megszólásban), néhányan csak egy-két-három műben énekelnek, mintegy kiegészítőként, a kétkórusos letét ideális hangzásarányának megteremtése érdekében.

Angol együttesről lévén szó, nem meglepő a perfekció – mégis, a mód, ahogyan általuk életre kelnek a motetták, egészen egyedülálló. A hanganyag elképesztően egységes, s ezen belül hihetetlenül képlékeny: tud tömör, zengő lenni, máskor érzékeny, gyengéden puha, hajlékony, néha erőteljes – miként a mondandó, s annak megzenésítése megkívánja. Pregnánsak az indítások (iskolás precizírozásnak viszont nyoma sincs!), markáns (ugyanakkor erőltetett, erőszakos hangsúlyoktól mentes) a polifon témabelépések egymásutánja, hol tömör, testes, hol pedig karcsú és törekeny. Anyaghoz nem célszerű hasonlítani („bársonyos”, „selymes”), mert szinte „halmazállapota” és „fajsúlya” is változó. Az állítások „két lábbal állnak” a földön, míg az örvendező jubilálás az ég felé repíti az éneket. Anyanyelven is ritkaságszámba megy az ilyesfajta szenzibilitás, amikor a hangok képesek a kiművelt ész és kiművelt szív üzenetét maradéktalanul közvetíteni – már amennyire a többé-kevésbé kiművelt hallás birtokában megítélhetjük.

Még a történeti érdeklődésű hallgató is azon kapja magát, hogy „pusztán” gyönyörködik (átélheti Szent Ágoston vallomásainak gyakran

B a c h

A Bach család motettáiból
The Choir of Trinity
College Cambridge
Vezényel: Richard Marlow
Conifer Classics – BMG

idézett passzusát!), ahelyett, hogy követné a faktúrát, a szöveg fontos szavainak zenei hangsúlyfestését. De – mint mondani szokás –: „nem gond”: lesz rá módja később, mivel a felvétel, mint olyan, megunthatatlan, s így előbb vagy utóbb jut a figyelemből maguknak a műveknek is.

Ráadásul, a Bach család fogalma nem „csak” Johann Sebastian és fiait jelenti ezúttal. A válogatás hat szerzőtől közöl motettákat, mintegy két évszázadnyi kort ölelve fel, s hangzó valóságga téve azt az állítást, miszerint a Bach név

régmúltra visszavezethetően volt jól csengő muzsikusról.

J. S. Bach nagyapjának idősebb fivérével ismeret meg az első két műsorszám, majd a nagypapa fiatalabb bátyjának két fia következik. A legnagyobb csaknem kortársa az a Johann Ludwig, aki a Veit Bachtól számon tartott családfa másik ágán foglal helyet, ötödik generációként, s nyolc évvel idősebb Johann Sebastiannál, akit felvételünkön a Jauchzet dem Herrn képvisel (BWV Anh. 160). Fiainak zenei világát egyedül az Anna Magdalénával kötött házasságból származó második fiú, J. Christoph Friedrich képviseli, a reprezentatív, négyteteles „Wachet auf”-fal.

Aki kórusban énekel (vagy kórust vezet), ideált kap – akinek pedig a gyakorlatban nincs köze az énekléshez, úgy érezheti: oly odaadóan hallgatja a kórust, oly aktív lélekkel, hogy a hangokba öntött ima, fohász az ő nevében is szól.

Fittler Katalin

J e l m a g y a r á z a t

kiváló jó közepes hallgatható hallgathatatlan

Schubert
A téli utazás

• Hyperion – Karsay és Tsa. •

A forgalmazó Karsay és társa jóvoltából egyes nyugati újdonságok, elsősorban az Angliában és Franciaországban gyártott CD-lemezek gyorsan és naprakészen jelennek meg a budapesti lemezboltokban, ugyanakkor, amikor Európa többi nagyvárosában. Ez a tény mindenképpen üdvözlésre méltó, ám sajnos nem változtat a nálunk a korábbi évtizedekben kialakult „hiánygazdaságon”. Régen is így volt, most sincs másképp: Magyarország nem jelent valódi piacot a távoli hanglezemgyáraknak, még akkor sem, ha jelentős mennyiséget tudnak eladni nálunk. Ugyanis a kereskedők néha csak egy-egy példányt rendelnek az újdonságokból, sokszor nem is tudják, miből kellene több, s miből nem kellene egyáltalán. A legizgalmasabb felvételek így „még lábön elkelnek”. A boltokba bekerülő egy-két példány azok között talál gazdára, akik nyugati szaklapokból tudják, mi az igazi csemege. A lemez gyakran ki sem kerül a tárlóra vagy a kirakatba, s mivel a hiányos propaganda, a vizuális reklám is szinte megszűnt, nem is beszélve rádióról-televízióról, a vásárlóközönség nem is keresi...

A Hyperion monumentális sorozata immár végéhez közeledik, ez a harmincadik kötet. Különböző énekesek szólaltatták meg a dalokat, állítólag az összeset, a különböző változatokat és töredékeket is. Lemezre kerültek a duettek, tercettek és kvartettek is Schubertiádok címmel, mindig új és új énekesekkel. Csak a zongorakísérő volt

Schubert

Schubert
A téli utazás
Matthias Goerne – bariton
Graham Johnson – zongora
Hyperion – Karsay és Tsa.

változatlan: Graham Johnson. Nyilván persze a legismertebb dalciklus „kiosztását” előzte meg a legnagyobb várakozás, de a fiatal német bariton kiválasztása az odafigyelők számára tulajdonképpen nem is jelentett meglepetést. Hiszen ez a nagyszerű sorozat – minden újdonsága ellenére – bizonyos jogfolytonosságot őriz, az ötvenhatvanas évek német daléneklési hagyományának, a Fischer-Dieskau-féle útnak a folytatását. Ezt volt hivatva jelezni korábban, a sorozat huszötödik CD-lemezén, a Schöne Müllerin felvétele, ahol a fiatal Ian Bostridge (tenor) mellett az idős mester, Dietrich Fischer-Dieskau prózában szólalt meg. A Winterreise előadásában nem találunk ilyen direkt utalást. A hallatlanul intelligens Goerne viszont tudatosan reflektál a múltra, mesterei között ott van Fischer-Dieskau is, ám az igazi példakép nem is ő, hanem másik „tanára”, Elisabeth Schwarzkopf. Áhítat, bőszéges

levegő, finom poézis, néha a szavak tartalmát a magán- és mássalhangzókba belevetítő módszer jellemzi, minden dal gondosan cizellált miniatűr remekmű.

A fiatal bariton előadása, az ötvenes évekbeli Fischer-Dieskau felfogásával szembeállítva nem lírai, inkább költői.

Kiváló partnere ebben is a Hyperion hatalmas vállalkozásának atyamestere, a harminc lemez zongorakísérője, Graham Johnson. (Mellesleg említsük meg, hogy rendre ő a kísérszövegek szerzője is, és ehhez A téli utazáshoz mintegy 100 oldalas ismertetőt tanulmányt írt. Ezért dupla vastagságú a lemez doboza).

Az utolsó dal, a No. 24 Der Leiermann strófáinak közzenéit soha nem hallottam ilyen modulációkban gazdagon. Nem az ócska verki nyugzott nyekergését illusztrálja, az ott van leírva kottában, megszólal magától a zenében, nem kell magyarázni. Az érzelmi történet a fontos, a az utazás hősnének azonosulása a nyomorult vándormuzsikussal. Matthias Goerne pedig elég tudatos művész, mer hatalmas tartalékokat hagyni az utolsó mondatra, a nagy kinyílásra. Művészetének titka éppen az, hogy nem patetikusan, nem operásan, nem látványosan ajánlja fel az öregnek, hogy elkíséri vándorútján, csak van egy őszinte, önmagától, spontán módon kitáruló hangja, olyan hang, amelyet az addigi hatvan percen nem hallottunk, olyan hang, amelynek saját étosza van, mély emberi tartalma.

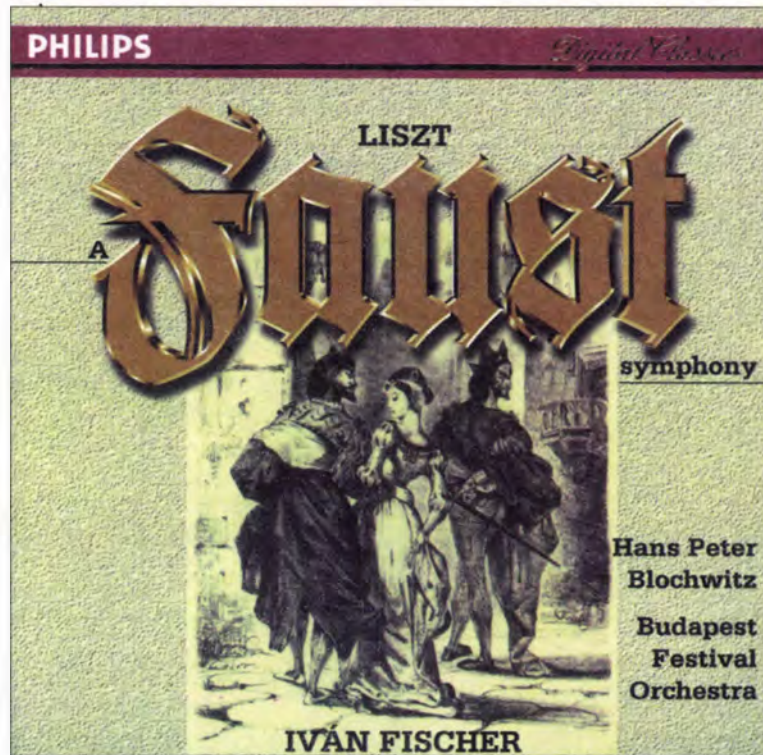
Zala Szilárd Zoltán

Liszt Ferenc
Faust-szimfónia

• Philips – PolyGram •

E lemezzel kapcsolatban mostanában sokan, sok mindent elmondtak már a Faust-szimfónia két befejezéséről. A három portré (Faust, Gretchen, Mephistopheles) dramaturgiáját, Hősi-Ideális-Ördögi, a kibővítő, kórusos, negyedik tétel az eredeti koncepció újragondolásáról, esetleg elvetéséről árulkodik. Az eredeti befejezés (rövidebb és csak hangszeres) a fenti hármast szerkezetet nem érintette. Szokás Wagnert idézni, aki az első verziót jobbnak tartotta. Ám ez inkább Wagner művészetéről mond valamit. Liszt nehezen mondta egy művére, hogy kész van. Újra és újra elővette, átírta, hangszerelte. A verziók egymástutásánosságban mutatkozik meg Liszt művészetének egyik lényegi aspektusa: az irányultság. Mintha nem zárt művekben gondolkozna, mintha a művön elvégzett munka folyamata, ill. célja, iránya lenne a fontos, az egyes művek pedig e folyamat stációi. Ez némileg megmagyarázza a különös formálású műalakok létét, Liszt vonzódását az 1860-as évektől a lineáris (értsd: nyitott) szerkezetek iránt. A Faust-szimfónia bizonyos szempontból határmű. A három tétel valójában variációsorozat, (legvilágosabban a Mefisztó-tétel Faust idézeteiből hallatszik) melynek iránya elég egyértelmű: minden dolog kifordul önmagából és az ördög prédájává válik. Ezzel nem is lenne semmi baj, ha a mű világa nem esne ennyire gyanúsán egybe az alkotó feltételezett világképével, más szóval, ha a mű szerkezete nem sugallná ennyire világosan a mű „üzenetét”. Világos, hogy

L I S Z T

Liszt Ferenc:
Faust-szimfónia
Budapesti Fesztiválzenekar
vezényel: Fischer Iván
Philips – PolyGram

Liszt nehezen azonosulhatott ezzel, ha az önmagáról alkotott és a világ felé mutatott képe nem esett nagyon messze egymástól. Rövidre vágva a kérdést: hogyan tud vigaszt és felemelkedést nyújtani egy diabolikus rétekek komponálásában elsőrangú és kiemelkedő zeneszerző? Természetesen a Faust-szimfóniát elrendezhette volna máshogyan is, pl. Faust–Mefisztó–Erzsébet, nem lenne semmi vállalhatatlan benne, persze nem is túl érdekes dolog a szerelem megváltó erejéről írni. Erzsébettel a középpontban egy hagyományos formamodell érvényesül, amihez Liszt ragaszkodott, tehát a sorrend nem felcserélhető. (A jelenség kétarcúságához tartozik, hogy a lineáris szerkezet erejét éppen az adja, hogy engedelmessékedik egy klasszikus formálási elvnek.) A sorrend felcserélése nélkül, de más tartalmat vinni a kompozícióba csak hozzáadással lehetett. Das Ewig-Weibliche zieht uns hinan – hiába mond Liszt/Goethe nő helyett örök nő-t a Chorus Mysticusban, a kompozíció leválik az életről. A Faust-szimfónia kulcsmű, tehát fontos. De

melyiket játszunk? A lemez, mint pl. ez is, a műalak változásának folyamatát is meg tudja mutatni, Liszt esetében helyesnek tartom az eltérő koncepciók felvételét.

A koncert már vérmérséklet dolga. Fischer Iván a két koncepció között nem tesz hallható különbséget, interpretációja nem minősíti egyiket sem, és ezért köszönet illeti. Megpróbál mindkét esetben a műből kiindulni. (Kérdés persze, hogy a kétféle befejezés nem befolyásolja-e az előzmények interpretációját. Másként kell-e vezényelni Gretchent, ha tudom, hogy áldozat?) A CD legvonzóbb érdeme a Faust-tétel előadása azáltal, hogy zeneileg is hihető ellenpólusává válik Mefisztónak, azaz jelentős zeneként áll elénk. (Ez más előadások esetében gyakran kétséges volt számomra.) Sajnos Erzsébet portréja, ez a különösen absztrakt módon kódolt zene, nehezen képzelhető el ebben az előadásban a két tengely origójának.

Molnár Szabolcs

Johannes Brahms
Kettősverseny hegedűre
és gordonkára,
III. (F-dúr) szimfónia

• Pannon Classic •

Brahms a-moll kettősversenyében a zenekar szerepe hálátlan: fegyelmezője, a határokat megszá-
 bító szigorú rendőre a szólóhangszerek szinte fék-
 telen szubjektív dalolásának. A szerző lelki
 kettősségéből adódóan a tutti-lecsapásokkal,
 meg a lakonikus, lényegre törő és határozott frá-
 zisokkal a zenekar a pódiumon a formai fegy-
 lem felelőse, a hegedű és főleg a cselló dallamai-
 nak áradása közepette.

Még egészen nagynevű együttesek, híres karmes-
 terek vezényletével is gyakran szétverik az ihle-
 tett, lírai pillanatokot, s a vulgáris keret miatt a
 mű számos felvétele alig-alig szerethető.

Üdvözljük lelkesen a MÁV-zenekar (Budapest
 Concert Orchestra MÁV) érzékeny és finom
 közreműködését abban a csodában, amit Csaba
 Péter karmester, Ágoston András hegedűművész
 és Perényi Miklós csellista hozott létre egy hang-
 versenyen, 1997 tavaszán. Az új magyar kiadó, a
 Pannon Classic dicséretes vállalkozása, hogy a
 zenekar Brahms-fesztiváljának koncertjeit élő-
 ben rögzítette a centenáriumi alkalmából. Négy

BRAHMS FESTIVAL 1997

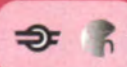

JOHANNES BRAHMS

Concerto for Violin and Cello A minor, Op. 102
Symphony Nr. 3 F Major, Op. 90

ANDRÁS ÁGOSTON
 Violin
 MIKLÓS PERÉNYI
 Cello
 BUDAPEST CONCERT
 ORCHESTRA MÁV
 Conducted by
 PÉTER CSABA,
 TAMÁS GAL
 Live recording

B r a h m s

Johannes Brahms
 Kettősverseny
 hegedűre és gordonkára,
 III. (F-dúr) szimfónia
 Ágoston András – hegedű,
 Perényi Miklós – gordonka
 Budapest Concert Orchestra MÁV
 Vezényel: Csaba Péter

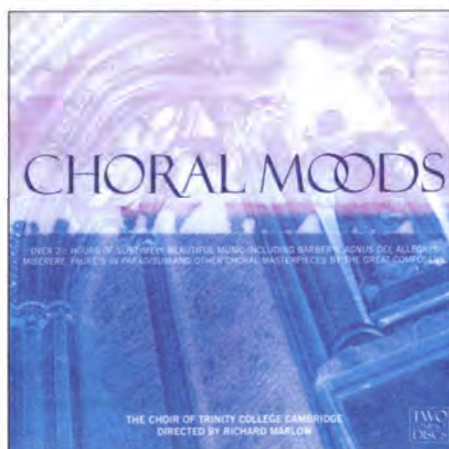
lemez – négy szimfónia. Ezek közül a III. F-dúr
 darab található kiegészítésként a Kettősverseny
 mellett. A sorozatban elhangzott többi verseny-
 mű, sajnos, egyelőre nem került kiadásra. Ám az
 a félóra, amelyet ezen a lemezen hallunk, igazi
 ötszillagos hallgatnivaló, kivételesen szépen sike-
 rült előadás: Brahms legjobb arcát, a zenekar
 legjobb képességeit mutatja, s a világhírű szólis-
 ták ünnepi meghatódottságát éppúgy sugározza,
 mint hangszeres tudásuk tökéletességét.

Farkas Virág

Choral Moods

• Conifer Classics – BMG •

Ha ennek a lemeznek nem volt más célja, mint a
 nyugodt relaxáció és kontempláció körülményeit
 akusztikailag is megteremteni, akkor értem, hogy
 miért csinálták. Azaz mégsem. Hiszen az egyes da-
 bok felvételének szándéka eredetileg nyilván nem ez
 volt. Az lehetetlen, hogy egy ilyen patinás intéz-
 mény, mint a Trinity College 1985 óta minden év-
 ben készít egy relaxációs lemezt. A dupla CD adatai
 lenyűgözőek. 40 kompozíció, több mint 150 perc
 zene, és úgy tűnik, hogy a kórusnak mindegy, hogy
 mit énekel, Schubertet vagy Lassust, Brahmsot vagy

Choral Moods
 Cambridge Trinity College kórusa
 vezényel: Richard Marlow
 Conifer Classics – BMG

Messiaent, Praetoriust vagy Faurét, (és a felsorolás
 még így is csak töredékes) egyenletes, megbízható
 előadásra lehet számítani. Nem emlékezetes, de
 megbízható. Nem akarván tovább csigázni az olvasó
 érdeklődését, elárulom, hogy a Choral Moods válo-
 gatás, amolyan best of Trinity, 1985-től 1996-ig. A
 hasznossága felől nem vagyok meggyőződve. Próbá-
 lok negatív jelzőket keresni, hogy kifejezést adjak
 eredendő ellenérzésemnek, de nem nagyon találok.
 Gregorián vagy romantika, reneszánsz vagy
 avantgarde egyre megy. Jó stílusérzék, tiszta intoná-
 ció, érthető szöveg, árnyalt dinamika, szép szólók
 stb. stb. Helyenként még érdekes is, hiszen mikor
 hallunk idehaza darabokat Sir Charles Villiers
 Stanfordinál, Geoffrey Burgontól, vagy Henry
 Balfour Gardinertől. Nem, ők nem Arthur király lo-
 vagjai. Ők XX. századi komponisták, akik egykor a
 kórus tagjai is lehettek.

Molnár Szabolcs

**Kortárs magyar zene
fagottra és zongorára**

• Hungaroton Classic •

Az új korong: Janota Gábor és Kocsis Zoltán 1985-ben megjelent LP-jének kibővített verziója. A korábbi hét helyett így kilenc mű segítségével alkothat fogalmat magának a hallgató a fagott kínálta hangszínek gazdag változatosságáról, s az antológia által mintegy keresztmetszetét kapja negyedfél évtized magyar fagott-termésének. Bozay Attila Op. 2, még főiskoláskori darabja, az Episodi 1959-ben készült, a legfrissebb alkotás Dubrovay László Scherzója 1995-ös datálású. Külön érdekesség Dubrovay e lemezen szereplő két művének egymás utáni meghallgatása. Az 1967-es Cinque pezzi – Grabócz Márta találó jellemzését idézve – „öt tételben rajzolja ki a koncentrált kifejezés drámai világát”, a Bartók-hommage-ok sorába szánt Scherzo alaptöltését a humor adja. A koreografált változatban is népszerű Passacaglia in Blues, Petrovics Emil darabja a felkészült fagottosok repertoárjába is beépült mára. Mindkét előadótól igényes kamarazenei kidolgozottságot követel Sári József Meditazionéja. Kalmár László Monológója a kürtverzió sikeres átírását tanúsítja. Az egykori Új Zenei Stúdió két vezéregyéniségének egy-egy műve pedig nem köti meg konkrétan az előadói appará-

tust. Vidovszky László Szóló obligát kísérettel című darabja alkotó jellegű hozzáállást igényel az előadótól (megmutatkozik ez a kíséret változatos hangszerválasztékában is: Kocsis ez alkalommal csembalón, preparált zongorán és harmoniumon játszik, egy-egy tételben pedig ütőhangszereket szólaltat meg: cintányért és fadobot). Pusztán hallás alapján aligha fejthető meg Sári László The Echoing Green című kompozíciójának szerkezete, „logikája” – mégis, már első hallásra érezhető a rend, ráadásul a szervezőelv nem elvontan-kiszámítottan intellektuális, hanem egyszersmind tartalmas-élvezetes hallgatnivalót is kínál. Idekívánczik a weberni definíció említése, mely szerint a hang „a fül érzékére vonatkozó törvényszerű természet”.

Az összeállítás műsorában a Dubrovay-scherzót megelőzően kapott helyet Lendvay Kamilló műve: Három tétel fa-

gottra és zongorára. A szélső tételek „giocosó”-i a „pökhendi ötletek” szellemességét ígéri s váltják valóra, a lassú középtétel bensőséges vallomás-hangja ihletett szépségű.

A darabot hallgatva bizonyosra vehető, hogy egyedül Körmendi Klára zongorázik (jóllehet, Kocsis nevével is feltünteték e tételeket!).

E stúdiófelvétel után a szóló-darab koncertfelvételét – hatásosan – taps követi. A korong végighallgatása után úgy érezzük: a felvétel egészen (s minden részlete külön-külön is) megérdemelné.

Fittler Katalin

Kortárs magyar zene fagottra és zongorára
Janota Gábor – fagott
Kocsis Zoltán – zongora
Hungaroton Classic

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

A teljes
HUNGAROTON CLASSIC
katalógus olvasható az Interneten:
<http://www.hungaroton.hu/>

Mozart

Zongoraszonáták Vol. 5.
F-dúr K. 533, B-dúr K. 570
D-dúr K. 576,
és a-moll rondo K. 511
Alicia de Larrocha – zongora

• RCA Victor Red Seal – BMG •

Mozart

Mozart: Zongoraszonáták Vol. 5.
 F-dúr K. 533, B-dúr K. 570
 D-dúr K. 576,
 és a-moll rondo K. 511
 Alicia de Larrocha-zongora
 RCA Victor Red Seal – BMG

Valószínűleg, ha zongorista írna recenziót Alicia de Larrocha Mozart-lemezéről, másféle „osztályzat” kerülne a hasáb élére, a kolléga magasabbra értékelné a művésznő kétségtelen pianisztikus erőit, pergő és fürgé ujjait, a zongorázás áttetsző tisztaságát, a hosszú művészi és pedagógusi pálya tapasztalatait. Zenehallgatóként, Mozart rajongójaként azonban én ezt a felvételt kevesebbre értékelem.

Ha végighallgatjuk az a-moll rondót (K. 511), könnyen elképzelhetjük, mit érezhetett ez a külső borítón oly jóindulatúan mosolygó idős aszszony 1992-ben, egy New York City-beli stúdióban, mikor végigszenvedte ezt a tíz percet. A lelki kín, az unalom sugárzik a felhangzó ütemekből. Távolságot tart Mozarttól, ettől az érzelmeiktől gyötört-üzött (fiatal)embertől, elhatárolja magát a harmóniaváltásokban feltáruuló érzé-

kiségtől. Unalmasra sikerült ez a 9 perc 11 másodperc, Mozart szóló-zongoramuzsikájának talán legszebb, leggazdagabb, talányokkal és kétségekkel teli darabja.

Johann Christian Bach
6 Sinfonia

• Stradivarius – Karsay és Tsa. •

Bach

Johann Christian Bach: 6 Sinfonia
 Piccola Accademia
 Stradivarius – Karsay és Tsa.

Hallgatva az egy évtizede, 1987-ben alakult Piccola Accademia játékát, soha vissza nem térő korszak kel új életre. A 18. század második felének népszerű – mondhatni: divatos – zenéje a fúvós kamarazene volt, a 4–8, néha több előadót foglalkoztató összeállítások sokaságával, műsorukon nemritkán operarészletek átíratával (Harmoniemusik). A két klarinétos, két kürtös és fagottos muzsikálása tökéletesen indokolja a régi kor emberének ízlését: ez a hangzásvilág még ma is képes úgy „elvarázsolni”, hogy miután kikapcsolódtunk, fájdalommentesen térünk vissza a mindenkori jelenbe.

Jean Chretien Bachként szerepel a „milánói” vagy „londoni”-ként ismert Bach-fiú neve az

1781–82-es londoni kotta címlapján. E „szimfóniái” közül – melyekről a kutatók feltételezik, hogy nagyrészt korábbi műveit foglalta sorozat-

Kissé meglepő ez a művészi attitűd egy szonáta-összkiadás utolsó lemezén, ráadásul egy olyan művésznőtől, aki nemrégiben „abszolválta” a zongoraversenyeket, tehát Mozart-specialistának számít.

A mostani Mozart-lemezből is nyugodtan bonckés alá vehetjük akármelyik részletet. A technikai megoldás mindig perfekt. Ám az egész úgy hangzik, mint egy vég nélküli Czerny-etűd.

Mozart apja halála után kezdte maga vezetni műveinek tematikus jegyzékét, s ebben az F-dúr szonáta az egyik első említett darab. Befejezetlen mű, két tétele nyilván zaklatott életkörülmények között született, s érezhetően új esztétikai hatások árnyékában: Handel és Bach műveinek tanulmányozása közben. A töredékhez hozzáfűzött a szerző egy korábbi rondót, azonos hangnemben, néhány ütemmel kiegészítve. Felemás és problematikus mű, ahogy a K. 570-es B-dúr szonáta is az. Badura-Skoda például a Varázsfuvola majdani figuráit és helyzetait véli felfedezni ebben a zenei tükörben. És nem „végrendelet” az utolsó zongoraszonáta sem, a K. 576. Ez a D-dúr darab a „porosz” melléknevet viseli éppúgy, mint az utolsó vonósnégyes. Sorakoznak a kérdések, életről-halálról, művészetről. Alicia de Larrocha viszont nem hagyja zavartatni magát. Pergeti az ujjait, unalmas és rossz zongoratanárként.

Farkas Virág

ba a szerző – a páratlanok Esz-dúr, a párosok B-dúr hangneműek. Valamennyi négyteteles, voltaképp a vidám-lassú-menüett-gyors tételrendet követik. Sajátosságuk, hogy a nyitótétel nem túl gyors (valóban „vidám” allegro), a rákövetkező lassú pedig többnyire „menős” (egyetleneg esetben Largo), a triós tánc-tétel helyén két ízben szerepel induló, egyszer pedig kecses Grazioso, míg a zárótétel mutatja a legnagyobb változatosságot tempó-, illetve karakterjelölését illetően. Terjedelmileg más-más a tételek aránya, egy ciklus szinte kiegyenlített időtartamú tételekből áll. Máskor szélsőségesen különböző hosszúságú tételek követik egymást.

Ha egy szóval kellene jellemeznem ezt a muzsikát, a „problémamentes” jelző tűnik a leginkább találónak; e zenének nincsenek komoly „mélységei”, nem igényel éles kontrasztokat. Ugyanakkor a hallgatnivaló mégsem válik sohasem egysíkúvá vagy unalmassá – erről egyaránt gondoskodik a méltán nagynevű komponista, s a korabeli hangszerek kópiáit megszólaltató, felkészült együttes. Tökéletesen alkalmas a kikapcsolódáshoz – akár háttérzenének is.

Fittler Katalin

Massenet
Werther

• Erato – Warner •

Massenet operáit a franciák a „nemzeti minimumhoz” sorolják, az angolok imádják, de nálunk az alig játszottak közé tartoztak. Habár száz évvel ezelőtt még kedvelték őket, példa rá Szomory Dezső visszatérő emléke a Lahore királynak baritonáriáját éneklő-zongorázó édes-atyjáról. Budapesten 1941-ben újították fel utoljára a Manont, ebben bizonyosan ludas a Puccini-megzenésítés 1961 óta tartó, lényegében megszakítatlan sikersorozata is. Még furább, hogy az ismertebb témájú Werther csak kilencven-egynéhány évvel a bécsi ősbemutató (1892) után hangozhatott fel először. E két opera az életmű legjobbjai; egyes zenetudorok a Werthert becsülik többre, mások reá is kiterjesztik a szerzőt illető lenézésüket, operai iparismunkáról, édesképarfümös melódiákról szólnak. Pedig ezek a dallamok sokszor eredetiek és egyéniek, némelyik egy egész estét betöltő darabot elvisz a hátán, mint a Werther Ossian-dala. Massenet igényességére vall az irodalmi források megválasztása: a Cid-román, Prévost abbé, Flaubert (Herodiás) vagy Anatole France (Thais, Miasszonyunk komédiája) regényei és novellái. A gyakran „nem franciás”, súlyosabb szellemi táplálékra vágó, XIX. századi francia komponistákra Shakespeare mellett Goethe gyakorolta a legnagyobb vonzerőt. Gounod Romeója és Faustja, hát még Thomas Hamletje és Mignonja vagy Berlioz Romeo és Júliája között a Werthernek egyáltalán nem kell szégyenkeznie.

A történet nem igazán színpadi anyag, nem véletlen, hogy a színházi átdolgozók általában elkerülték. Massenet a monológok sorával igyekezett valamennyit formailag is átmenteni a levélregény lírai és stiláris sajátosságaiból. A nagy szőlők akár „levéláriáknak” nevezhetők, noha csak a Charlotte jelenetét címezik így.

Kéttucatnyi teljes felvétel közül természetesen a francia nyelvűeket vesszük tekintetbe az ajánlásnál, bár a címszerep olasz és orosz tenoristák kedvence is, Schipától és Kozlovskijtól Tagliaviniig és Di Stefanóig. A szakkritika egyértelmű

M a s s e n e t

Massenet: Werther
A Lyoni Operaház előadása, 1995
Vezényel: Kent Nagano

ítélete szerint ma is egy 1926-os(!) francia Columbia-felvétel a mérce. A szerzői szándékok még csak karnyújtásnyira voltak a múltban, a főszereplő Georges Thill és Ninon Vallin pedig a korszak legkiválóbb francia énekesei, a stílus hitelessége tehát kétségbevonhatatlan. Negyvennégy év múltán futott csak be egy hozzá méltó és modernnek minősíthető kiadvány Geddával és Victoria de los Angeles-szel (EMI, 1968–69). A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a spanyol tenorsztárok karolták fel a darabot: Domingo (DG), Alfredo Kraus (EMI) és Carreras (Philips). Az utóbbi, oldalán Frederica von Stádával felel meg leginkább a Goethe ihlette zenei ábrázolásnak. A Domingo-lemezt a stílustalan és matróna hangvételű Obrázcova tette versenyképtelenné. Már a fenti nevek és Tatyana Troyanosé (EMI) jeleztek, hogy napjainkra a francia énekiskola mint olyan kihalt, a Lyoni Opera

1995-ös produkciójában csak a mellékszereplők hazaiak, a három fő alak svéd és amerikai útlevelel érkezett. Jerry Hadley sokoldalú és megbízható tenorista, jó ideje már nemcsak törzsszínházánál, a Metropolitannál nélkülözhetetlen; a nemzetközi vállalkozásoknál szintén az. Ám ha a fenti spanyolokhoz hasonlítom, minden érzékenysége és finom megoldása ellenére sem szolgálhat Kraus eleganciájával, Carreras ifjonti szenvedélyével, legkevésbé Domingo charme-jával és aranyfényű hangjával. Anne Sofie von Otter a goethei jellemzés nyomán Charlotte érettségét, „északi” visszafogottságát és választékos méltóságát hangsúlyozza. Dawn Upshaw (Sophie) újabban minden lemezén kifogástalan, Gérard Théruelet kitűnik Albert baritonszólamában s hovatovább Kent Nagano mutatkozik a legizgalmasabb „francia” karmesternek a francia zenei életben.

Uhrman György

A **HUNGAROTON CLASSIC** ajánlata

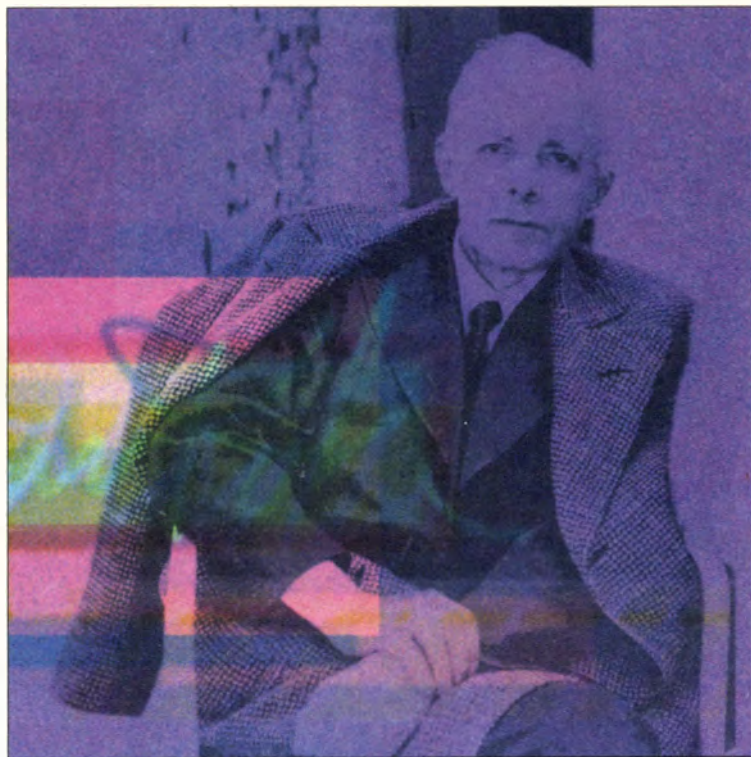
Bartók Béla
Vonósnégyesek

• Decca–PolyGram •

Két Bartók-lemez egy dobozban, mindkettőn vonósnégyesek. Együtt a hat kvartett, ahogy az már lenni szokott, ám a csoportosítás meglepő koncepciót kínál. Nincs benne semmi öncélú, polgárpukkasztó gesztus, hiszen a sorrend megválasztása logikus. Manapság a művek összetartozása, úgy tűnik, fontosabb a kronológiai sorrendnél. Ezt tükrözte a Keller kvartett 1996-os, nagy sikerű albuma is. Pár évvel ezelőtt a Takács kvartett, (akkoriban még Takács–Nagy Vonósnégyes), a régi Hungarotonnal megjelent felvételén még időrendben követte egymást Bartók hat remekműve, ahogy az az LP-időszakban szokásos, sőt általános volt: három lemezen, kettesével.

Esztétikai-történeti realitása annak a szerkesztési elvnek is volt, hiszen a legtöbb zenetörténeti kézikönyv szerint Bartók vonósnégyesei párosával kapcsolódnak egymáshoz, párhuzamba állítva a Beethoven szimfóniák univerzumával, ahol a páratlan számot viselő darabok jelentik mindig az áttörést, a radikális előrelépést, míg a páros számúak – így mondják a szakértők – az elmélyülést, a tapasztalatok leszűrődését, az újítások klasszikus rendbe szerveződését. Lehet, hogy öntudatlanul Bartók is számot vetett ezzel a „szimmetriával”, ahogy a természet világában érvényes szimmetrikus rend is ösztönösen-tudattalanul meghatározta darabjainak kis és nagy szerkezetét, ahogy azt már Lendvai Ernő is kimutatta. A párba szervezett kvartettek hagyományát „megszüntetve megőrzi” tehát az új, immár Takács-Nagy Gábor és Ormai Gábor nélküli Takács kvartett 1997-es felvétele. Az új szempontot érvényesítő koncepció jegyében az első CD-lemezen kaptak helyet a páratlan számot viselő vonósnégyesek, az 1907-ből származó Első, az 1927-es datálású Harmadik és az 1934-ben keletkezett Ötödik. Egy zseni hétmérföldes lépései, kiküzdött igazságokkal, radikális koncepcióváltásokkal.

A másik CD ezzel szemben több teret enged a szemlélődésnek. Az Első kvartett végére kiküzdött „népi intonáció”, a Bartók által kitalált, megszült üdvözítő és megtisztító dallam végig ott visszhangzik a Második vonósnégyesben. A második lemez

Bartók

Bartók Béla
Vonósnégyesek
Takács Kvartett
Edward Dusingberre
és Schranz Károly
– hegedű;
Roger Tapping – brácsa;
Fejér András – gordonka
Decca–PolyGram

második darabja a Negyedik kvartett viszont a formai szimmetria kikristályosult rendjét (öttelees hídforma) állítja szembe a tömör és célratörő Harmadik vonósnégyes egyetlen tételbe sűrűsödő (Prima parte – Seconda parte, Ricapitolazione della prima parte és a rövid coda-ként visszatérő Seconda parte reminiscenzia) formai modelljével.

A Hatodik kvartett párhuzama az Ötödikkal nem ilyen egyértelmű, mindkét lemeznek értelmes és szükségszerű lezárása van: érett remekmű.

Az album megvásárlója tehát kétszer járhatja végig zenehallgatás közben a bartóki életművet, a legkoncentráltabb darabokat élvezheti, s remek előadásban hallgathatja azokat. Elkényeztetett fülünk és szívünk új meg új gyönyörűségekre lel, nem utolsósorban a Decca hangmérnökeinek és nagyszerű felvételi technikájának köszönhetően. A személyi változások ellenére az alapvető zenei koncepció alig változott az évek során, talán csak az expresszionista, a szürrealista, a leszűrt felnőttkori Bartók-hang vált személyesebbé, karakteresebbé. Nincs már „általában vett” modern hangzás, „jel-

legzetes-jellegtelen huszadik századi hang”, nincs öncélú disszonancia. Minden sűrűlódás, felkiáltás, sikoltás a zenei dikció szerves része, s a hangszeres játék a „nem is lehetne másként” egyértelműségével, a nagy művek–nagy interpretációk evidenciájával ajándékozza meg a hallgatót.

Az egyes hangszerek szerepe is világosabb a zenei munkamegosztásban. Vegyük például a csellista Fejér András vulkánkitörés-szerű szólóját az Első vonósnégyes első tételében, (4 perc 33 mp-nél indul), vagy a Harmadik kvartettbeli éjszaka zenéjének lehelletnél is finomabb pianissimó pizzicatóit, melyek összefogják és szervezik a formát, behálózák a zenei szövetet és értelmessé teszik a szürrealitás titokzatosságát.

Régi koncertélmények alapján sajnáljuk, hogy nincs jelen Takács-Nagy Gábor személyesebb, s kissé szögletesebb elkötelezettsége, ámbar semmit nem róhatunk fel az „új fiúnak”, Edward Dusingberre-nek. Primáriusként talán éneklőbb, mint az a régi nagy magyar kvartett hagyományban szokásos. Ebben az együttesben talán még nincs meg az érett Végh Vonósnégyes ars poeticájaként emlegetett termékeny széttartás, az önálló egyéniségek küzdélméből eredő kiküzdött harmónia. Talán minden egyéni szín és indulat ellenére erősebb a hűség a koncepcióhoz, mint az önmegvalósítás. Talán éppen az Ormai Gábor (1954–1995) emlékének ajánlott album kultikus jellege követeli meg ezt a nagyfokú összehangoltságot. Mindenesetre nagy előadás, szép siker, méltó a nagy elődökhöz és méltó az együttes múltjához is.

Zala Szilárd Zoltán

Gidon Kremer
Astor Piazzolla – El Tango

• Nonesuch-Warner •

Astor Piazzolla és az általa képviselt tangó zenei értékét Európában nagyon sokan kétségbe vonják, vagy egyszerűen megmosolyogják. Piazzolla az ezerarcú tangó megújítását tartotta legfőbb művészi feladatának. Zeneszerzőként – nosztalgiaival átszőtt, negédes zenei világában – mindig is az egyszerűsége törekedett. Előadóművészként makacs elszántsággal kereste a legközvetlenebb kapcsolatot a közönséggel. Élete igazi szerelméért, a tangóért folytatott szélmalomharcát a begyepesedett, konvenciópárti európai fülekkel szemben viszonylag kevés siker koronázta. Művészete kontinensünkön csak szűk körökben talált otthonra és még tisztavirág-életű népszerűsége sem volt osztatlan.

Gidon Kremer szokatlan vállalkozását, Piazzolla muzsikájának életre keltését, őszinte elismerés illeti. Nemcsak egy méltatlanul alábecsült zeneszerző előtti fejhajtás ez a tett, hanem a másság, és a konvenciók szűk határaitól kikíváncozó „tisztá” zene iránti tisztelet kinyilvánítása is. Az elhangzó Piazzolla-műveket Kremer nem technikájának csillogtatásával, hanem lelkével formálja varázslatosan. Maga a zenei anyag nem ördögös, szakmailag nem jelenthetett kihívást a Paganinin edződött hegedűművész, valamint az erre a produkcióra, és a lemezt népszerűsítő turnéra verbuválódott állandó együttes, az Astor quartett számára. A remek muzsikuskárda különleges hangzásvilágát az adja, hogy klasszikus zongoristától a bandoneon-művészen keresztül a tangóénekesig, együtt, teljes harmóniában keresik az astori titok nyitját.

A lemez elsődleges jelentősége, hogy Al di Meola után fejet hajt végre Piazzolla nagysága (és a forró, délszaki tangó) előtt egy klasszikus zenész is, aki – paradox módon – a hűvös északon, Lettországnak látta meg a napvilágot. A lemez legfőbb üzenetét egy magyar példán keresztül próbálom meg érzékeltetni. Amikor a húszas években Magyarországon „szólt a jazz”, nem az amerikai műfaj egyszerű importjéről, hanem sokkal inkább annak „magyarosításáról”, egyfaj-

Gidon Kremer
Astor Piazzolla – El Tango
Nonesuch-Warner

K r e m e r

ta továbbgondolásáról volt szó. Így hívhatták „dzsessznek” hazánkban a kabarék zenéjét, vagy a varieték félmeztelen táncosainak énekes produkcióját. Hasonló beidegződések ellen veszi fel a harcot Gidon Kremer: a tangó nem báli muzika, nem egyszerűen társastánc, hanem egy nem-

zet népzeneje, örömeinek és bánatainak ösztönös kinyilvánítása, Dél Amerika lelkének része. Aki a tangót szolgálja, mint Piazzolla, a legnemesebb hagyományokat próbálja életben tartani.

Balázs Ádám

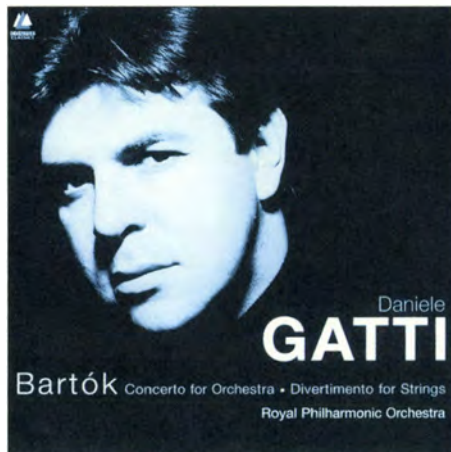
A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

DOHNÁNYI
VIOLIN
CONCERTOS
SZABADI
VÁSÁRY

Jót, vagy a legjobbat
Bösendorfer

Bartók Béla
Concerto, Divertimento

• Conifer Classics – BMG •

BARTÓK

Bartók Béla
 Concerto, Divertimento
 Royal Philharmonic Orchestra
 vezényeli: Daniele Gatti
 Conifer Classics – BMG

Mindig megpróbáltam elképzelni, hogy milyen lehet a Concerto, ha nem veszek tudomást a mű keletkezési körülményeiről, nevezetesen: Bartók amerikai helyzetéről, lelkiállapotáról, honvágáról. Nem kell tovább képzelődnöm, Daniele Gatti, s ezt nem elmarasztalólag mondom, a mű egyetlen aspektusára koncentrálok: a kompozíció műfaja concerto. Ebben az előadásban nincs helye semmilyen narratív fájdalomnak, távolba révedésnek. Ehelyett mérnöki megtervezett hangszínek, pontos arányok, makulátlan hangszeres teljesítmények, különösen aprólékosan kidolgozott réz- és fáfúvós állások jellemzik az előadást. Valahogy mégis hiányérzetem van, de gyanítom, hogy csak a sok empatikus, sokszor ál-együttérző, előadás emléke okozza midet. Gatti dirigálásában tagadhatatlanul van

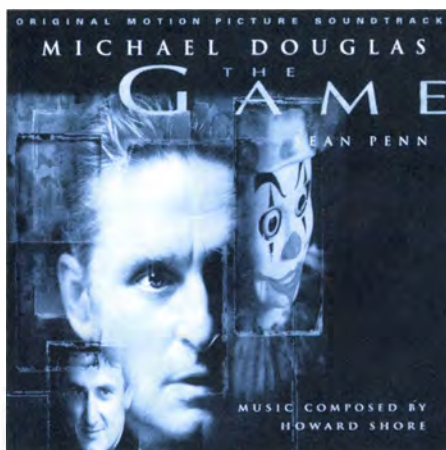
egyfajta izzó intellektualizmus, ez a Divertimento esetében egészen szembeűnő, miközben előadása nem analitikus természetű, és nem is dra-

maturgiai kiindulású. Talán ennek köszönhető, hogy előadásának határozott érzelmi sodrása is van, ami a Concerto előadásakor sok mindenért kárpótol. Az elmondottakból már világosan látszik, hogy Gatti nem pusztán egy perfekcionista, amolyan korunk hőse típusú karmester. Határozott képpel rendelkezik a darabokról, de önmagát kellő távolságra helyezi a műtől. Nem személytelen, de ezt a fajta személyességet még ízelgetnünk, szoknunk kell. Nehezen tudom elképzelni, hogy ez az előadási stratégia valaha is, a szó rossz értelmében, divatos lesz, és a Gattihoz hasonló karmesterek ellepik a világ koncertpódiumait, de tény, hogy Gatti szekere a kilencvenes években szemlátomást meglódult. Hiába, a képzetnek csak a valóság szab határt.

Molnár Szabolcs

The Game
filmzene

• PolyGram •

The Game
 Howard Shore filmzenéje
 PolyGram

A hollywoodi filmzeneszerzőként jegyzett Howard Shore legújabb opusa csupa csalódás a filmzene rajongóinak. Shore lassan gomolygó, igénytelenül hangszerezett muzsikája a zenélés alapvető dinamikai követelményeire is fittyet hány: a csaknem harvan percnyi zenei folyamatban, egyszer sem „szólal meg” úgy istenigazából, az egyébként a komputereffekteket sem nélkülöző szimfonikus zenekar. A lassú folyású zene általában meditációra invitálja a hallgatót. A Game zenéje azonban elmélyülésre alkalmatlan, hiszen a felcsendülő töredékek, témafoslányok idegesítően és lehangolóan hatnak. Még az sem segít, ha úgy hallgatjuk a zenei anyagot, mintha egy hatalmasra dagasztott adagio tétel lenne, hiszen ehhez Shore muzsikája túlságosan össze-

folyó, struktúrájában megalapozatlan és céltalan. Én megértem, hogy ölnek, meg rettegnek a szóban forgó filmben, de e műfajnak is lehet igényes zenei aláfestést kölcsönözni, gondoljunk csak Jerry Goldsmith-re, aki ebben a filmszárnyban is mindig

izgalmasat és igényeset képes produkálni. A lemez „nagy vívmánya” az, hogy a Michael Douglas és Sean Penn nevével fémjelzett Game zenéjéből készült hangzóanyagot a filmzeneírás önállósága ellen küzdők büszkén lobogtathatják kezükben! Ebben az esetben legfőbb tézisének alátámasztást nyer: a lemezen felcsendülő muzsika egymagában semmiképpen sem állja meg a helyét. Tanácsom a CD megvásárlását fontolgató olvasóknak: csak az hallgassa ezt a lemezt, aki a Game – és zenéje – által festett kiégett, céljaiban kilátástalan, és bizonytalanságában elborzasztó világot nemcsak a filmvászon akarja látni, hanem üres óráiban hallani is akarja.

Balázs Ádám

COVENT GARDEN
Offenbach
Hoffmann meséi;
J. Strauss
A denevér

• NVC Art – Warner •

A XVIII. században a pénz vonzotta Európa operacinálói az angol fővárosba, a XIX. közepétől a dicsőség vágya is. London máig az operai „Grand Slam”-tornák egyik helyszíne: kikerülhetetlen állomás Bécsből, Milánóból és (és hajdan Párizsból) menet a Metropolitan felé. A kisebb-nagyobb hullámvölgyek nem változtatnak ezen, a csúcskorszakok úgyszólván számosabbak. Földrajzi helyzetéből – és az angol zene fejlődésének sajátosságából – következően a Királyi Operaház főként olasz, német és francia művek fóruma, többnyire igen magas színvonalon. A két produkció közül, melyeket Domingo személye kapcsol össze, ez csak az elsöre igaz.

A Hoffmann meséi fantasztikum mindenkor nagy csábítója a rendezőknek. Elég, ha emlékeimből oly végletesen ellentétes feldolgozásait hívom elő, mint az 1946-os, illetve '49-es budapesti felújítás romantikus káprázata (Fülöp Zoltán felejthetetlen Velence díszletével) vagy Felsenstein filmjének sötét, szorongással teli képi világa. A szorongás a mai rendezésekben szintén erős hangsúlyt kap, így John Schlesinger itt látható kiváló munkájában is, amelynek erénye, hogy a szép látványon belül s nem helyette idézi fel e hangulatot. Az előadás díszjele Domingo, 1981-ben hangi és művészi érettségének teljes pompájában. Hoffmann egyike mindenkori sikerszerepeinek; a gondos kidolgozás a sokat dicsért Honyngé-DECCA-lemezhez képest is komoly fejlődést mutat. Régi viták tárgya, hogy a költő szerelmeit és ellenlábait egyetlen szopránra, illetve basszistára bízzák-e, vagy jelenetként másokra. Mi jól járunk, mert Ileana Cotrubas (Antonia) és Agnes Baltsa (Giulietta) szenvedélyes játéka és fölöttébb élvezetes éneke ellensúlyozza Luciana Serra halványabb Olympiáját. A négy gonosz figura között színészilag Geraint Evans (Coppelius), vokálisan Siegmund Nimsgern (Dappertutto) a leginkább figyelemre méltó. (A Gyűrűárja magas hangjait azonban nem germán basszbaritonra írták.) Georges Pretre nem tartozik kedvenc karmestereim közé, s ez a

Offenbach
 Hoffmann meséi

J. Strauss
 A denevér

zene végül is anyanyelve; nem kelt bennünk semmiféle hiányérzetet. Egy nagy színház emlékezetesen jó előadását őrzi a képszalag.

Az 1984-es Denevért két rendező is jegyzi, de együtt sem érik el Otto Schenk, Harry Kupfer és mások fergeteges lendületű komédiáit. Ennek oka jórészt a szereposztásban keresendő. Az általában közepes (Michael Langdon: Frank; Doris Soffel: Orlofsky) vagy gyengébb (Adél!) énekesek közül csak a két sztár emelkedik ki. Kiri Te Kanawa „angolosra vett” szépséges Rosalindája szépen énekel; egymagában „eladná” ezt az estet, de

a veterán Hermann Prey örökifjú Eisensteinje a még mindig hódító hangjával és charme-jával hozzá méltó partner. A pozitív oldalhoz tartozik még a báli betét (a világhírű Sir Frederick Ashton koreográfiáival), Aznavour vendégfellépése és a karmester, bizonyos Plácido Domingo. (Hasonlósága a zenialis tenoristával egy cseppet sem a véletlen műve!) A zenei irányításért jó osztályzatot kaphat, s külön dicséret-pontokat azért a pillanatért, amikor odalent az árokban „elerszti” a hangját, hogy egy frázis erejéig besegítsen a színpadi Alfrédnek. (Akire ez valóban ráfér.)

Uhrman György

ramofon: Inspirációt olyan sokféle formából merít, hogy nemzetközi összehasonlításban is roppant változatos zeneszerzői forma- és téma-választása. Hogyan talált rá a Neruda-versekre?

Vukán György: Nagyon egyszerű, itt ültem a hálósobámban karácsonykor, alig több, mint egy éve, a verseket itt tartom a polcon. Leszedtem a polcra. Ennyi. Ez egy kétnyelvű Neruda-kötet, angol és spanyol. Belenéztem az elsőbe, nagyon oda-voltam, nem cifrázom, már aznap megírtam három belőle. Nem sokkal ezután halt meg Lakatos Ablakos Dezső, akivel a kezdetektől fogva nagyon jó barátságban voltunk, és én nem tudtam kimenni a temetésére. Kérdezték is, hogy hol voltam. Viszont épp csináltam ezt a kötetet, és tartottam a We Have Lost Even-nél, ami nem annyira tipikus szerelmes vers, az elveszett árnyékunkról szól. Úgy-hogy akkor ezt neki ajánlottam, és egy rádiós koncerten már így játszottuk el. Már ott elmondtam, hogy szeretném az egészet megcsinálni. Méghozzá az állandó trióból Balázs Elemérrrel, és mivel Berkes Balázs akkor éppen külföldön volt, Hárs Viktor bögözött, a szólista pedig Winand Gábor volt. Ez kora tavasszal volt, júliusban pedig két nap alatt felvettük az egész dupla lemezt. Semmit sem játszottunk el kétszer. Ezen a lemezen az biztosan érződik, hogy nincs izzadságszaga.

G: A pontos címe szerint „Hús szerelmes vers és egy kétségbeesett ének”-et Chilében a húszas években írta egy alig ismert fiatal költő, aki egy cseh írótól vette álnévét. Amikor levette a polcra, nem is magyarul olvasta. Hogy lett ebből dupla jazzlemez?

V. Gy.: Mondhatnék mást, de úgy történt, hogy levettem a polcra. A második gondolatom az volt, hogy fű, de jó versek ezek, ezeket meg lehetne próbálni. Az elsőbe belenézve elképzeltem, hogy ez mennyivel jobb alapanyag, mint amikor például nekem kellett szöveget írni, amíg tizenöt éven át éneket tanítottam. Úgyhogy megtapasztaltam a dolgozottságait, mit jelent énekesnek lenni, énekes számmal írni, hozzá angol szöveget csinálni... Részben tehát ez válasz arra a kérdésre, hogy ez a lemez miért üt el a szokásos magyar helyzettől, de általában is elüt a jazz jellegzetes helyzetétől. Megkaptam az a lehetőség, hogy ez nagyon komoly irodalmi alapanyag. Ez a költő legsikeresebb 21 verse, csak Spanyolországban másfél millió kelt el belőle. Neruda rendkívül kalandos életű valaki volt, és a szerelem mély átélése sem lehetett távoli tőle. Gyönyörűek a versek. Elsősorban az fogott meg, hogy dalokat írjak, méghozzá jazzes hangvételben. Akkor még persze nem tudtam, hogy mennyire lesz jazz, és amikor már csináltam, akkor döböntem rá arra, hogy ezek a versek mennyire alkalmasak jazzalapanyag. Egyrészt érthetőek, és mégis gyönyörűek. Nem kell kitalálni, megfejteni. Ez költészet a legmagasabb szinten. A huszadik században egyre nehezebb úgy megszólalni, hogy ezeknek a követel-

VUKÁN GYÖRGY

vallomása a versről

Hárs Viktor, Balázs Elemér, Vukán György, Winand Gábor

Fotó: promóció

ményeknek megfeleljen, ne a zongora keresztülfűrészelése árán, vagy az érthetlenség árán jusson el oda, ahova akar. Érteni és érezni lehet, és a maga nemében utolérhetetlen. De erre csak később éreztem rá, először az fogott meg, hogy dolgozhatnék, mert szeretek dolgozni.

G: Tehát amikor W. S. Mervin fordításában a verseket olvasta, akkor rögtön énekszólómat képelt hozzá? Ez a dalciklus is úgy született, hogy a vershez volt egy melodikus inspirációja, és így született az egész ciklus?

V. Gy.: Nem tudom, hogy másnál hogy működik. Én korábban megcsináltam ugyanígy, a polcra levéve, egy Garcia Lorca-kötetet, Csavlek Etekkával...

G: Biztos tudta, hogy Lorca mutatta be Nerudát Spanyolországban, az első európai felolvasóestjén.

V. Gy.: Ezt nem tudtam, akkor a kör bezárult, csak azért említettem ezt, mert közben írtam egy operát, meg ezt-azt-amazt, például a 150 zsolttart. Amikor arról van szó, hogy hogyan lehet szöveget átültetni zenébe, mi az, ami megihlet, a folyamat hogy zajlik, akkor ezt nem szabad ki-

hagyni. Rengeteg ilyen dolgot csináltam; tényleg olyan sok, hogy egyszerűen elképesztő, csak a 150 zsolttart magában hihetetlenül sok. Úgyhogy a gyakorlat sokat számít. Valami sugallat is kell legyen a dologban, de ezt nem akarom misztifikálni. Valami kezdeti sugallatnak azért kellett lennie. Mind egyik úgy készült, hogy nem voltam tisztában az egész vers formájával, és hagytam magam, hogy első-második sor, vagy az első szakasz vezessen. Amilyen formához vezetett el az a dallam, azt hagytam kibontakozni. Mindig az első motívumomat hagytam kiteljesedni, és nem akartam fura dolgokat belepérselni. Egyszerűen hagytam működni azt a világot, aminek nekiindultam. Hirtelen azt vettem észre, hogy már a végén járok. Egy vagy két vers lehetett, ahol aszimmetria került bele, hogy még volt egy-két sorom, én meg már tulajdonképpen a végén lettem volna az AABA, vagy valami hasonló formának. Még egy-két ismétlést vagy ilyesmit kellett eszközölni, de a többi nekem is akkor ért véget, amikor a vers is egyébként végződött, hangulatilag is. A költészet valahol zene. Neruda ettől ugyan nem lenne boldogabb, de szerintem nagyon érzékeny zenei alkatú ember lehetett, mert ezek a

Vukán György, a zeneszerzőként is hihetetlen termékenységgel jazz-zongorista decemberben adta ki legújabb művét, egy kétlemezes Neruda-dalciklust. Hétéves korában lépett először pódiumra, ennek éppen idén ötven éve. Harmincnál is több LP-n, és még több CD-n hallható, ezért munkásságának mérföldköveire itt csak utalhatunk. Radics Gábor Koncert Jazz 5 nevű együttesével készült első lemezfelvétele. A Tomsits kvarttellel öt évet töltött, 1968-ban a montreux-i fesztiválon elnyerték a sajtódíjat. Berkes Balázssal duóban, később trióban lépett színre, előbb Jávor Vilmosmal, majd 1980-tól Super Trio néven Kőszegi Imrével. Vonzódása a romantikus zeneszerzőkhöz a Chopin-verseny díján (1962) kívül Chopin- és Debussy-lemezein, valamint több nagyzenekari művén érzékelhető (ld.: Gramofon '97/1). 1986-ban a Soros Alapítvány segítségével megalapítja a Creative Art Ensemble-t, illetve Triót, ezen a néven szerepel Balázs Elemér dobossal és Berkessel, valamint nagyobb zenekarokkal, de a vállalkozás egyben lemezkiadó is. Misét, zsoltyárt, balettet, sőt operát is komponált, színpadi és filmzenéit Balázs Béla- (1978) és Erkel-díjjal (1990) is elismerték, a magyar kultúra napján, az alábbi interjú elkészülte után pedig Köztársasági Érdemrendet kapott. Amikor megszállottságáról faggatom, mindvégig folytatott fogorvosi praxisára is utalva mondja: „Mi mást tehetnék? Amikor hazajövök az SZTK-ból, alig várom, hogy leülhessek a zongorához, és ott folytassam, ahol előző nap abbahagytam.”

dolgok érzelmileg ugyanúgy működnek. Ő versben fejezi ki azt, amit más zenében. Amikor Adammal az opera (Atlanta, Georgia – a szerk.) szövegkönyvét csináltuk, vagy akár a zsoltyárokat, vagy a Lorcát írtam, akkor is ezt éreztem. Lorcánál viszont van egy-két sor, ami a szürrealitás határán mozog. Ezek a sorok pofon vágják egyszer-egyszer az egészet, és akkor az ember elcsodálkozik, hogy vajon mennyire áll a realitás talaján, amit eddig írt? Zseniális. Itt ilyen meglepetések az embert nem érik. Neruda valószínűleg nagyon jó zenész lehetett, szavakat rakott egymás mellé, általános emberi érzelmeket, amik a zenét is vezérik, ha el akarunk jutni a lélekhez. Katarzist elérni, ha magunkból kilépünk, nem igazán lehet. Csak azt akarom ezzel mondani, hogy nehézségem igazán nem volt vele, persze nem azért jó költő, mert nekem nem volt nehéz. Azért mégis, gyakran bármilyen szöveggel több gond van. Ha nincs, akkor az az illető szerző zenével is be van oltva. Megcsináltam az első három verset egyszerre. Szerintem verset sem lehet kiizzadni, a vers is úgy íródik, hogy valószínűleg jön az az első sor, vagy valami, és onnan kezdve le kell írni az egészet, azután nem lehet egy héttel később folytatni, persze lehet, hogy azután még bele kell javítani.

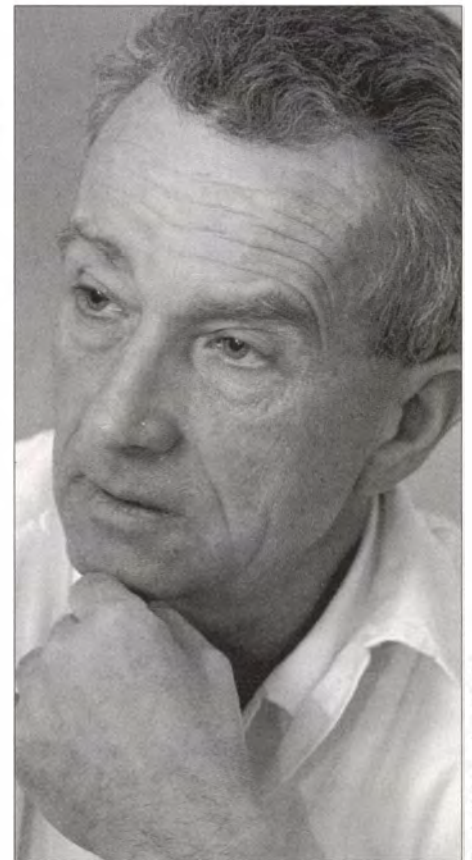
G: A legfontosabb szerep a vers és a zene találkozásai pontján az énekszólamnak jut.

V. Gy.: Pontosan.

G: Dolgozott-e Winand Gáborral korábban? Mert az önök közt létrejövő összhang a versbeli gondolatok kifejtésére egyszerűen tökéletes.

V. Gy.: Nehéz erről nekem beszélni, mert nem tudom elkerülni a minősítést. Csak „szakmailag” azt tudom válaszolni, hogy igen, dolgoztunk már együtt, de csak egy-egy találkozás erejéig, klubokban, egyéb helyeken. Ezek olyan versek, amelyeket csak férfi énekelhet. Bontovics Katival sokat dolgozom, és felmerülhetett volna ő is, de ezeket a verseket nem lehetett volna vele előadni, mert rö-

tőn az első sor az asszony testéről beszél. Férfiban gondolkozva viszont nem nagyon jöhetett volna más szóba, fölényes biztossággal kell még tudni improvizálni is. Gábor szaxofonozása más kérdés, ez egy plusz. De Gábor fuvolázik is, és sok minden mást is csinál, amihez nyúl, az nagyon jó. Ahogy mondtam, tizenöt évig tanítottam éneket, és persze ez is segített a dalírásban, tudni kell, hogy egy magánhangzó felülre kerüljön vagy alulra, milyen fordulatot vegyen, és ebben van tapasztalatom, úgy-hogy igyekeztem úgy írni, hogy örüljön neki az, aki el fogja énekelni. Gáborban az a fantasztikus, hogy ez egy nagy anyag, egy egész kötet. Nagyon változatosan kell megszólalni. Ráadásul nem csak megszólalni kell, ahogy pl. Bobby McFerrin, itt nem kell imitálni bőgőt, más hangszert, itt énekelni kell. Majd bőgőzik a bőgős, az éneklés eleve nehéz. Egy dalt jól énekelni nagy feladat. Széles stíláriskálán kellett megszólalni, egészen a mór-arab zenéig. Olyan zenei világ kerekedett ki, amelyik nagyon közel áll Keith Jarrettnek: van benne sok minden más is, de én örülök, hogy sikerült legalább a jazzből valamennyire kilépni. Ami sablonnak tűnik, abban is van valami más. Még ha meg is tartottam az AABA formát, akkor is történik valami, amitől

Fotó: Szigetváry Zsolt

kicsit kevésbé szokványos. Gábor az arabos hangvételű részt sem úgy éneklé, hogy hasonlít, hanem egyenesen olyan. Az nagyon kellemetlen, ha csak kicsit hasonlít. Ráadásul egyszer néztük át a szöveget, énekelve egyszer sem, a stúdióban a dolgok viszont gombnyomásra működtek. Itt valaminek stimmelnie kellett. Ez vonatkozik a trióra is, mert Hárs Viktor nem szokott ilyen típusú zenét játszani. Amikor az első számot felvettük, egyébként sorban haladtunk, azt mondtam neki: tudod mit, mindjárt kezdődjön egy bőgőszóval. Csak annyit mondott, hogy jó, és megszületett a végleges felvétel. És abban a modorban, amit elképzelttem. Nem kellett semmit elmagyarázni, és ez biztosan számított, a sok magyarázat sosem jó.

G: A kétlemezes terjedeleme ellenére pontosan kikapintható íve van az egésznek...

V. Gy.: Én is sorban írtam a dalokat. Tehát a hangnemi kapcsolódások is fontosak, és nem véletlenül vágunk rövid szüneteket sem a lemezre. Bevallom őszintén, soha nem hallgattam meg ennyiszor saját lemezemet, mert amikor a végére értem, mindig szívesen kezdtem hallgatni az elsőt. Az egészet áthatja, bár nem akarom belemagyarázni, az összefogottság, és az ösztönösen jazzes jellege ellenére valami költészet. Talán túlzok, de elemelődik a műfaj szokásos mozgásteréből a dolog, erre gondolkodom. A Neruda-ügnökség is, amikor el kellett nekik küldjem, hogy hozzájáruljanak a kiadáshoz, talán ezért bölintott rá azonnal. Amikor elkezdtem, fogalmam sem lehetett, hogy végül is összeáll.

Zipernovszky Kornél

Malek Andrea

Five seasons jazz
Meeting Point

• TeArt •

Malek Andrea

illetve musical-műfajból ismertem. Malek Andrea ezzel a lemezzel alighanem új mércét állított a hazai jazzénekesek számára.

A lemez készítői a legjobb receptek alapján állították össze a repertoárt, a jazzvilágban kicsit is jártas hallgató számára szinte valamennyi közzismert örökzöld, swing, ballada, illetve bossanova, 18 szám, összesen bő 70 perc időtartamban. Csak néhány címet említek a gazdag választékból: How About You, My One And Love, Lush Life, Corcovado, In A Sentimental Mood, What's New, Stardust. Egy ilyen műsor a világ minden táján megdobogtatja a szíveket, ahol jazzt hallgatnak...

A kísérő együttesben a 30 év körüli magyar zenész-generáció négy rangos kiválósága játszik. Ha ötödiknek hozzáadjuk Malek Andreát, máris kész a Five Seasons Jazz. Néhány felvételen azonban az együttes kiegészül egy mini big banddel (a trombitás Fekete Kovács Kornél vezetésével négyen játszanak benne), valamint egy egészen kiváló vonós-negyessel (l. hegedű: Oszecsinszky Román). Utóbbiak hangzása helyenként szinte egy komplett vonózenekarra emlékeztet. Mindehhez természetesen komoly hangszerelői munkára is szükség volt, ezt a feladatot is első osztályú profi muzsikusok látták el Oláh Kálmán, illetve Fekete Kovács

Kornél személyében. A viszonylag rövid számok keretein belül rövid hangszeres improvizációkra nyílt lehetőség, főleg ifj. Szakcsi Lakatos Béla zongoraszólóit élvezhetjük, de ugyancsak jókat játszik szaxofonon Tüzkő Csaba, Makovics Dénes, trombitán Fekete K. Kornél, trombonon Schreck Ferenc. A hangfelvételek egy része a Magyar Rádió stúdióiban készült, a keverés a TOM-TOM-ban. A lemez jól szól, a nehezen definiálható amerikai „jazz sound”-ot azonban nem egészen tudja. Viszont az énekhangon általában kevés, illetve rövid a zengetés, ez különösen a lassú számokban feltűnő. Ugyanez érvényes a fúvósokra is, főleg szólók esetén. Swingekben a dob-sound nem kifogástalan, balladák kíséretében kicsit sok a zongora, mindez nem a játékosok hibája, hanem a keverő hangmérnöké. A CD borítója nagyon jól sikerült, a fotók kitűnőek, hangulatosak, a kísérőfüzet sok érdekes információt tartalmaz. (Kár, hogy csak angolul!) Bár fájó hiány, hogy éppen Malek Andrea nem improvizál, „csak” interpretál, mégis, mindent egybevetve, a lemez 5 csillagot érdemel, mert amire viszont vállalkozott, abban kitűnő. A jazz műfajának ugyancsak jót tesz, ha muzsikusok, tudásuk legjavát adva, olyan lemezzel rukkolnak elő, amely nem a szűk szakmai elitnek készült, ha

z újkori magyar jazz történetében érdekes módon nagyon kevés az énekes, annál több a hangszeres zenész, pedig az emberi énekhang mégiscsak az érzelmek legközvetlenebb kifejezése, amely az átlag hallgató szívéhez minden bizonnyal a legközelebb áll. A jazzvilág mércéje persze ezen a téren is igen magas, szakember, rajongó egyaránt a műfaj nagyjait veszi hasonlítási alapul, ha ifjú énekes fel-tűnésével találkozunk. Pár héttel ezelőtt az egyik közkedvelt pesti lemezboltba belépve, egy számomra ismeretlen jazzénekes CD-je szólt a hangszórókból. Találgatni kezdtem kiletét, a kellemes, szép énekhang, tökéletes intonáció és jazzfeeling, kifogástalan angol és portugál kiejtés, kitűnő background, vagyis az egész hangzás alapján amerikai felvételre tippeltem. Néhány perc elteltével kiderült, hogy Malek Andrea első jazz-CD-je helyi bemutatójának voltam fültanúja. Nagy meglepetéssel hallgattam a produkciót annál is inkább, mivel az ifjú énekesnévét korábban kizárólag pop,

Carol Sloane & Clark Terry

The Songs Ella & Louis Sang

• Concord – Karsay és Tsa. •

zinte lehetetlen ezt a lemezt „szűz” füllel hallgatni. Ha a Gramofon talált volna olyan, a hatvanas években vagy később született kritikust, aki nem hallotta Ella Fitzgerald és Louis Armstrong feledhetetlen duettjeit, rá kellett volna bízni ennek a kritikának a megírását. Az a gyanúm azonban, hogy az említett gyöngyszemek még a fiatalabb kollégák fülét sem kerülték el. Mégis, azon zenerajongók kedvéért, akiknek nem akadt még a kezébe Ella és Louis két örökzöld albuma, megpróbálom elképzelni: miként hangozhatnak első hallásra ezek a dalok Carol Sloane és Clark Terry előadásában.

Maguk a számok a harmincas-negyvenes évek utolérhetetlen dalműveseinek munkái, Cole Portertől, Vernon Duketól, Jerome Kerntől egészen Benny Goodmanig vagy Andy Razafig. Ezek a slágerek „egyenes” tolmácsolásban is időtállóan bizonyultak. A dallamok olyan fülbemászóak, amilyeneket a mai szerzők, valami furcsa okból

Carol Sloane
& Clark Terry

kifolyólag képtelenek összehozni. Egyáltalán nem nosztalgia kérdése, hogy az ember mércének tekint egy Tenderlyt, egy Autumn in New Yorkot vagy egy Moonlight in Vermontot a slágerszerzés mesterségében, míg a Let's do it szövege Cole Porter tollából ékesen bizonyítja, hogy lehet a szexualitásról is finom pikantériával énekelni. Az alapanyag tehát kiváló.

Carol Sloane magabiztos, rutinos énekesnő, aki kellő jazzbeütéssel hajlítja a jól ismert melódiákat ott, ahol azokat kell. Clark Terry, mint énekes, kissé reszelős hangjával és nagyszerű időzítésével jól ellenpontozza partnerét. Mind humor, mind pedig muzikalitás szempontjából, de érezhetően emberileg is nagy az empátia a két előadó között. Az album egésze könnyed, finom, gördülékeny, intim és szórakoztató. A páratlan tónusú Clark Terry, mint trombitás mindig is helyzete magaslátán állt. Hogy mást ne mondjak, a mások dicséretében egyáltalán nem bőkezű Miles Davis egyik korai példaképének vallotta. Ezen a lemezen Terry a szó mindkét értelmében játszik, hiszen még az ötvenes évek emlékezetes Ellington zenekarával megörökített szólóiból is mindig kicsen-

dült játékos természete. A csúcs Carol Sloane és Clark Terry játékos összjátékában ezen a lemezen talán a harmincas évek swingörületének emblemikus száma, a Stompin' at the Savoy.

Melegen ajánlhatom az albumot mindazoknak, akik nem hallották ugyanezeket a dalokat Ella Fitzgerald és Louis Armstrong tolmácsolásában, de azért mégis inkább az Ella és Louis-verzió beszerzésére buzdítanám őket. Bármennyire kellemes zenei társaság is Carol Sloane, de azért korántsem sorolható egy kategóriába Ellával. Clark Terrynek pedig, érdekes módon, nem trombitásként gyűlik meg a baja az összehasonlítás tükrében Satchmo papával. Amiről nagyon sokan megfélekednek, hogy a világ első igazi jazzénekesé nem Bessie Smith volt, aki javarészt megmaradt a blues keretei között, hanem a smirglingángú Louis, aki az utána következő generációknak is feladta a leckét, és akitől időzítést Billie Holiday sem átalott tanulni. Valljuk meg, az általam egyébként igen nagyra tartott Clark Terrynek is van mit tanulnia tőle.

Kissé rossz a lelkiismeretem az imént írtak miatt, hiszen az egész album ötlete abból pattant ki, hogy 1996-ban az Ella Fitzgerald emlékére ren-

Malek Andrea - ének,
 Tűzkő Csaba - szaxofon, gitár,
 ifj. Szakcsi Lakatos Béla - zongora,
 Hárs Viktor - bőgő,
 Balázs Elemér - dob,
 km.: Feket Kovács Kornél - trombita,
 Shreck Ferenc - harsona
 Makovics Dénes, Winand Gábor - szaxofon
 Oszecsinszky-vonósnégyes,
 Horváth Kornél - ütőhangszerek

nem a szélesebb közönségnek, a nemes szó-
 koztatás szándékával. Kívánom, hogy az énekes-
 nőnek és az együttesnek egyaránt sikert hozzon
 ez a kitűnő zenei teljesítmény!

Deseő Csaba

Carol Sloane - ének,
 Clark Terry - trombita, ének,
 Bill Charlap - zongora,
 Marcus McLaurine - bőgő,
 Dennis Mackrel - dob

dezzet hangversenyen Carol Sloane és Clark
 Terry együtt lépett fel a New York-i Carnegie
 Hallban. Ott találtak egymásra, nem utolsó sor-
 ban elhunyt zenei elődeik közös csodálatában.
 A három pont bátorságuknak is szól, hogy vál-
 lalták az előnytelen megmérettetést.

Pallai Péter

Bob James

Playin' Hooky

• Warner •

Bob James
 Playin' Hooky

B o b J a m e s

bob James ürügyén a 96/3. szám-
 ban (Bob James Trio: Straight Up)
 azt sugalltuk, hogy talán James fel-
 hagyhatja az egy kaptafára készülő fúziós leme-
 zek gyártásával, és inkább mint jazzman folytat-
 hatná igazán termékeny és – tegyük hozzá –
 kiemelkedően sikeres karrierjét.

Jóllehet azóta készült egy talán a megszokottnál
 több figyelmet érdemlő Bob James-lemez (Bob
 James – Kirk Whalum – Joined At The Hip, Id.
 Gramofon 97/2.), ez a mostani ismét a régi
 kaptafára készült, és ez a kaptafa már igen ko-
 pott, cseréire szorulna már.

A nyitószámától eltekintve, mely még azt az illú-
 ziót keltheti, hogy itt valami zenei kísérletről van
 szó, mert hiszen James egy Chopin-etűdöt „fu-
 zionál”, ráadásul nem kisebb rangú zenészek
 közreműködnek, mint Steve Gadd, vagy Dave
 Samuels, ezután sorra jönnek a jellegtelen, két
 harmóniára épülő „groove” számok. Híg lötyy
 mind, még a Gershwintől származó Do It Again
 is beleszűrül a többi számba.

Ennek a zenének vajmi köze sincs az eredeti-
 leg fúzióknak elnevezett irányzatokhoz. Easy
 Listening, vagy netán liftzene a találébb skatu-

lya, talán eleve az a célja, hogy háttér legyen.
 De mihez? Talán egy romantikus estéhez. Na
 de a jazz nem erről szól. Persze nem vagyunk
 olyan naivak, főleg James nem az, hogy ne
 tudnánk a helyére tenni ezt a sorozatban gyár-
 tott terméket. Üzletről van szó, legalább az el-
 adhatónak van is piaca. Ez a mai Amerika,
 ahol egy Bob James kaliberű zenész évente
 megjelenethet leaglább egy új CD-t, és gondol-
 juk, ebből tisztességesen meg is él. Ebből a
 szempontból nézve irigylésre méltó ez az olajo-
 zottan működő zenei ipar. De éppen Bob James-
 tól jó okkal kérhetjük számon az igényesebb
 produktumokat.

Bori Viktor

John McLaughlin

The Heart Of Things

• Verve – PolyGram •

John McLaughlin idén ötvenhat éves, zenei pályája körülbelül harmincöt éve ível szerteágazó irányokba, de csak ha a Miles Davisszel való együttműködéstől számítjuk, akkor is a harmadik ikszhez közelít – merthogy az igazi impulzust (lásd csodát!) ő is Miles Davisnek köszönheti. Mesteréhez hasonlóan róla is elmondtak már minden jót, amit csak lehet, olyannyira, hogy a The Promise után, amely '95-ben összefoglalta addigi művészi érdeklődését, nem is nagyon lehetett megjósolni az újabb lépést. Nos, McLaughlin válasza hihetetlenül elegáns és önzetlen. Mesterének legjobb gyakorlatát követve büszkén vonul fel a lemezbortón „fiaival”, négy rendkívül tehetséges zenésszel, és megható atyai jóindulattal hagyja őket megnyilatkozni a nyolc-kilenc perces számok széles keretei között is. Szólói rövidke és persze kítőnőek, de szívesebben biztosít midigitáron Jim Beard billentyűvel együtt háttérrel Gary Thomas igényes, de visszafogott szaxofonszólóihoz. A lemez építkező ívéről nyilván kevés annyit mondani, hogy stí-

John McLaughlin

lusában a Promise fúziós opusait követi. Arról nem is beszélve, hogy McLaughlin azért nosztalgójának hangjait is bebecsempészi a „jazz-dzsungelbe”: a második szám rockos alaptónusa akkordról akkordra ugyanazzal a témával nyugszik meg, amelyik a '92-es, Trilok Gurtuval készített Qué Alegria lemezen már sokakat elvarázsolt (Reincarnation – még a hangnem is azonos). A dobos Dennis Chambers ritmusvariációi sokszor a túlák bonyolult kompozícióival veteksenek, megint csak McLaughlin korábbi indiai tanulmányaira utalva (kevesen tudják, hogy a Shakti megalkotását komoly indiai klasszikus zenei gyakorlatok előzték meg). Chambers egyébként lélegzetelállító fenomén, nem csoda, hogy Jim Beard után ő az, akit McLaughlin a legrégebb ideje foglalkoztat a fiúk közül. Játéka magától értetődően energikus, és még szórakozni is van ideje: a harmadik szám intrójában teljesen elszakad az egytől, és az ember fejében már minden megfordul, amikor bejön a téma, és kiderül, hogy egyszerű négynegyedről van szó, bedőlünk a szeniális blöfnek. A hab a tortán mégis Chambers dinamikája, bármelyik pillanatban képes visszafogni magát, és a kontrasztok utáni szólók ellenállhatatlanul ragadják magukkal a hallgatót.

Gary Thomas – tenor- és szopránszaxofon, fuvola;
Jim Beard – szintetizátor, akusztikus zongora;
Matthew Garrison – basszusgitár;
Dennis Chambers – dobok;
John McLaughlin – elektromos, akusztikus és midigitár

A pedagógia is – úgy látszik – apáról fiúra száll, és ez itt megint történelmi pillanat, hiszen egy újabb generáció bontogatja a szárnyait türelmetlenül, mindnyájunk nagy örömére.

H. Magyar Kornél

Bill Bruford
with Ralph Towner
and Eddie Gomez

If Summer Had Its Ghosts

• DGM – Stereo Kft. •

közeli ismerőseim már előre figyelmeztettek, hogy megjelent egy lemez, ami érdekelni fog. Igazuk volt. A CD-n szereplő zenészek külön-külön is a kedvenceim közé tartoznak. Hát még együtt. Mindhárman zenekari emberek. Ralph Towner az egyik kétségkívül legkreatívabb kortárs kamara jazzegyüttesnek, az Oregonnak oszlopos tagja, már vagy két évtizede. Bár szólófelvételei gyönyörűek, sohasem vált hosszabb ideig hűtlenné állandó együtteséhez. Eddie Gomez hármójuk közül a legpromiszkózusabb. Számos neves jazz-zenekarban megfordult, de mindenhol erősítette a zenekar egységét. Sohasem törekedett szólolistátusra annak dacára, hogy csodás tónusa, énekítő dallamívei könnyedén erre predesztinálhatták volna, több szólólemezt is kiadott már. Sokszor egy szép futam kedvéért még a tisztaságot is feláldozta, ami talán a legszimpatikusabb tulajdonságai-

nak egyike. Ezen a lemezen egyébként kristálytiszán játszik. Bill Bruford szintén zenekari ember. Rockzenész. Be kell valljam, hogy a rockzenével a viszonyom, a tízes éveimben fellángolt szerelem kihunyásával hűvös lett, gyakorlatilag máig is az. De Bruford zenekari; a King Crimson vagy a Yes értékálló anyagból készültek. Nem csak társadalmi jelenségek voltak, hanem valós zenei progresszivitást hordoztak. Így érthető, hogy egy közösségi emberekből álló zenekar lemeze egységes. A CD közös kreatív munka terméke, a lemezbortó például nem is jelzi a számok szerzőit. Towner tizenkét húros gitáron, klasszikus gitáron, akusztikus zongorán és szintetizátoron is játszik, gyakran egy időben (kihasználva a soksávós felvétel lehetőségeit), ettől a hangzás dúsabb, mint a triólemezé általában. A dob lüktetése feszesebb mint a jazzlemezekén, ami először zavart, mert szellősebbhez szoktam, de később ezt a feszességet kifejezetten a lemez erényének éltem meg. Bruford konzekvensen ötnegyedben előadott dobszólója izgalmas, Gomez bőgőszólóira muszáj odafigyelni, Towner gitárjai álomszépen szólnak.

Bill Bruford

Bill Bruford – dob;
Ralph Towner – gitár, zongora;
Eddie Gomez – nagybőgő

Összeségében ez egy progresszív, bár akusztikus; könnyen emészthető, mégsem unalmas lemez. Három nagy egyéniség közös munkája.

Juhász Gábor

**Christian McBride
Nicholas Payton
Mark Whitfield**

**Fingerpainting
The Music of Herbie Hancock**

• Verve – PolyGram •

mintha tegnapelőtt lett volna, hogy Herbie Hancockot a fiatal jazz-muzsikuskok között emlegettük: a Takin' Off, a Maiden Voyage vagy a My Point of View új lemeznek számított, persze csak azért, mert hozzánk nagy késéssel jutott el. Ám hamarosan tudatosítottuk, hogy az ifjú pianista nemcsak hogy már túl van a harmincadik életévén, hanem remek zeneszerző is.

Eltelt újabb negyed évszázad, végighallgattuk Hancockot minden korszakában, még akkor is, amikor felcsapott rapzenészeknek. Mikor tetszett, mikor nem, de tevékenységének megtermékenyítő hatása vitán felül állt: sok kompozíciója készült olyan képlékeny anyagból, hogy a legkülönbözőbb mai irányzatokat képes volt megihletni. A Cantaloupe Islandból acid jazz-sláger kerekedett néhány éve; a Watermelon Mandelfeldolgozásokról külön értekezést írhatna valaki. Most pedig a csupán ötvennyolc éves zongorista számaiból három fiatal kollégája songbookot állított össze metaforikus címmel: ujjal festeni. Ennyire sűrítve, s ilyen mennyiségben még sose hallhattunk Hancock-opusokat adaptált változatban, különösen nem efféle kamarahangszerezésben.

Ha akarom, a cím önkritikát sejtet: az ujjainkkal készített festmények kissé ügyefogyottak, pontatlanok. Más értelmezés szerint a Fingerpainting Hancock zenéjének színgazdagságát van hivatva kifejezni. Döntsön az olvasó, miután végighallgatta a lemezt, de előtte még azt is vegye figyelembe, hogy van itt egy címadó szám is, melyet Hancock a VSOP kvintett számára írt, abban a tudatban, hogy először koncerten fog elhangzani. A szerző befejezetlennek érezte a vidám melódiát, s csak a felvétel visszahallgatása után döbbsent rá, hogy befejezetlenül jó a darab. Nos, Payton és társai kedves, swingelős adaptációt kínálnak a számból, mindjárt a lemez elején. Whitfield úgy véli, a dal azért lett címadó, mert mindenestül tükrözi Hancock

McBride-Payton-Whitfield

Christian McBride – bőgő;
Nicholas Payton
– trombita, szárnykürt;
Mark Whitfield
– akusztikus és elektromos gitár

egész személyiségét. Ars poetica lenne? A válogatásokat csak szélsőséges esetben illik hiányokkal jellemezni. A Fingerpainting se elégíthet ki minden igényt, viszont jó keresztmetszetet nyújt Hancock egész eddigi pályájáról: a zongorista legelső szólólemezéről, a Takin' Offról a Driftin'-t, ezt a megint csak vidám darabot választotta a trió: aki szereti McBride bőgőstílusát, annak nagy örömet fog okozni az itt hallható szólója. A trió gondos válogatómunkáját jellemzi, hogy a tizennégy melódiából három származik Hancock-filmzenéből, melyeket kevésbé ismerünk. Persze nem a Bosszúvagy baljós effektjeit operálták át a fiatal sztárok, hanem a Nagyítás két szép témáját (a CD az Antonioni-film romantikus Jane's Theme-jével zárul), illetve a Tavernier-féle 'Round Midnight egyik fontos darabját, a Chan's Songot.

Az érzékeny válogatás s a kamarahangszerezés azonban nem elég egy igazán jó lemezhez. Ezt a triót is megfertőzi a sok újabb jazzlemez sújtó járvány: a lélektelen muzsikálás. A darabokban minden „klappol”, érezzük a hangszeres tudás fölényes biztonságát, csak éppen a harmóniák, a kórusok, a szólók mögötti mélység hiányzik. A nagy csalódás Whitfield, akinek gitárjátékából teljesen hiányzik a varázs, úgy ad elő, mintha valami olcsó hakniról lenne szó. A nemes alapanyag több csillagot érdemelne.

Máté J. György

Pieces Of A Dream

Pieces

• Blue Note – EMI/Quint •

Pieces Of A Dream tavaly stílszerűen ünnepelte fennállásának 20. évfordulóját Best Of-albumuk kibocsátásával, melyen előző 8 lemezükről gyűjtötték össze a legjobbnak tartott álomdarabkákat. Az együttes tagjai 12 évesek voltak 1975-ben, mikor összejötték, és 1981-ben debütáltak lemezen, Grover Washington Jr. produkciójában. Ezt követően Grover kíséző zenekaroként turnézta végig a világot. Az új, a Pieces programcímet viselő album a kiadói tájékoztató szerint visszatérés ahhoz, a már klasszikussá vált formához, mely az együttest a '80-as években a crossover irányzat élvonalába emelte. Tapasztalataim és zenehallgató körökben végzett gyors, amatőr közvélemény-kutatásom eredménye szerint a fúziós zenének ez az r & b, funky és new age között egyensúlyozó vonulata hazai jazz és fúziós körökben csekély népszerűséget élvez. Néhány Grover Washington Jr.-rajongót megkérdezve meglepetten tapasztaltam, hogy még csak nem is hallottak a 8 lemezes élvonalbeli együttesről. Így joggal mondhatjuk, hogy ez a ko-

Pieces Of A Dream

rong tulajdonképpen a Pieces Of A Dream hazai debütálásának tekinthető.

Zavarban vagyok, mert úgy érzem, hogy ha a szóban forgó CD nem a jazzlemezek között, hanem a Gramofon egy másik rovatában került volna méltatásra, ott más szempontok szerint mérlegelve sokkal pozitívabb visszhangra lelhetett volna... esetleg. De hát ez egy Blue Note-korong, ami ugyebár Alfred Lion és Frank Wolff iránti tiszteletből is jazznek tekintendő.

A jazzhallgatók általában a zene közönségének abba a csoportjába tartoznak, akik kedvelt muzikájuktól azt várják, hogy lenyűgözze, fogva tartsa, odaszögezze őket a hangforrás elé, és ne engedje őket közben más elmélyült szellemi tevékenységet folytatni. A Pieces Of A Dream zenéje viszont tudatosan éppen ellenkező funkció ellátására készült, hogy kellemesen körülölelő, simogató, időnként kicsit birizgáló, bizsergető hátteret nyújtson valami máshoz, például baráti csevegéshez hátradölvé, pohárral a kézben.

Az album anyaga néhány közkedvelt groove ízléses, profi, a nem felkavaró dinamikai tartományon belüli körüljárás. Igazi téma nem is mindig van. Legtöbbször egy hosszabb beszoktató intro után bekúszik egy-egy jópofa mófivum, amit azután a

szólisták kicsit díszítgetnek, kicsipkéznek, felöltöztetnek, és az egészet körülveszi a többnyire programozással feldúsított háttér. Minden nagyon cool, laza, szinte oda sem figyelve kirázzuk a kisujjunkból az egészet, „tölts nekem is”-stílusban. A szintifüggönyök lebegnek, vagy vízágyként hullámoznak alattunk. Az ütősporgramok elegánsan kopognak, mint amikor Gene Kelly... vagy még inkább egy laza fekete fiú elgondolkodva végigszteppel a New York-i utcán.

A groove-választék: Sade, Stevie Wonder, hiphop, Sanborn, Kenny G., Jarrett new age-öntettel, és persze a vendégproducerek, akik maguk is leteszik a névjegyüket, mint Grover Washington jr., George Duke, Jeff Lorber, Greg Phillipanes. A Pieces Of A Dream tagjai közül igazán csak a bilentyűs James Lloyd mutatja meg magát, aki több számot is végigszólózik, és közben nagyokat villan Joe Sample és Hancock vagy Bob James és Jarrett között egyensúlyozva. Szóval lehetne szólistaszár is. Hallunk egy tipikus Grover- és egy odavetett Hubert Laws-szólót is, mely még így is kiemelkedik az egészből, ha jazzre vesszük a dolgot.

A bölcsesség hangjai című számot a háttérben félig elmosódottan végigrepeli két fazon, mint két sokat megélt, bárban üldögélő, iszogató öreg,

Martial Solal

Just Friends

• Dreyfus – MusiCDome •

Van itt három muzsik, kettőről szót sem kell ejteni, az idő drága, főlőseges nyilvánvalóságokkal tölteni. Peacock és Motian életműve bármelyik jazzlexikonban önálló szócikk, ezen a lemezen sem tesznek mást, mint a formájukat hozzák: lásd világszínvonal. (Legfeljebb annyit jegyezzünk meg, nem elhanyagolható tényként, hogy a dobos végig seprűvel játszik.) Ám az egyik muzsikust külön fejezet illeti meg, nem mintha hiányozna a neve a lexikonokból, de a magyar jazzkedvelők tekintete általában elsiklik fölőtte. Az algíri születésű, tehát feltehetőleg arab, de Franciaországban élő Martial Solal a szakma megítélése alapján ugyanolyan világklasszis, mint a bőgős és a dobos, csak hogy életét és munkásságát soha nem kísérte akkora figyelem és publicitás, mint a két kollégájáé. Pályája érték és népszerűség ellentmondásának jegyében telt, mind ez azonban kedélyén, következőképpen a szóban forgó opuson a legcsekélyebb nyomot sem hagyta:

Martial Solal

a hetvenéves muzsik energiáktól, életkedvtől duzzadó, villódzó szellemű zenével rukkolt elő.

Just Friends, azaz Csak barátok – sugallja sokat sejtetően a lemez címe. Solal még soha nem játszott egyszerre együtt két barátjával. Motiannel 1963-ban a newporti fesztiválon ismerkedett meg, ahová első európaiként meghívást kapott, a közös játékot lemezfelvétel követte. Jóval később hozta össze a sors alkalmi fellépésre Peacockkal, míg nem a nagy találkozást 1997 nyara hozta el, amikor a három nagy öreg közös turnéra indult. Ennek végén, egyetlen délután rögzítették a CD anyagát, ami azt jelzi, hogy kiforrott zenével léptek be a stúdió ajtaján. Ez a zene elsősorban Solalé, de témafelvezetésével (Williw Weep for Me) és szólóival (Sapristi, Summertime) Peacock is tevékeny részese. Motian szokása szerint általában a háttérben söpröget: mindig azt, amit, és úgy, ahogyan kell. Az örökzöldeken kívül Solal saját szerzeményei közül egy régebbit (Coming Yesterday) és három újabbat (Homage a Frederic Chopin, Sapristi, Sacrebleu) is felvett a műsorba, az anyag így a hagyományos triójátéktól a formabontó előadasmódig a zongorista jazzuniverzumának teljességét fogja át.

A lemezt in medias res nyitó Just Friends lendületes ingabasszusmeneteire épülő, különböző zongorastílusokat idéző ritmikus szólótól nagy utat járnak be a muzsikok, amíg a záró, ugyancsak standard I Am Getting Sentimental lirai, szemlélődő villogáig eljutnak. Solal, aki korábban nemcsak flörtölt, hanem komoly viszonyban állt az avantgárdal, egyéni játékmódot alakított ki, számára a swinges jazztríójáték csak kiindulópont a szabad asszociációkra épülő rögtönzésekhez. Zenéjét a stilizált hagyományos formák és az azokból kinövő, azokat gyakran tagadó megoldások (szokatlan modulációk, tonalitás és kromatika bizarr egymásmellettsége, váratlan tempó- és metrumváltások, ismert témák feldíszítése új, disszonáns harmóniákkal, mint pl. a Summertime esetében) örökös meglepetésekkel szolgáló ellentéte tölti meg feszültséggel. Tudatos zenész, játékát nem a heves érzelmi kitörések és nagy belefeledkezések jellemzik, kontrolláltan áradó rögtönzéseit elsősorban szellemi izgalmat keltenek a hallgatóban. Ötlei úgy burjánzanak, mint valami egzotikus növény; ezen a lemezen annyi minden történik, mint tíz másikon. Alapvetően mindig a szabadság határait fe-

Eddie Baccus Jr. – szaxofon;
 James Lloyd, Michael (Antonio) Thornton – billentyűs hangszerek;
 Cedric Napoleon – bőgő, vokál;
 Curtis Harmon – dob, programozás;
 km.: George Duke – szintetizátorprogramozás;
 Everette Harp, Grover Washington Jr. – szaxofon;
 Paul Jackson Jr., Jeff Lorber, Rohn Lawrence – gitár;
 Hubert Laws – fuvola;
 Maxi Priest – ének;
 Greg Phillinganes – billentyűs hangszerek

akik nevetgélve nosztalgálnak a jazzen, ami már csak emlék, recsegés (ez hallható is) régi lemezekről. És nekem úgy tűnik, ez itt az eszmei mondanivaló.

Szigeti Péter

Martial Solal – zongora;
 Gary Peacock – bőgő;
 Paul Motian – dob

szegeti, ebben legmesszebb a free határvidékére kalandozó, az alapritmust és a témát absztrakt dialógussá oldó Sapristi és a Sacrebleu c. számokban tágítja ki – hogy aztán lezárásként a formát visszaállítsa jogaiba. Solal muzsikája magába foglalja az egész jazztörténetet, benne lüktet a modern ember intellektusa, és magán hordozza a nagyság érintését. Kivételes teljesítmény.

Turi Gábor

Grover Washington Jr.

Grover Washington Jr.

Breath Of Heaven

• Columbia – Sony •

Grover Washington Jr.
 – szoprán-, alt és tenorszaxofon;
 Billy Childs, Joe Locke,
 Donald Robinson, Adam Holzman
 – billentyűs hangszerek;
 Hiram Bullock, Richard Lee Steacker – gitár;
 Will Lee, Gerald Veasley – basszusgitár;
 Steve Wolf, Victor Lewis – dobok;
 Pablo Batista, Bashiri Johnson – ütőhangszerek;
 km.: Lisa Fischer – ének;
 Dawn Andrews – cselló

az amerikai szaxofonos karácsonyi albumának méltatása – népszerűsége és szakmai tekintélye okán – talán most, februárban sem késő. Bár szubjektív megítélésem szerint elsősorban azért, mert az idén is lesz karácsony. Sőt, biztosan léteznek olyan emberek, akiknek egész évben természetes közegük a „Mennyei Fuvallat” – legalábbis ami a hangulatukat illeti. Ők lesznek azok, akiknek a nyár közepén is kifejezetten kellemes meglepetést szerezhet ez a CD.

A produkció ugyanis perfekt, biztos hangszerteremtésű, profi muzikusoktól származik, semmilyen nyugtalanító motívumot nem tartalmaz, és úgy folyik bele az ember fülébe, mint mondjuk a méz; édesen, ragaszkodóan. Természetesen nem mindenki számára vonzó a fülbe kerülő ragacos anyag, de gyakorlatilag elkerülhetetlen. Reklámfilmek kísérőzenéjeként, praktikus áruféleségek termékismertető szövegének aláfestőjeként, bevásárlóközpontok rejtett hangszóróiból bármikor diszkrétén beúszhat. A szintetikus alapokra, lágy vibratóval felszaxofonozott melódiák, ma már a harmóniához erősen vonzó nyugati humánpopuláció általános közérzetét meghatározó lételem benyomását keltik.

Tehát Grover Washington karácsonyi zenéje is, az egész évben érvényes szeretet és harmónia jegyében alkalmazható; illetve ezeket hívatott sugallni. Szaxofonjátékát hibátlanul intonált, tiszta, világos dallamvezetés jellemzi, helyenként mértékletes, rövid improvizációkkal fűszerezve, de a jazznek – jóindulattal is – legfeljebb csak a perifériáján mozogva. Az úgynevezett „igényes” popzene dallamvilága is ezzel az irányulással fejt ki széles néptömegeket átölelő hatását, kerülve az ellentéteket szító komolykodó dekadenciát.

Felfoghatnánk ezt naiv művészetként is, ha nem lenne hibátlanul szakszerű, és olyan ördögien jó üzlet. Ahogy más magyarázat nem lehet arra sem, hogy például Marcus Miller gitáros, a nagyon „feelings” Hiram Bullock hogyan kerülhetett ebbe a produkcióba. Lehet, hogy szakembernek sem utolsó...

A CD-n egyébként a hagyományos amerikai karácsonyi dalok feldolgozása mellett pop- és musical-szerzők, valamint Johann Sebastian Bach alapanyagát használták fel – profi módon.

Matisz László

A M a t á v b e m u t a t j a

ECM-BMC-fesztivál

A BUDAPEST MUSIC CENTER SZERVEZÉSÉBEN A TIVOLIBAN

A fesztivál ötlete 1997 tavaszán született meg, amikor az ECM vezetője, Manfred Eicher meglátogatta a Budapest Music Centert. Az alapötletet a már tíz éve működő New Series adta, melyben a kortárs és jazz- zenei elemek és stílusok szabadon átjárhatóak. Célja az, hogy ez a szellemiség, amit a szorozat sugároz, együtt szerepelhessen az ugyanilyen elvek alapján gondolkodó magyar muzsikusokkal. Budapesten járva Eicher nem győzte hangsúlyozni, hogy milyen jelentősnek tartja a magyar zeneszerzők és előadók hozzájárulását a lemezkiadó sok évtizedes működéséhez.

Március 20.

- Kim Kashkashian – Nagy Péter (Brahms); Csalog Gábor (Szkrajabin)
- Keller Kvartett (Bach, Kurtág)

Március 21.

- ESP, km.: Dés László, Horváth Kornél
- Rácz Zoltán és barátai (Amadinda Ütőegyüttes, Weiner-Szász Kamarazeneke, Dukay Barnabás)

Március 22.

- Gary Peacock – Ralph Towner duó
- Bobo Stenson trió, km.: Tomasz Stanko, Dresch Mihály

Napjaink kiemelkedő brácsaművésze, **Kim Kashkashian** Detroitban született, örömei szülőik gyermekeként. Szólista pályafutása a müncheni Lionel Tertis brácsaversennyel kezdődött. Kamarajátékát hallhatta többek között Santa Fe, Spoleto és Salzburg fesztiváljainak közönsége. Tanári működése még az Egyesült Államokban indult, de 1989-ban Németországba költözött, Freiburgba hívták meg, azóta Berlinben tanít. Kashkashian kamarazenei tevékenysége – a Guarneri, a Tokiói, az Emerson és a Keller kvartettel adott hangversenyek – mellett számos szólókoncertem szerepelt szerte világon. Ennél is fontosabb talán számára a lehető legszorosabb együttműködés az olyan kortárs zeneszerzőkkel, mint Kurtág György, Giya Kancheli, Linda Bouchard, Krzysztof Penderecki és Tigran Mansuryan. Tavaly decemberben példá-

ul Bouchard-estet adott New Yorkban, Dennis Russell Davies dirigálása mellett. Jövőre Eötvös Péter számára írt művét fogja játszani a milánói Scalában. Az ECM New Series kiadványaként 1997-ben jelent meg Brahms-szonátalemeze, ennek anyagával kezdődik a budapesti fesztivál. Kashkashian Budapesten régi zongorista partnerével, Nagy Péterrel lép föl.

Nagy Péter 1960-ban született Mátészalkán. Különleges tehetségként már nyolcévesen felvették a Zeneakadémiára. 1979-ben a Magyar Rádió versenyén első díjat nyert, azóta rendszeresen turnézik

Európában, sőt Japánban és Ausztráliában is sikerrel szerepelt, kurzusokat is tartott. A Hungaroton mellett lemezfelvételeket készített a Delos és a Naxos számára is. 1987 óta a Zeneakadémia tanára.

Csalog Gábor 1960-ban született Budapesten. 11 évesen, rendkívüli tehetségként nyert felvételt a Zeneakadémiára. Többek között Kurtág György, Kocsis Zoltán és Schiff András növendéke, később az Indiana egyetemen Sebők György tanítványa volt. 1986-ban a budapesti Liszt-verseny egyik díjazottja. Kamarazeneszként Csengery

Adrienn, Keller András, Perényi Miklós, illetve Heinz Holliger és Boris Pergamenchikow partnere. Kocsis Zoltán így méltatta Szkrajabin-játékát: „Itt az élmény időben is kitágul, Csalog a szó szoros értelmében médium, aki érzésem szerint bármikor képes a hiteles közvetítésre.”

A **Keller Kvartett** (Keller András – Gál Zoltán – Pilz János – Kertész Ottó) a Zeneakadémia hallgatói alapították 1986-ban. 1990-ben két fontos versenyt is megnyertek egy hónapon belül: az Evianit és a Reggio Emilia-it, ráadásul a különdíjakat is elhozva. 1996 januárjában pedig szintén Olaszországban nyerték el az Abbiati-díjat, majd a német lemezkritikusok 1996. első negyedévi díját, azóta is számos díjat learatva újabb lemezekkel. Majd minden valamirevaló európai fesztiválon játszottak már, a londoni Barbicanben pedig Solti György meghívására Schiff Andrással együtt léptek fel. Repertoárjuk Schuberttől Beethovenen át Bartókiig terjed. Az ECM-nél megjelent Kurtág-lemezük a tavalyi év egyik szenzációjának számít, ez év tavaszán jelenik meg ugyanott Bach-lemezük.

Az **ESP Group**-ot 1994-ben alakították olyan, főleg a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Jazztanszékén tanuló, vagy már végzett jazzmuzsikusok, akik a modern jazz mellett fogékonyak más stílusárgyalatokra is. A számok nagy részét a billentyűs Erdélyi Péter írja, de a kompozíciók végső formája közös munka eredménye. A másik alapító tag, **Göz László** eredeti hangszere, a harsona mellett tengeri kagylókból is lélegzetelállító dallamokat csal elő. Európai szinten is kie-

NEW SERIES

melkedő számaik hangulatfestő ereje, dinamikus íve, a névválasztás (Extra-sensory perception) az ő esetükben valóban sokat mondó. Szerepeltek már a WOMUFÉ-n, a Tornacipős Fesztiválon (Bp.), Pozsonyban, és jó néhány más külföldi jazzfesztiválon. Első lemezüket 1995-ben adta ki a Magyar Rádióval közösen a Bouvard & Pecuchet. Jelenlegi felállásukhoz egy zeneakadémistákból álló vonósnégyes csatlakozott. Vendégszólóistáik az ECM-fesztiválon Dés László és Horváth Kornél lesznek.

Dés László 1954-ben született Budapesten. Diplomáját 1976-ban kapta meg szaxofon szakon. Már első saját együttesében, az 1978-ban alakított Dimenzióban megmutatkozott, hogy játékaival képes a jazz megszokott közönségénél szélesebb rétegeket megmozgatni. A Supergroup (1982), és még inkább a Trio Stendhal (1987–93) pedig a külföldi elismerést is meghozták számára. Dalszerzőként, színpadi és filmzenék szerzőjeként talán a legsikeresebb, az utóbbi néhány év terméséből a Sose halunk meg, a Patika, a Valahol Európában, a Dzsungel könyve, Szamba és A miniszter félrelép fűződik a nevéhez.

Horváth Kornél 1954-ben született. Zenei tanulmányait fuvolistaként kezdte, majd a latin, afro és indiai zene hatására lett ütőhangszeres. A legkülönbözőbb stílusokban járul

hozza alkotólag a zenei folyamathoz a jazzrocktól a popon át a reneszánsz zenéig, ma ő a legkevesebbet magyar ütőhangszeres. Egyéni ütőtechnikát dolgozott ki, melyet 1990-ben Philadelphiában egy ütőkongresszuson mutatott be nagy sikerrel. Alapító tagja a Thingsnek és a Trio Stendhalnak, hallható az ESP első lemezén is. Zeneszerzőként pedig Rag Handed című szóló-lemezével mutatkozott be.

Rácz Zoltán és barátai estjén az általa vezetett **Amadinda Ütőegyüttes**, illetve a

Weiner-Szász Kamarazenekar működik közre (ld. a hónap interjúját a 2-4. oldalon).

Gary Peacock – Ralph Towner

Towner nem először jár majd az ECM-fesztivál kapcsán Magyarországon: saját „bevallása” szerint bármikor boldogan jön, itt annyira értik zenéjét. A Gramofon olvasóinak sem kell őt bemutatni, hiszen az előző számban az Oregon új lemezét, ebben pedig a Bill Bruford trió albumát ismertettük. Az ECM és Towner együttműködése kapcsán már egy hozzávetőleges diszkográfia is oldalakat tenne ki, hiszen Towner az Atlanti-óceánon túlról talán a legtöbbet tette hozzá az európai kamarajazz kifejlődéséhez. Gitárjátéka összetevészetetlen mind a mai napig, pedig sok utánozója akadt,

zongorajátéka pedig az Oregon varázslatos harmóniáinak egyik kulcsa. Partnere, az ECM-sound kialakulásában nem kevésbé meghatározó egyéniség, a bőgőn és basszusgitáron egyaránt virtuóz és különleges Gary Peacock. Elsősorban zongoristák mellett ténykedett, közülük Paul Bley és Keith Jarrett mellett Bill Evans triója klasszikusnak számít (ld. ebben a rovatban a hónap klasszikus jazzlemezét).

Bobo Stenson trió

Az ECM egyik igazi büszkesége, Bobo Stenson a svédországi Västaråsban született 1944-ben. Bár Skandináviában a zenei képzés igen magas szintű volt már akkoriban is, az igazi iskolát Stenson és generációja számára az odalátogató amerikai sztárok közelsége jelentette: Sonny Rollins, Stan Getz és Don Cherry után George Russell-lel is dolgozott. Jan Garbarek is Russell hatására kezdett rátalálni saját hangjára, vele készítette Stenson az első ECM-felvételét '71-ben. Azóta lezajlott az európai jazz emancipációja, és ebből Stenson is alaposan kivette a részét: éppen egy amerikai szaklap kritikusa vélte úgy, hogy Stenson szólói melodikusságban mindenkit felülmúlnak. Triójának állandó tagjaival gyakran kíséri Charles Lloydot (akivel már néhány nappal a fesztivál után újabb koncertet ad Magyarországon), és a Budapestre ezúttal már gyakori vendégként érkező lengyel trombitást, **Tomasz Stankot**. Legutolsó közös munkájukat, a Lítania című lemezt a Gramofon decemberben méltatta. A fesztiválon az együttes másik fúvós szólistája a népzeneből ihletet merítő jazzmuzsikus, **Dresch Mihály** lesz, akit lemezei és koncertjei az egyik legnépszerűbb előadóvá avattak az utóbbi években.

(x)

HATALMAS APHRODITÉ

(Mighty Aphrodite)

Rendezte: Woody Allen
Szereplők: Woody Allen,
Mira Sorvino,
Helena Bonham Carter

színes, szinkronizált USA vígjáték
91 perc

Lenny boldog házasságban él feleségével, Amandával, a gyerek viszont mindkettőjüknek hiányzik. Úgy döntenek, örökbe-fogadással oldják meg ezt a kérdést. Az adoptált gyereket nagyon megszeretik, ám Lenny mindenáron ki akarja deríteni, hogy ki az anya. Legnagyobb megdöbbenésére egy prostituált személyében leli meg az anyát, aki ügyfélnek tekinti őt és mindenáron ágyba akar bújni a megszeppent férfival. Meghitt barátság szövődik közöttük és Lenny elhatározza, hogy megpróbálja tisztességes útra téríteni a szexbombát, aki számára sem közömbös.

Jogok: home • Jogtulajdonos: MIRAMAX • Forgalmazó: MOKÉP Rt. Videokiadó • Megjelenés: 1998. február

Alexander von Schlippenbach

Light Blue

Schlippenbach Plays Monk

• Enja – Varga •

a mikor 1975-ben a történelmi jelentőségű Globe Unity Orchestra tízéves fennállását ünnepelte, s Baden-Badenben, a német free jazz egyik fellegrárában jubileumi LP-t készítettek, a brit vendég Evan Parker és a zenekarvezető pianista Alexander von Schlippenbach szerzeményein kívül előadták Monk egyik remekművét, a Ruby My Deart is, „globe”-os hangszereléssel. A témaválasztás a zongorista főnök régi zenei preferenciáját jelezte. Schlippenbachot már pályája elején, a '60-as évek közepén Monk követőjének mondták, akit az Off Minor szerzőjének unikális komponálási és néha már groteszknak ható előadói stílusa egyaránt magával ragadott. Saját színpadi munkájában is mindig érvényesítette a Monknál hallott fogásokat: a váratlan és egyéni ritmikai fordulatokat, a szinte önmagukat vezető dallamvonalakat, a repetíciók sokaságát s persze a free atonalitást. 1990-es Elf Bagatellen című triólemezen is Monk-impulzusok a meghatározók.

Schlippenbach kezdő sidemanként (Manfred Schoof Quintet, 1965), szólólistaként (Payan, 1972), trióvezetőként (pl. Evan Parker szaxofonossal és Paul Lovens dobossal) és big band-irányítóként (Globe Unity Orchestra, Berlin Contemporary Jazz Orchestra) is az európai free zene egyik úttörője volt: az 1965-ben alapított és 1966-ban Berlinben debütált nemzetközi nagyzenekart a világ első kollektíve improvizáló big bandjeként emlegetik, amelyben a free muzsikálás híres apostolai, többek között Enrico Rava, Kenny Wheeler, Anthony Braxton, Albert Mangelsdorff és Paul Rutherford kapott szerepet. Az 1988-ban alapított újabb, berlini big bandben tizenkilenc muzikus dolgozott együtt, itt Misha Mengelberg free-doyen zongorázott, Schlippenbach szerzőként, irányítóként és arranzsörként jegyezte a zenekart.

A régi Schlippenbach zenéje többnyire csak a legacélosabb idegzetű jazzfanatikusoknak szólt, bár az említett '72-es Enja-lemezen felfogása, minden zongorapreparáló kísérleti technika ellenére „klasszikusan” modernnek volt mondható, akadt kritikusa, aki a két világháború közti nagy európai komponisták egynémelyikéhez hasonlította produkcióját. A nagyzenekari hangzásorgiában nemegyszer elsikkadó

LIGHT BLUE

schlippenbach plays monk

Alexander von Schlippenbach

Schlippenbach Plays Monk
Alexander von Schlippenbach
– zongora;
Ino Nobuyoshi – bőgő;
Sunny Murray – dob

kivételes talentum itt világosan megmutatkozott. Ugyanezt érezzük a most hatvanéves pianista élő Monk-lemeze hallgatása közben: egy rendkívüli képességű idősödő muzikus friss, végig izgalmas, játékos és mélyértelmű hommage-zsal adózik a régi mesternek. Frazírozása ragyogó, itt-ott Tristanót idézi; viszont kerüli a virtuózkodó szólókat, s a témától idegen hosszadalmas passzázásokat. A hallgató tetzését már csak azzal is újra meg újra elnyeri, hogy a CD tizennégy felvételén a legváltozatosabb felfogásokban, hol tradicionálisan, hol pedig szabadabban-improvizatívakban kezeli a monki tematikus gondolatokat. Valamennyi adaptációról külön kellene beszélni: a tömör Pannonicáról és a nagyszerű Off Minorról, melyet eredetileg Monk is trióra írt; a Ruby My Dearrról, mely a balladairó Monk remeklése, s itt is leheletfinom az interpretációja; vagy akár a Trinkle Tinkle-ről, mely az absztrakciót mainstreammel változtató trió egyik legszemesebb felvétele.

Schlippenbach két társa közül a dobos Sunny Murray az ismertebb: rengeteg avantgárd produkcióban szerepelt, többek között Albert Ayler és Archie Shepp oldalán. A japán származású bőgős is tökéletes választás. Magam kicsit megjáédom, amikor megláttam nevét a hátsó borítón: eddig csak a Lester Bowie-val készítet, felemásra sikerült duólemezt hallottam, de a Light Blue-n nyújtott teljesítménye alapján e régi bal-lépését is szívesen elfelejtem neki.

Máté J. György

Gorn – Levin – Marotta

From the Caves
of the Iron Mountain

• Papa Bear – Stereo Kft. •

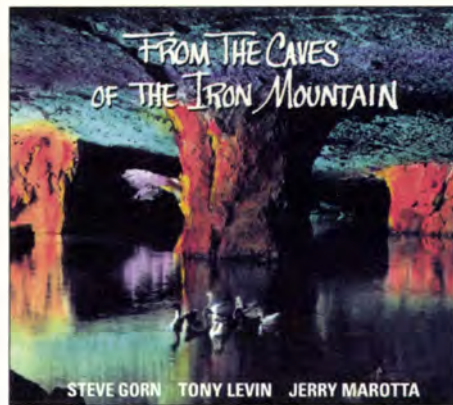
a barlangjárás a barlangászok és a bábmészködő turisták kedvtelése, a jazzmuzikusok meglehetősen ritkán hódolnak ennek a szenvedélynek. Nincs arról tudomásunk, hogy a barlangok különleges akusztikai környezete valaha is arra indított volna valakit, hogy a professzionális stúdiók helyett mondjuk egy cseppkőbarlang nedves kövei között készítsen felvételeket. Bár ennek a lemeznek a csomagolása, amilyen lenyűgöző kivitellű, még megihlehet valakit. Steve Gorn, Tony Levin és Jerry Marrotta CD-je tehát alighanem úttörő kísérlet, aminek értékéből mit sem von le az, hogy ami a korongra került, valójában nem jazz.

A három muzikust a New York állambeli Hudson folyó völgyében található Widow Jane Mine készítette a figyelemre méltó vállalkozásra. A felvételek helyszínéül a föld mélyén lévő, elhagyott bányát választották, ennek partján, illetve csónakban ülve a vízen játszották el programjukat, amelyet Tchad Blake hangmérnök binau-

Gorn – Levin – Marotta

rálisan (magyar megfelelőjét keressük), a mikrofonokat a saját fülébe dugva, különböző, olykor mozgó mikrofonállásokból rögzített. Levin és Marrotta éveken át Peter Gabriel zenekarával turnézott, Gorn az indiai fuvola képzett játékos, mindhárman tehát az egzotikus zenei kultúrák iránti érdeklődéssel és előadói jártassággal fogtak e hangszeres és akusztikai kalandba.

A tizenhárom rövidebb és egy négytétel, hosszabb darabot tartalmazó lemez mindenekelőtt a barlang auráját megidéző és közvetítő hangzásélménnyel ajándékozza meg a hallgatót. A barlang a csend, a sötétség és a végtelen nyugalom birodalma: halljuk a víz csobbanását, érezzük, ahogyan a hangok betöltik a tereket, és elhalnak a sziklák járataiban. A helyszelleme ihlette a zenét is, a darabok karakterére már a címek utalnak: Dobolás a vízen, Az öröm tava, Pásztordal, Katakombák, Varázsvölgy. A minimalista témák egy-egy hangulatot, lelki állapotot ragadnak meg, a többnyire aszimmetrikus, ostinato basszus- és dobritmusok fölött kibontakozó fuvolaimprovizációk misztikus képzeteket keltenek. Ez a kamara-világzene nem az értelem, hanem az érzékek

Steve Gorn – indiai fuvola, szopránszaxofon, klarinét, akarino;
Tony Levin – Chapman Stick gitár-basszusgitár, NS akusztikus basszusgitár;
Jerry Marrotta – indián dobok, csörgők

tartományába visz, hullámvéréseinek határait a barlang falai jelölik ki. Egyéni ráhangoltság szerint kiben mélyrehatóan, kiben alig hallhatóan visszhangzik; egy picivel több történést az előbbi erősíthette volna.

Turi Gábor

Joe Lovano & Gonzalo Rubalcaba

Flying Colours

• Blue Note – EMI-Quint •

Joe Lovano
& Gonzalo Rubalcaba

az Along Came Betty. Ez egyfelől rendkívül izgalmas, másfelől viszont igazán kevés fogódzót, kapaszkodót kínál a hallgató számára, aki semmiképpen ne számítson könnyen emészthető dolgokra.

Mintha Rubalcaba azt akarná bizonyítani mindenáron, hogy igenis el tud szakadni a hagyományostól, a nevével összeforrott latin zongorázástól. Még véletlenül sem játszik egy walking-bass-menetet sem – pedig az néha nagyon oda kívánczogna –, de nem is igen hallunk tiszta jazzharmóniakat sem. Szóval bátor, és úgy hiszem őszinte törekvések ezek, néhány feltétlenül kiemelendő momentummal. Ilyen Monk Ugly Beautyjének előadása, ami talán a leginkább hű a hagyományokhoz, ilyen a nyitószám, Lovano bluestémája, a Flying Colours, ami viszont kellően meredek ritmus és harmóniai felfogásában, és ilyen a lemez végén az I Love Music, melyben Rubalcaba korálszerű bevezetése jarretti mélységű. Végül csak annyit, hogy a csillagos minősítésbe bele kellett számítsam (minusz-

Gonzalo Rubalcaba – zongora
Joe Lovano – straight (egyenes!) tenor- és szopránszaxofon, altklarinét, dobok, gongok

ban) a túlságosan szimpla (kétmikrofonos) felvételi technikát.

Bori Viktor

a jazztörténet „nagy” duóival ellentétben, ahol legtöbbször két zenész rendkívül szoros barátsága szolgált alapul a zenei együttműködéshez, itt véletlen, de valószínűsíthetően sorsszerű találkozásról van szó, hiszen e két kiváló muzikus egy szervezési malőrnek köszönhetően találta magát egy színpadon 1995 márciusában a kaliforniai Oaklandben, a Yoshi's nevű klubban. Biztos, hogy e két ember az első perctől kezdve egymásra talált, ez ezen a másfél évvel később felvett CD-n is nyilvánvaló.

A duó művészetének egyik legfontosabb ismérve, hogy a megszokottnál nagyobb szabadságot enged meg az előadóknak. Nos Rubalcaba és Lovano nemcsak hogy élnek ezzel, de szó szerint, a nagybetűs FREE irányába mozdulnak, még egy olyan abszolút bebop számban is, mint a Hot House, vagy

Bill Evans

TRIO 64

• Verve – PolyGram •

bill Evans életműve már a mennyiséget tekintve is tiszteletet parancsoló, a műfajra gyakorolt irányadó hatása pedig még annál is több. Hogy miért pont a – sorból kissé kilógó – TRIO 64 az a gyöngyszem, amely a számos hasonló Evans-produkció közül újra kiadásra került, ez esetben kiadói koncepcióval magyarázható: ez volt az első, amely a Verve-nél készült.

A harmincöt évvel ezelőtt rögzített hangfelvétel legfeljebb röpke benyomást jelenthet azok számára, akiket jazzkedvelőknek szokás nevezni. Kis túlzással ez duplán igaz, mivel ennek az árnyalatgazdag, impresszionista zenének a lényege ma már csak légiesen átúszik az egyre alacsonyabban tartott általános ingerküszöb felett. Félő, hogy a nyitottabbak, vagy – legalább a gyakran emlegetett, jól csengő nevekre – fogékonyabb érdeklődők is csak akkor lesznek gazdagabbak e CD birtoklása által, ha kifejezetten a zongorás triók állnak az érdeklődésük középpontjában; és azoknak is a legrejtettebb titkaihoz akarnak közelebb férkőzni. Ez a szkepszis nem csupán egy divatos életérzésből fakad, inkább abból a jazzre nagyon jellemző elkülönülési jelenségből, mely szerint van egyszer a sikeres (népszerű, virtuóz) szólólista, van egy nagy egyéniség (a sound, vagy a frazírozás által) és van a kevésbé zajos, de utólag profétának minősülő magányos individuum (gyakran amolyan szürke eminenciás), akinek hatására gyökeresen megváltozik az egész műfaj addigi arculata. Utóbbiak vannak a legkevesebben. Néhány – simán zseninek minősíthető – kivételtől eltekintve az igazi sikert már nem ők, hanem tehetséges követőik aratják le nagyobb mértékben. Nem mintha értékválságnak számítana az, hogy napjainkban Bill Evanshez viszonyítva hevesebb az érdeklődés egy új Keith Jarrett vagy Herbie Hancock-CD iránt, csak nem árt, ha tudjuk, hogy a legjelentősebb szellemi, szakmai, sőt talán emocionális hatás is honnan származik. Aki magáévá teszi ezt a régi lemezt – természetesen a megvásárlásán túl is –, az nemcsak tudni, de már érteni is fogja.

Evans iskolateremtőnek számító zongorajátékának titkát viszonylag könnyű megfejteni, de még mindig keveseknek sikerül hitelesen követni – bár sokan megpróbálták. Az analizálható zeneelméleti és hangszertechnikai jellemzők, a feltűnően plasztikus harmóniavilág és a Bud Powell-től átvett, de tudatosan tovább finomított balkezes aszimmetrikus hangsúlyozás ma is meglepően modern és egyéni zenei

A HÓNAP KLASSZIKUS JAZZLEMEZE

Bill Evans

Bill Evans – zongora;
Gary Peacock – bőgő;
Paul Motian – dobok

atmoszférát teremt. Ha ehhez azt is hozzávesszük, hogy végig visszafogottan, lehetőleg könnyű billentéssel zongorázik, talán már kulcsot is adunk játékaik összetéveszthetetlen felismeréséhez.

Evans igazi zenei közege és egyben titka is, a trió. A legenda inkább a Scott LaFaroval és Paul Motiannel alkotott hármast ragyogja be, de a most kiadott CD-n hallható, Peacockkal készült egyetlen triófelvétel is a „kivételes kategóriát” hozza. A két említett felállásra és a későbbi Eddie Gomezzel készült felvételekre egyaránt jellemző egy tökéletesen kiegyensúlyozott hangszeres kommunikációs viszony a triók tagjai között, melynek logikus magyarázata elsősorban Evans zenekar-vezetői kvalitásai-

ban, vagy személyiségében keresendő. (Nem minden formációban evidens, hogy annyian zenélnek, ahány tagja van az együttesnek.) Mindenesetre Evans balkeze a trióformációkban olyan, mintha részét képezné a mindenkor ritmusszekciónak. A mostani CD-n megidézett hármast ma is élményszerűen tartalmas zenét kínál. Evans szellemi dominanciája itt is nyilvánvaló, de úgy, hogy partnereinek markáns zenei karaktere tökéletesen érvényesül. Az ő szintjükön már akkor sem volt kötelező a napjaink mainstreamjét is meghatározó swingelés, vagy a bluesakkordok rendszeres visszaköszönése. Viszont már itt lehengerlő hatású Peacock – jóval később, a Keith Jarrett Trióban népszerűvé vált – testes bőgőtónusa és ak'ordikus background-játéka; energikus szólósziporkáiról nem is beszélve. A zongorista és a bőgős meglehetősen különböző karakterét nagyszerűen balanszírozza Motian dobolása: anélkül, hogy játéka monoton lüktetésé válna, tökéletes időmértéket szab a produkciónak. Szellemes ellenpontozással, dinamikai és hangsúly-variálással bizonyítja kivételes képességeit.

Ami még fontos ismérve Evans triófelvételeinek – és természetesen a TRIO 64-nek is –, hogy hangszerelés nélkül, a koncentráltság legmagasabb szintjén, akkor és ott születő spontán zenék ezek – vagyis a jazz lényegét jelentik.

Matisz László

MAFIOSO BLUES

A

blues mindig is a hazai zenei élet mostohagyerekének számított. A nemzetközi trendekkel ellentétben csak a hetvenes évek végén, a Hobo Blues Band megalakulása után került a köztudatba, s bár e szakállasan is örökifjú műfaj, illetve annak sok klasszikus, Hobo által magyarított dala az újdonság erejével hatott az akkori fiatalokra, a „fekete báránók” közé rangsorolt zenekar majd tíz esztendeig egyedülínek, így egyeduralkodónak számított ezen a területen. (Igaz, önálló magyar bluest Berki Tamás, Vas Zoltán, Lengyel József, valamint a HBB egykori szájharmonikása, az első hazai blueskocsmamegteremtője, Bodonyi Attila is játszott már a hetvenes években.) Az igazi áttörést az 1989-es esztendő hozta, amikor fiatal és kevésbé fiatal zenészek, zenekedvelők és a koncertszervezők egész sora fedezte fel a stílust, mely ettől kezdve soha nem látott mértékben szökkent szárba, s a kifáradás első jelei csak a kilencvenes évtized közepén mutatkoztak rajta.

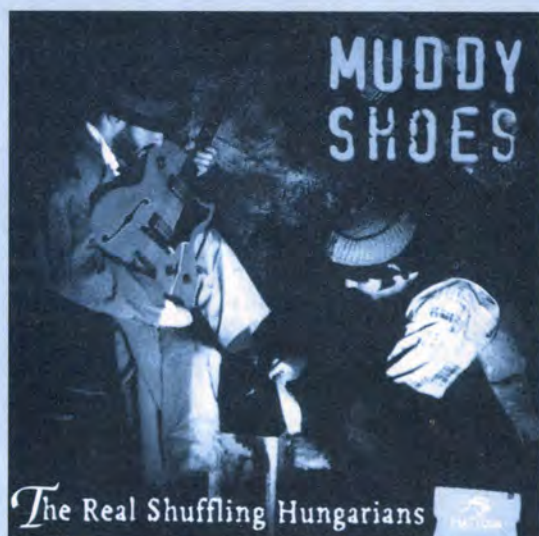
A kissé hektikus és eltérő intenzitású változások ellenére Hobók rockos-döngölős dominanciája a média szemében ma is a régi, a legtöbb tévé- és rádióguru a műfajt változatlanul jobbra velük, illetve a sörlátét-zenét játszó Takáts Tamás Dirty Blues Banddel azonosítja; de időközben felnőtt egy új, másként gondolkodó, a finomabb és feketébb árnyalatokat megrajzoló bluesgeneráció, melynek talán legfontosabb együttese a tavalyi Szigeten időlegesen elbúcsúzó Palermo Boogie Gang volt. A honi komoly és kevésbé komoly lemezcégek persze még a fénykorban sem láttak kellő fantáziát a műfajban: általában zsíros kézzel söpörték félre, mondván, rétegérdekeltség, nem fognak csilingelni tőle a pénztárgépek, a hívók meg elégedjenek meg a jól bejáratott internacionalista nevek lemezeinek korlátozott behozatalával. Valóban úgy tűnt, a helyzet reménytelen. Majd színpontra lépett a Mafioso Records.

Ennek a Mafiosónak persze semmi köze nincs szicíliai vagy amerikai névrokonaihoz. Ez a Mafioso magyar, szereti a zenét, sőt: nem csak élvezi, ki is adja. Az utóbbi években pedig emellett egyre nagyobb mennyiségben importálja. A céget valamikor 1992-ben hozta létre Podlovics Péter, azzal az eltökélt szándékkal, hogy a hazai zenei palettán kis szám-

ban, vagy egyáltalán nem található blues-zenekarokat – lehetőségeihez mérten – fellépésekhez, illetve kazettához és CD-hez segítse. Persze Podlovics sem jótékonyági intézmény: csak apró lépésekben, szponzorokban és kis szériákban gondolkodva folytatja tevékenységét, immár hatodik éve.

A Mafioso Records első kiadványa, a Podlovics által menedzselte Palermo Boogie Gang Red Hot Blues című lemeze 1993 nyarán jelent meg. A legtöbb fiatal, chicagói blueszenét játszó zenekarnak ők a hazai példaképei; még akkor is, ha sokszor idéztek harmincas évekbeli boogie-kat, sőt, a Clifton Chenier nevével fémjelzett zydeco-stílusba is beléköltöztak. A lemez külön érdekessége volt, hogy a legendás jazz-zenész, Tabányi Mihály – két szám erejéig – tangóharmonikán beszállt. Ezeket az életerős és életvidám, játékkal és játékosággal teli felvételeket hallgatva el sem hinné az ember, hogy a magyar jazzéletet egykoron meghatározó személyiség akkoriban ünnepelte hetvenkettedik születésnapját. Bár a Palermo a tavalyi Szigeten időleges búcsút tartott, az érdekelt felek egybehangzón állítják: ez még nem a halál, csak az új törekvések jelenleg érdekesebbek, mint az együttes keretein belül megvalósítható dolgok. A két frontember, a szájharmonikás Szabó Tamás és a gitáros-énekes Fekete Jenő eltérő elképzelései néhány hónappal ezelőtt nagylemezekben manifesztálódtak. Szabó valódi kísérletező alkata: albuma (The Tailor's Clothes) a bluesból bátran kitekintő anyag, rajta a stílusokat úgy váltja, mint mások a ruhát. A műfaj ortodox hívei nyilván kellőképpen felháborodnak rajta; a blues, a romantikus zene, a dance-floor és rap ötvözésére tett kísérleteket nehezen nyelik le, de ezekben a próbálkozásokban bőven van kifutási lehetőség. Fekete Jenő ezzel szemben sokkal inkább az archaikus rétegek felé halad. A Palermo Boogie Gangben hazánk talán legkiválóbb tradicionális blues-zenészevé nőtte ki magát; a műfaj legjobbjával – Magic Slim, Big Jay McNealey, Larry Garner – örömmel együtt, valamint olyan sztárok előtt meglephetett, mint Junior Wells vagy B. B. King. A Szegeden zeneszerzést és kamarazenét tanító Nagy Szabolccsal történt találkozása több mint szerencsés. Termékeny együttműködés lett a vége, no meg egy zenekar, a Muddy Shoes. Bemutatólemezüket (The Real Shuffling

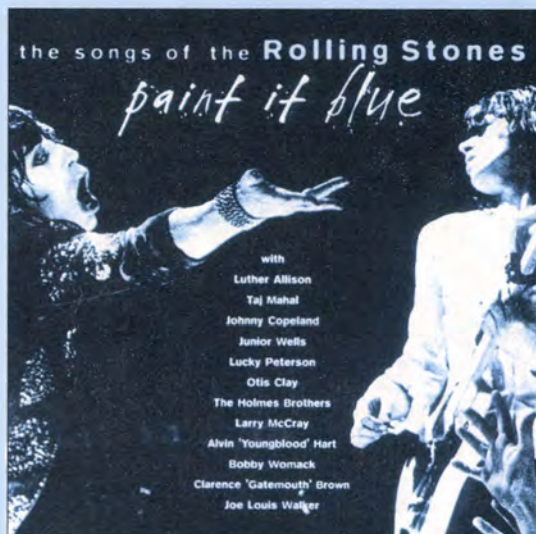

Hungarians) zenei világa a harmincas évekbeli country bluest, a boogie-woogie-t és a klasszikus chicagói rhythm and bluest öleli fel, folytatva, egyben meghaladva a palermós hagyományokat. Ma már a budapesti klubok kedvelt formációja ez, kérdés, innen melyik irányba vezet az út.

A Mafioso az elmúlt hat év alatt persze nemcsak zenekonzerveket kínált, hanem tisztes mennyiségű koncertet is szervezett. Ha valami bluesnagyság járt nálunk, szinte biztos, hogy Podlovics keze benne volt. Champion Jack Dupree, Junior Wells, Dave Kelly, Louisiana Red, Luther Allison, Walter Wolfman Washington vagy a Holmes Brothers budapesti bulija, hogy csak a legjelentősebbeket említsem, nem is beszélve az osztrákok kiválóságairól, a Magyarországra jöszörelvél hazajáró Ripoff Raskolnikovról, valamint Erik Taunerről és a Sir Oliver's Blues Distilleryről.

1995 elejétől a Mafioso újabb fehér foltot igyekezett eltüntetni a honi zenei életben: megkezdte a legjelentősebb nemzetközi független blueskiadók lemezeinek hazai forgalmazását. Jelenleg huszonnégy cég – köztük a Rounder, a Bullseye, a Rooster, a JSP, a Wolf és a Waterlily Acoustic – kizárólagos magyarországi képviselője. A blues és a rokon műfajok (rock-blues, zydeco, cajun) mellett a partnerkiadók bővülő profiljának megfelelően egyre több reggae-, dub-, texmex-, world music- és jazzalbum is bekerül az országba. Persze senki se gondoljon valamiféle invázióra: minden különösebb reklám nélkül évi pár ezer CD talál gazdára; de ennél sokkal fontosabb, hogy legalább a lehetőség adott a közel 2500 kiadványhoz való hozzáférésre; a Mafioso mail-order katalógusa pedig mintegy 3500 albumot tartalmaz. Széll szemben igen nehéz dolgozni: a bluesnak se sajtója, se irodalma, se rádióműsora, ezek nélkül pedig marad a szájhagyomány. Közben az osztrák Wolf Records az utóbbi időben nekiállt külföldön is terjeszteni a Mafioso lemezeit, mindenekelőtt a Palermo, illetve a szabadkai születésű, magyarul is jól beszélő, jelenleg Svédországban élő gitáros-énekes, Dragan Macan két albumát. A hírek szerint jól fogy a Muddy Shoes bemutatkozó korongja is. A tavalyi év egyik legfontosabb hazai blueseseménye a Holmes Brothers fellépése volt

a Fél 10 Jazz Caféban. A filmrajongóknak Gothár Péter Tiszta Amerika című alkotásából lehetnek ismerősek: három virginiai, éltes fekete muzsikusként egy lestrapált New York-i klubban. A Holmes testvérek közel negyven éve gyúrik az ipart, de mégis csak 1989-es, On The Spirit című albumukkal robbantak be a nemzetközi köztudatba; azóta azonban ott is maradtak. Ez már a második budapesti látogatásuk volt, a Promised Land című CD (Rounder Records) turnéja keretében érintve hazánkat. Sokféle zenét; soul, countryt, bluest, gospelt játszanak, mindezt nagy szívvel és érzéssel. Hiteles, megkérgesedett fekete arcok, kisimult zenei gondolatok, zömmel saját számok, valamint egy-egy tiszteletkőr Tom Waits és a Beatles előtt.

Az 1997-es esztendő legjelentősebb nemzetközi megmozdulása azonban kétségkívül a Paint It Blue című album volt (Ruf Records), melyen fekete muzsikusként dolgoztak fel jobbára húsz-huszonöt évvel ezelőtti Rolling Stones-dalokat. A halál lemezének is hívhatnánk: két világsztár, Luther Allison és James Copeland közvetlenül a felvételek után távozott közülünk, a harmadik, Junior Wells pedig szeptemberben esett kómába és január közepén hunyt el. Míg Mick Jagger és Keith Richards a hatvanas évek elején fekete blueszenészek szerzeményeit „fehérítették” ki, addig most az ő kompozícióikat „feketítették” be mások. Az előadók listája valóban illusztris, ráadásul mindenki hozza a maga formáját, a hangszerelés és a megszólalás egyaránt első osztályú. Talán csak a merészebb kísérletező kedvből van hiány: Taj Mahal Honky Tonk Womanje és Junior Wells Satisfactionje mellett a többiek jobbára csupán izlésesen előadják a jól ismert melódiákat.

A Paint It Blue egyfajta ikertestvére a Blues Down Deep (Ruf Records), melyen szintén a műfaj – jórészt más – nagyságai a tragikus sorsú Janis Joplin emléke előtt tisztelnek. Kevésbé átütő erejű munka, nemcsak megszólalásában, de koncepciójában is. A tizen-négyszáz dal kétharmada nem Janis saját szerzeménye, csak szerepelt anno a repertoárján; több közülük más zenei nagyság előadásában legalább olyan híres. Több dalt férfi énekes szólaltat meg, talán ez is zavarólag hat, sokszor az újdonság vagy a rácsodálkozás ereje hiányzik, még akkor is, ha Taj Mahal a végén, a Mercedes Benz átértelmezésével ismét nagyot alakított.

Aki pedig arra kíváncsi, hogy a bluesnak hányféle arca van, a legjobb, ha a Rounder Records Blues Revue című kiadványával kezdi. A tripla CD három fő szempont szerint rendezte a sorokat, a címek is önmagukért beszélnek: Deep Soul Blues, Rockin' The Blues és Acoustic Blues Café. Negyvenhárom előadó és felvétel, negyvenhárom szín és arc. Fehér és fekete, gyengéd és harsogó, pelyhes állú és fogatlan, megmosolyogtató és csontig hatoló. A borítón Lonnie Pitchford, a Mississippi-delta vidékének ünnepelelt dalnoka, nem véletlenül tartják őt a kilencvenes évek Robert Johnsonjának. Nehéz előadókat kiemelni a lemezről: nekem a hatvanhárom évesen is modern Joe Guitar Hughes, a fogatlan Robert Ward, a nyers és fiatal, rockos Jim Suhler, valamint a countryblues nagyasszonyaként emlegetett Rory Block jött be leginkább.

Jávorszky Béla Szilárd

M Á S F É L

Másfél
Villamos
CD-ROM
Bahia

A utóbbi években egyre inkább elfogadottá vált az a nézet, hogy a rockzene mostanra kifulladt; csökkenő népszerűsége nem kizárólag az előadók hibája, mert a műfaj jelenlegi keretei között már nincs megújulási lehetőség; a rock továbbfejlődése (és életben maradása) csak úgy képzelhető el, ha más műfajokkal fuzionál. A magyar könnyűzenei élet nem hemzseg az ellenpéldaként felhozható együttesektől, de mégis van egy olyan honi formáció, amelynek – megfelelő publicitás esetén – egyetlen koncertje is az előbbi vélemény megfellebbezhetetlen, világraszóló cáfolatát jelenthetné. Valószínűleg a Másfél az egyetlen olyan hazai (alternatív?) rockzenekar, amely az utóbbi években úgy alkotta meg a maga félreismerhetetlenül egyedi zenei világát, hogy közben valóban nem „importálta” más műfajok, zenei irányzatok stíluslemeit. Miután a rock esetében a progresszív jelző leragadt valahol a hetvenes éveknél, kisebb fogalomzavarral küszködöm: nem tudom, hogy minden együttes alternatívnak számít-e, amely megpróbál elrugaszkodni a kommersziótól. A Másfél „alternatívája” azonban szellemiségében, de – instrumentális zenéről lévén szó – főleg hangulatában és zenei struktúrájában is tökéletesen egyedi. A rockzene elemeit szinte minden korábbi kísérletől eltérően használják fel zenéjükben, amelyben néha még a tradicionális

zenei szerepek is felcserélődnek. A repetitív szerzemények sajátos, pszichedelikus atmoszféráját a Hegedűs János szenzációs basszusgitárjátékára épülő erőteljes alap (a dobos Kalocsai Tamás) határozza meg; miközben Bácsi Attila gitáros többnyire csak a ritmusszekció tagjaként jelenik meg a zenében. Lukács Levente, a szaxofonos játékpedig épp attól válik különösen érdekessé, hogy szükség szerint ritmushangszerként kezeli a szaxofont, máskor viszont – a technika és tehetsége jóvoltából – olyan, modulált effekteket csikar ki, amelyeket mások hosszas számítógépes kísérletezéssel állítanak elő, és megszólaltatni is csak „klaviatúra” segítségével képesek. A számok pszichedelikus monotonitása azonban a meghökkentő zenei fordulatok ellenére is állandó, és a feszes, kötött forma ellenére is improvizatív hatást kelt. A Másfél abban a vonatkozásban sem másolja a hazai „sztárokat”, hogy nem akar „beleöregedni” a saját stílusába. Legutóbbi albuma óta az együttes Salamon Eszter cselistával bővült, aki, ha kell, tökéletesen illeszkedik a monoton „zakatolásba”, máskor pedig lírai színezetet ad a rideg témáknak. A Másfél spektruma kiszélesedett, és ez érződik a nemrégiben megjelent, Villamos című filmzene-CD-ROM-juk két új szerzeményén is. Ez az album eddigi pályájuk talán legkiválóbb stúdióteljesítménye.

Kovács Gergely

M Á S I K

Nem biztos, hogy felkerül a slágerlistákra; nem valószínű, hogy az új köztársaságikerré válik, és szinte kizárt, hogy jó üzlet lenne a lemezkiadásnak. Másik János zeneszerző-zongorista-gitáros és Bálint István rendező-író új lemeze mégis teljesen új minőséget hozott a magyar könnyűzenebe. A dalszövegekbe valódi költőiséget, a hangzásba stílusok felelősséget, a Másik című koronázott névadója, Másik János érett zenész és jellegzetes pesti figura: alapos jazz-, alternatív és blueszenei kultúrával, és egyedülálló énekhangszínnel. A New Yorkból néhány

Yellow Rebel
Songs For Ireland
Periferic Record

Y E L L O W

A Yellow Rebel új albumának címe (Songs For Ireland) megtévesztő, mert a többségében tradicionális népdalok feldolgozásaként feltüntetett számokban még nyomokban is csak ritkán fedezhetők fel a közkedvelt írói folklor jellegzetes motívumai. Nem értem, hogy miért kellett „kukuktojás” gyanánt néhány saját, íres csengésű dalt keverni az autentikus darabok feldolgozásai közé, s hogyan engedhető meg népzene olyan előadása, amely megkerüli a dalok valódi mélységét. A produkció ig

BEST OF ADAM

Másik János-Bálint István:
A Másik
Bouvard és Pécuchet

J Á N O S

ve visszatért író, Bálint István dalszövegei
pedig egy tehetséges és érzékeny avant-
gárd költőnek a valóságból merített látomá-
sai: „Durva, durva háztető/ de durva nap-
ütés/durva, durva tél/de durva szél/ dur-
va, durva fegyver/ egy durva férfi kér/ ki-
sít fél a játszótér.” Zene és szöveg össz-
hangja szinte idilli ezen a korongon; az
többi idők legpoétikusabb zenéje vagy
a úgy tetszik, legmuzikálisabb költészete.
Másik Jánosról olvashatnak A hónap művé-
ze a BMC-ben rovatban, a 46. oldalon –
(a szerk.)

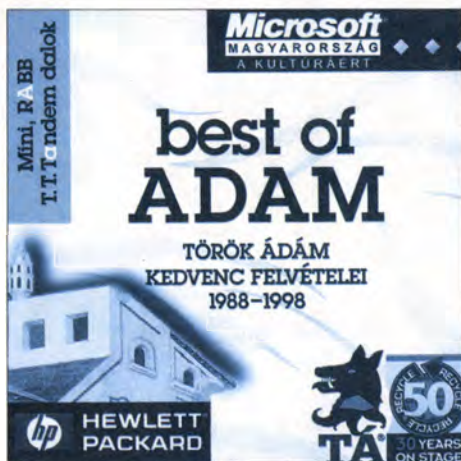
Bóday Pál Péter

R E B E L

megreked egy gyenge stílusparódia szintjén,
his az együttes ezt a hatást csak erősíti azzal,
hogy a divat hívószavának engedelmessé-
ge az ír folkra több esetben ráerősítette a
lance stíluselemeit. A lemeztől egy pillanatig
nem hihető el, hogy ír népzenei tartalmaz; ál-
tatóan felszínre törnek a hamisítatlan hazai
giccs ismerős ízei. Ezeket a dalokat inkább a
akadalmas rock egzotikus testvérműfajaként,
önnyed esti kocsmái verekedések aláfestő
zenéjeként tudnám elképzelni.

Kovács Gergely

Best Of Adam
NarRator Records

Különleges élmény Török
Ádám énekes-fuvalistát le-
mezen hallgatni. A tiszta,
steril stúdiófelvételeken ugyanis
mindazokról a zajokról, zörejek-
ről, improvizatív elemekről, ame-
lyekről egy koncert, egy felszaba-
dult jam session hevében tudomást
sem veszünk, egyértelműen kide-

rül: szerves részei a kompozíciók-
nak, sőt ezek teszik igazán eredeti-
vé a dalokat. Az eredetiség
egyébként is nagyon jellemző az
ötvenedik születésnapját ünneplő
Török Ádámra: kommercionális
megalkuvást nem tűrő külső megje-
lenés és zene; lágy fuvola- és re-
kedtes énekhang. A Best of Adam
című korong tíz év emlékeztető
dalaiból válogat: régi Mini-sláger-
ek új verzióiból, a Tátrai-Török
Tandem progresszív kísérleteiből
és az egy generációval fiatalabb
RABB együttesrel közösen „elköve-
tett” dalokból. Megszólal a legen-
dás Alligátor, a szellemes Jaguá-
rok, amazonok, kolibrik és egy va-
donatúj szerzemény, a Badacsony
69/97 (nyári éj, zivatar, fekete
grooveman). Közül egy óra tiszta
zene: blues, jazzrock, a klassziku-
sokat idéző fuvalatémák, virtuóz
gitárszólók. A lehető legimprovisa-
tívabb kompozíciók és a legmeg-
komponáltabb improvizációk.

Bóday Pál Péter

OLDARRA

Nehéz magyar kritikusnak
baszk zenéről írni. Itthon
ugyanis – érthetetlen ok-
ból – kevesebbet hallani a baszk
nép hagyományairól, mint tibeti
kolostorokról vagy írországi koc-
smákról. Most azonban megjelent
egy CD, amely ötven percben
ad keresztmetszetet a baszk
énekkultúra állapotáról, kiegészít-
ve a baszk nép nyelvéről és da-
lamvilágáról írott ismertetővel. A
dalok az Oldarra férfiak tolmá-
csolásában hallhatók; a számos
hivatalos elismerést nyert együttes

elvileg a baszk népdal hagyomá-
nyainak ápolását tűzte ki célul.
Szomorúan tapasztaltam azon-
ban, hogy a lemez hangzóanya-
ga, a várakozással ellentétben,
nem a baszk népzene érintetlen
szabadságát tárja elénk. A dalok
többszölamú feldolgozásban
hallhatók, a reprezentáció csak
„tisztá forrásnak” tekint a népdá-
lokat. A baszk kultúra azonban –
oly sok más népéhez hasonlóan
– orális alapokon nyugszik, így a
megírtság, a tudatos kompozíció
új térbe helyezi a dalokat, ami

ezáltal nem lehet
cél. Nem annak a
bizonyos tiszta for-
rásnak a csörgede-
zését élvezhetjük te-
hát a lemez hallga-
tása közben, hanem
egy csokorra való
énekkari átíratot. A
műfajváltás néhány
hallgatónak talán
örömet szerez, de
az ő lelkesedésük is
hamar lehervadhat
az unalmas sablo-
nokra épülő kísérő-
szólalom hallatán.

H. Magyar Kornél

Oldarra
Le chant basque
Detour/Warner

A Nemzeti Tankönyvkiadó 1997 decemberében egy kiváló zenei antológiát jelentetett meg. Az összeállításról Szőnyi Erzsébet zeneszerző, aki egyik lektora volt a munkának, így vélekedik: „Kerényi Eszter Zenei antológia című munkája értékes dokumentumgyűjteménnyel gazdagítja a főiskolai tananyagot. Széles látókörű válogatása a hallgatók zenei műveltségét nagy mértékben bővíti, ugyanakkor a gyakorlati zenélés terén eddig még ki nem aknázott területről meríti a példákat. Különösen kiemelendő azon igyekezete, hogy a kortárs zene ismereteit mélyíti, értékes idézetekkel villantja fel. Érdeme a gyűjteménynek, hogy a vokális és hangszeres interpretálásra ötleteket ad, s hogy az egyoldalú gyakorlat helyére sokoldalú zenei tevékenységet kezdeményez.”

Frank Oszkár lektorként így méltatja a munkát: „Ez a rendkívül gazdag, nagy munkával és szaktudással összeállított gyűjtemény hasznos kiegészítő a főiskolai énekjegyzetekhez, azonkívül sokoldalúan felhasználható a zeneoktatás egyéb területein (a karvezetés, kórusirodalom, zeneelmélet és zongoraórák keretében), sőt tanárok és hallgatók továbbképzésében is. Kitűnően alkalmas arra, hogy a különböző zenei tárgyak közötti kooperáció megteremtődjék, hiszen a példák túlnyomó része dalkíséret, partitúraolvasás vagy többszólamú éneklés formájában egyéni és csoportos készségfejlesztést is szolgál. Az antológia, amellet, hogy maradandó, sokoldalú élményt nyújt, nem utolsósorban jelentősen növeli a zeneirodalmi ismereteket is.”

ZENEI ANTOLÓGIA

Szerkesztette
KERÉNYI ESZTER

A

bevezető ajánlás után Kerényi Eszter, a kötet összeállítója mutatja be munkáját:

Huszonegy éve dolgozom zenetanárként, mely idő alatt több típusú intézményben tanítottam, elsősorban szolfézst. Mindig visszatérő nehézségként jelentkezett a szolfézsórák anyagát változtatossá tevő kották beszerzése, sokszorosítása. Ez, illetve a majd' negyedszázados zenepedagógiai múltam és zeneműismeretem ösztönzött arra, hogy összeállítsak egy zenei gyűjteményt. Az volt a célom, hogy a szolfézsórák anyagát kibővísem, ezáltal tanárok és diákok számára nagyobb választékot nyújtsak, és elősegítsem az együttműködést más tantárgyakkal. A Zenei anto-

lógia összeállításával azt kívántam elősegíteni, hogy a szolfézstanításnak és tanulásnak kapcsolata legyen a zenetörténettel, karvezetéssel, kórusirodalommal, zeneelmélettel, partitúraolvasással és módszertannal. A könyv megkísérli, hogy a különböző zenei korszakokból ízelítőt adjon, egy XII. századi „motel”-től egészen a kortárs zenéig. Ez utóbbi különösen hangsúlyos szerepet kapott az összeállításban. Az anyag válogatásánál arra törekedtem, hogy olyan darabokat, illetve részleteket is közöljek, amelyek nehezebben hozzáférhetőek, ismert, népszerű kiadványokban nem szerepelnek. A művek eredeti szöveggel, a magyart nem számítva tíz nyelven olvashatók. Az antológia négy nagy fejezetre tagolódik, amely feladatcsoportonként oszlik

ZENEI ANTOLÓGIA

meg. A fejezeteken és műfajokon belüli szemelvények kronológiai sorrendben találhatóak. A darabok különböző nehézségi fokúak, melyekből felkészültségtől, igénytől és érdeklődéstől függően lehet válogatni. A nehézségi fokot a művek címe után jelölöm: x = könnyebb, xx = közepes nehézségű, xxx = nehéz feladat.

A lapról olvasás fejezetében 90 százalékban zeneirodalmi művekből válogattam részleteket; zömében énekhangra írt, szöveges szemelvényeket. Ezenkívül néhány, kifejezetten szolfézszyakorlat is található benne. Elsősorban egyéni lapról olvasási gyakorlat céljára javasolt részleteket tartalmaz ez a fejezet, de a példákat diktandóként és memorizálási feladatként is lehet hasznosítani.

Néhány mű címe:

- Händel: Dettingeni Te Deum
- Schubert: Pásztor a sziklán
- Schönberg: A függőkerék könyve
- Varése: Integrales
- Lutoslawsky: Sziléziai triptichon
- Boulez: Variációk Mallarmé verseire
- Tippett: Három dal Arielnek

A II. fejezetben az érdeklődők olyan, kevéssé ismert magyar népdalokkal bővíthetik tudásukat, amelyek hangkészlete az öfokútól a tizenkétfokúig terjed. Jelmagyarázatot és szükség szerint szövegmagyarázatot is közöltem.

Magyarországon – kevés kivételtől eltekintve – az ének-zongorás feladat Bertalotti Solfeggióit és Kodály Triciniumait jelenti. Könyvem III. fejezete ehhez a feladattípushoz is ad bő kínálatot: orgona- és zongoradarabokat, recitativókat és dalokat, segítve ezzel a lapról zongorázást és a művek mélyebb megismerését is. Ebbe a fejezetbe is válogattam kórusműveket, hiszen a főiskolákon képzett szolfézs- és énektanárok kórusvezetők is lesznek, akiknek illik ismerni a

tanulandó kórusmű minden szólamát. Az antológiából ötleteket meríthetnek darabválasztáshoz, és gyakorolhatják a művek megtanulásának mechanizmusát.

Néhány cím a fejezetből:

- Hindemith: Ludus tonalis
- Monteverdi: Odüsszeusz visszatérése
- Gluck: Iphigenia Aulisban
- Casella: Három dal az 1300-as évekből
- Enescu: Lusta hölgyeknek barátaiktól
- Honegger: Chanson
- Bodenschatz: Kedves Józsefem
- Lidholm: Laudi

A társasének fejezet darabjainak éneklése lehet csoportos lapról olvasási vagy többszólamú diktálási feladat is, illetve azok alapos kidolgozásával a kamara- és kóruséneklés, valamint a karpartitúra-olvasás gyakorolható. Minden szemelvény elsősorban a közös éneklést szolgálja; legyen az kánon, egy misetétel, vagy operaegyüttes (tercettől kvintettig).

Az oratóriumrészletek általában ismertek, nem „különleges csemegék”. Szerepeltetésüket azért tartottam mégis fontosnak, mert a legtöbb intézményben ezekből a művekből a tanár nem tud megfelelő mennyiségű kottát biztosítani a főiskolai szolfézs csoportok vagy a szakiskolai osztályok számára. Az érdeklődők egy-egy rövidebb tétel erejéig több műből találnak részleteket; lehetővé téve ezek együtténeklését, ezáltal kedvet ébresztve a teljes mű megismeréséhez. A kórusművek válogatásánál arra törekedtem, hogy egy nagyobb lélegzetű darab egy tételét teljes egészében közöljem. Találhatók ugyanakkor kórusrészletek is, olyan hosszabb művekből, amelyeket szépek, érdekesnek vagy fontosnak tartottam, de terjedelmi okokból nem lehetett elejétől a végéig szerepeltetni. Közöltem néhány, nagyobb előadói létszámot igénylő darabot is. Tapasztalataim szerint ezeket is szí-

vesen éneklék a diákok szolfézsórán, akkor is, ha csak egy-egy ember alkot egy szólamot. Három-négy szolfézs csoport társulással és próbáival pedig akár házikoncert keretében is előadhatók ezek a művek.

Néhány kórusmű címe:

- Scandellus: Canzona napoletana
- Stadlmayr: Pange lingua
- Kaminski: Szeretnék otthon lenni
- Hilton: If It Be Love
- Distler: Vorspruch
- Pepping: A gólya elhivatottsága
- Eben: A vízbefulladás
- Stockhausen: Kórusok Dorisnak

Az utolsó fejezet könnyűzenei válogatást tartalmaz, feltehetően sokak számára örömet szerezve. A spirituálé-, jazz-, musical-, filmzene- és rock and roll-darabokat bizonyára szívesen éneklék az ezeket kedvelők. Az antológiában 131 zeneszerző 209 műve található. Használatát minden, közép- és felsőfokon zenét tanuló diáknak javaslom, de haszonnal forgathatják zene-tanárok is.

Kerényi Eszter

(x)

**Kerényi Eszter:
Zenei antológia**

**Nemzeti
Tankönyvkiadó,
1997.**

Ára: 2735 Ft + áfa

Kocsis Zoltán

az elmúlt években visszatérő vendége a Forrás esteknek. Következő hangversenye március 22-én, este fél nyolckor kezdődik; a Forrás Kamarazenei Műhellyel közös est műsorán Brahms és Dvorák szerenádjai, valamint Fauré és Schönberg egy-egy kompozíciója hangzik el.

• **Mi motiválta az idei műsorválasztást?**

Minden koncertemen – beleértve a szólóesteket – szeretnék valami újjal, azelőtt soha nem hallottal előrukkolni. Sajnos ez a mai világban egyre kevésbé realizálható. A Forrás esetében a szándékot természetesen determinálja a rendelkezésre álló előadói apparátus. Mondanivaló nélkül felesleges pódiumra kiállni; magától értetődő, hogy minden hangversenyt egy vezérelni kell, hogy egységben tartson. Ugy érzem, hogy a tavaszi műsor különösen tesztre szabott a Forrás számára.

• **A közelmúltban nevezték ki a Nemzeti Filharmonikusok zeneigazgatójának. Milyen tervek foglalkoztatják a zenekarral kapcsolatban; zeneigazgatói teendői mennyiben egyeztetettek össze zongoraművészi és karmesteri feladataival, felkéréseivel?**

Nehéz egyeztetni, különösen, ha az ember főállása immár felelős pozíciót jelent. Ugyanakkor valahogy könnyebb is, hiszen a művészi tervek megvalósítására sokkal szélesebb téren nyílik lehetőség. Jobban, alaposabban el lehet mélyedni bizonyos stíluskörökben, vagy egy-egy szerző munkásságában.

• **A Fesztiválzenekar koncertjein továbbra is közreműködik a jövőben; hasonlóan más magyar zenekaroknál vállalt vendégszerepléseihez?**

Ha a meghívás őszintén baráti jellegű, s elsősorban művészi természetű szándékok

motiválják, örömmel vendégeskedem más zenekaroknál, így a BFZ-nél is.

• **Az utóbbi években ön a Philips hanglemezkiadó egyik sztárja. Korábbi Rachmaninov-, Debussy-, Chopin- vagy Beethoven- felvételei után a közelmúltban sorban jelentek meg Bartók zongoraversenyei és zongoradarabjai az ön előadásában. A Bartók-sorozat befejezése után milyen lemeztervek foglalkoztatják?**

Egyelőre örülök, ha a Bartók-sorozatot tető alá hozzuk. A BFZ muzsikusaival csináltunk nemrégiben egy Mozart-lemezt, amelyen három zongoraverseny lesz hallható. A fogadtatástól függ, lesz-e folytatása a dolognak. Hónapok, talán hetek múlva jelenik meg egy új, két CD-ből álló Debussy-albumom: ez a Prelüdek mindkét kötetét, a Children's Cornert és a szerző számos fiatalkori művét tartalmazza. Tulajdonképpen már csak az Etüdök és néhány apróság van hátra, hogy ez a sorozat – Debussy összes, szólózongorára írt műve – is teljes legyen. Szeretnék a jövőben egyre intenzívebben foglalkozni Beethovennel, szeretnék minél több Kurtág-művet játszani – már amennyiben Kurtág hajlandó új darabokat komponálni, különös tekintettel a majd' két évtizede félbehagyott zongoraversenyére.

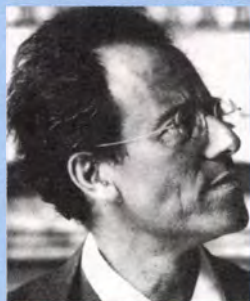
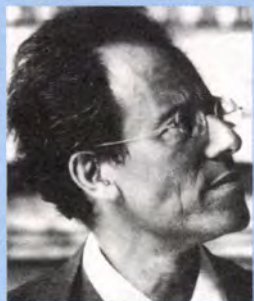
• **Hogyan látja a mai fiatal generáció helyzetét, akár saját hangszere, akár más művészek vonatkozásában? Milyen lehetőségei vannak az új generációnak napjaink – a művészetek szá-**

mára nem túlságosan kedvező – körülményei között?

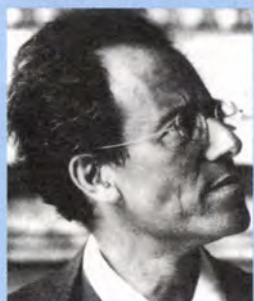
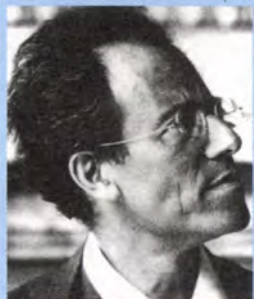
Elég sötét a kép, bár ki tudja. Arkagyij Volodos rakétaszerű feltűnése például nem véletlen, abszolút törvényszerűnek érzem. De benne elég zenei tartalom van, hogy túlélje az imázskészítést, a művészmenedzseléssel járó fárasztó, kellemetlen és – valljuk be őszintén – személyiségromboló folyamatokat. Igazán nehéz helyzetbe azok kerültek, akik nem átütő tehetségek, vagy képtelenek elég gyorsan idomulni megváltozott világunkhoz.

• **Mit vár az új évtől, s milyennek látja az ezredvég hangversenylátogató közönségét? Mennyiben befolyásolja műsorválasztását a vállalkozásokban el-fáradt, vagy a vállalkozásokból kimaradó, s ezért sajnálatosan elszegényedett közönség befogadóképessége?**

Várakozással tekintek az esztendő elé, mert új minőségemben ez lesz az első teljes naptári év. A közönség folyamatosan fluktuálódik; egyelőre lehetetlen egy állandó, kitartó réteget felfedezni. Bízom benne, hogy azért ez ki fog alakulni. A kérdés második részére válaszolva: néha engedek bizonyos kéréseknek, de azt hiszem, hogy a közönség befogadóképessége korántsem sorvad el. Sőt: éppen az a tapasztalatom, hogy sokszor az untilt hallott repertoárdarabok ismételtetése fárasztja a hallgatót. Nem hiszem, hogy egy egészséges publikum visszautasítana bármiféle kulturális fel-frissülésre irányuló szándékot.

Gustav Mahler IX. szimfónia

**Budapesti
Fesztiválzenekar**

**vezényel:
Fischer Iván**

**Budapest Kongresszusi Központ
1998. április 18–19.**

A hónap művésze a

Másik János

Zeneszerző, énekes, előadóművész
(billentyűsök, bandoneon, gitár)

Született:

Kisbajcs (Győr-Sopron) 1952. augusztus 3.

Iskolái:

Győri Zeneművészeti Konzervatórium – zongora szak
1966–70
Bartók Béla Zeneművészeti Konzervatórium
Jazztanszak 1970–73
Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola
– ének, hangképzés, népzene 1973–76

Együttesek:

1972–77 **Interbrass**

(Másik János, Pogonatosz Nikosz, Román Péter, Gőz László, Dész László, Neumayer Károly, Grünwald Tamás)

„Az Interbrass tulajdonképpen egy gyűjtőhely volt fiatal jazzmuzikusok számára. Sokat koncerteztünk zene- kar volt, legendásan nagy közönséggel. Ez volt talán az egyetlen olyan időszak, amikor a rock és a jazz közönsége ugyanaz volt. Tehát ugyanazok az emberek, akik éppen Piramis-koncerten voltak, másnap le- jöttek a Marczibányi térre Interbrassra.”

1977–79 **Kőszegi Group**

(Kőszegi Imre, Másik János, Dandó Péter „Pipo”, Lakatos Tony)

„A Kőszegi Group tagjaként rengeteget tanultam, itt váltam igazán profi zenésszé. Sokat játszottunk itthon és Nyugat-Európában is. Különböző formációkban, nagyszerű muzikusokkal játszottam együtt.”

1979–81 **Dimenzió**

„Véleményem szerint az Interbrassból nőtt ki, annak a professzionális folytatása volt. Adaptált amerikai jazzt játszottunk igen jó szinten.”

1982 **Supergroup**

1981–85 **Európa Kiadó,
Balaton, Trabant**

„Ez a három zenekar párhuzamosan működött. A '80-as évek underground gyűjtőhelye volt. Az első olyan időszak volt, amikor a rock megfelelő módon funkcionált. Zenészek találkoztak nem zenészekkel. Vonzott a zene és a költészet kapcsolata, a nagyobb kreativitás lehetősége.”

1986–89 **Trance Balance**

(Másik János, Magyar Péter, Kamondy Ágnes, Baló István, Román Péter, Molnár Ildikó)

„Ez volt az első saját zenekarom. Stílusát tekintve ta- lán ma world music-nak hívnánk, bár egyes véle- mények szerint a zenét, amit a Trance Balance játszott, ma »jungle« zenének nevezik.”

Koncertek, turnék:

1977–79 Kőszegi Group – Németország,
Svájc, Ausztria, Görögország
1979–80 Dimenzió – Finnország
1973 Szabó Gábor Tv Show (Pege, Kőszegi, Deli, Másik)
1974 Szabó Gábor Tv Show
(Kőszegi, Másik, Babos, Dész, Lehr, Bontovics)

Jazzfesztiválok:

1978, Nürnberg – Kőszegi
1980, Novi Sad – Dimenzió
1981, Wrocław – Dimenzió
1982, Pori Jazz – Dimenzió

Filmzenék:

1977 Habfürdő (animációs musical)
– Kovásznai Gábor György
1982 Egymásra nézve – Makk Károly
1984 Városbujócska – filmzene, filmfőszerep – Sós Mária
1985 Hülyeség nem akadály – Xantus János
1985 Osseg oder die Wahrheit Hansel und Gretel
– Tees Klahn
1988 Noah Delta 2. – Michael Piltz
1989 Feldberg – Michael Piltz
1990 Hótreál – Szabó Ildikó
1991 Meteo – Monori M. András
1993 A nyaraló – Can Togay
1994 Gyerekgylkosságok – Szabó Ildikó
1995 Die drei von der Hafestraße – Erdöss Pál
(Dragon Cine)
1996 Csajok – Szabó Ildikó
1985 Leó (animációs sorozat) – Tóth Pál

1984 Augusztó (animációs sorozat) – Varga Csaba
1984 Ein kuß vom Leben – Pázmándy Katalin
1986 Képek egy városról
1997 Gyilkos kedv – Erdöss Pál
1984 Női kezekben – Xantus János
1983 Diorissimo – Xantus János
1983 A másik oldal – Szabó Ildikó
1996 Living on Borrowed Time – Poor István
1994 Fényérzékeny történet – Erdöss Pál

Szabadság tér 56. – Bereményi Géza
„A filmzene kitölti az elmúlt 20 évet. Mindig izgatott a kép és a zene viszonya, hogy a két dolog milyen mó- don hat egymásra, ahogy egymás sebességét kölcsö- nösen megváltoztatja.”

Zenés színpadi művek:

1974 Levél Nővéremnek – 25. Színház
(Bereményi – Cseh – Másik)
1987 Galócza – Katona József Színház
(Ivan Kusan – ford. Spiró György)
1988 Ahogy tesszük – Vigszínház (Spiró György)
1995 Levél Nővéremnek 2. – Katona József Színház
(Bereményi – Cseh – Másik)
„A Levél Nővéremnek egy színházi kísérlet volt 1974- ben. Kezdetből fogva érdekelt a képzőművészet, a zene és színház kapcsolata. Valamikor az opera töltötte be ezt a funkciót. Az 1988-ban a Vigszínházban bemutatott Ahogy tesszükben jelent meg az operai atmosféra.”

Díjak, kitüntetések:

1992 Filmkritikusok díja: Meteo – legjobb filmzene
1994 Gyerekgylkosságok – legjobb film
1996 Magyar Köztársasági Érdemrend Lovag Fokozat

Diszkográfia:

(csak azokat a hanglemezeket tartalmazza, ahol Másik János szerzőként és előadóként szerepel)
Levél Nővéremnek (Cseh – Másik, Bereményi)
Ultraviola (Deseő Csaba)
Dimenzió
Supergroup
Ártatlan bűn (Bontovics Kati)
Popzene (Európa Kiadó)
Itt kísértünk (Európa Kiadó)
Cimbora
Meteo
Levél Nővéremnek 2.
„a másik”
„Az új album anyagából egy lemezbemutató koncert- turnét tervezünk tavaszra.”

Egyedülálló gyűjteménnyel, Sosztakovics összes (151) szimfóniájával jelentkezett a piacon a Teldec. A monumentális sorozat karmestere Msztyiszlav Rosztropovics, aki ezzel a felvétellel a szerzőnek tett ígéretét is teljesítette. „Ezek a szimfóniák életünk tizenöt állomását jelentik. Érzelemmel teli történeteket hazánk történelméből, rólam, róla és rólunk. Ezért olyan fontos számomra ez a felvétel. – nyilatkozta Rosztropovics.

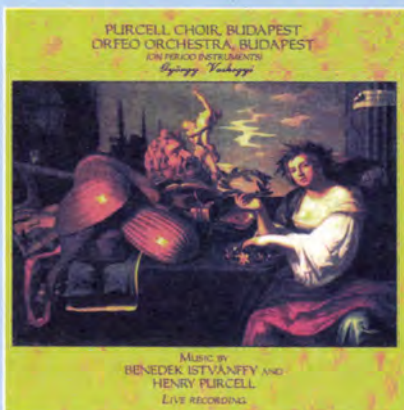
A Magyar Zene című zene-tudományi folyóirat új folyamának első száma hamarosan nyomdába kerül. A felelős szerkesztő, Wilhelm András reményei szerint a lap negyedévenkénti rendszerességgel jelenik majd meg.

Levelezési cím: 1071 Budapest, Damjanich u. 52. Tel./fax: 342-82-91.

A közelmúltban jelent meg Szomjas-Schiffert György: Hej! Cserényem előtt... Kiskunhalas népdalai, valamint Lapp sámának énekes hagyománya című kötete. Utóbbi – amely az Akadémiai Kiadó gondozásában látott napvilágot – kétnyelvű kiadvány. A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság 1995-ös konferenciájának kötete a Zenetudományi Dolgozatok sorozat keretében, az MTA Zenetudományi Intézetével közös kiadásban, Gupcsó Ágnes szerkesztésében jelent meg.

A Bécsi Filharmonikusok és az Orchestre de Paris mellett a Budapesti Fesztiválzenekar és Fischer Iván lesz a megújuló bonni Beethoven-fesztivál sztárvendége 1999 októberében.

A Budapesti Fesztiválzenekar január 23-án fejezte be Kodály Zoltán több zenekari darabjának (Marosszéki táncok, Galántai táncok, Hány János-szvit) lemezfelvételét a budapesti Olasz Intézetben. A kiadó (Philips) és a forgalmazó (PolyGram) szerint a lemez 1999 őszén kerül majd a boltokba.

Megjelent

az Orfeo Kamarazenekar és a Purcell Kórus önálló CD-je, amelyen Istvánffy Benedek *Messa dedicata al patriarcha Santo Benedetto* című műve mellett Henry Purcell *Szent Cecília* napjára írt ódája is szerepel. A lemez szólólistái: Hamvasi Szilvia, Kiss Noémi, Bárány Péter, Gavodi Zoltán, Drucker Péter, Kovács István.

Vezényel: Vashegyi György.
A CD az alábbi címen rendelhető meg: 1026 Budapest, Pasaréti út 114. Tel./fax: 274-26-78
Orfeo Zenei Alapítvány

Hamarosan

a boltokban lesz az a CD, amely Franz Schubert összes szimfóniáját tartalmazza a tavaly hetvenedik születésnapját ünneplő kiváló karmester, Sir Colin Davis vezényletével.

Koncertsorozat

indul 1998 júniusában a keszthelyi Festetics-kastélyban a Deltaconcert szervezésében.

A hangversenyeken többek között olyan neves művészek lépnek fel, mint Szabadi Vilmos, az Auer Vonósnégyes és Csaba Péter.

Fesztiváliroda: 2120 Dunakeszi, Kosztolányi u. 1/A.
Tel./fax: 06 27 390-573,
tel.: 06 30 424-069

Kastélykoncertek
Kamarazenei Fesztivál
Schloßkonzerten
Kammermusikfestival
Mansion Concerts
Chamber Music Festival
Keszthely

1998

Ú J A B B J A Z Z L I S T Á K

DOWNBEAT

Az amerikai Downbeat olvasói részletes listán szavaztak kedvenceikről. Bár a szavazócédulát már szeptemberben kiküldték, érdemes az eredményekből szemlélni, hiszen a Gramofon jazzrovatának rendszeres böngészői sok alábbi nével találkozhattak már. Az év muzsikusa, nem először, az a Wynton Marsalis lett 432 szavazattal, aki tavaly jelentette meg lemezen Blood On the Fields című háromórás oratórikus művét (Sony), melyről szeptemberben írtunk. Marsalis egyébként a zeneszerzői kategóriában is első lett. Az év lemeze Kenny Garrett John Coltrane-t idéző albuma, a Pursuance, és Garrett bezebelte az elsőséget azt alszaxofonosok között is. A Gramofon interjút is készített Garrett-tel tavaly (7-8. szám), és nemcsak a Pursuance, hanem a Songbook című újabb lemezéről is írtunk kritikát (Warner). Tenoron Sonny Rollins az első, de csak alig előzte meg Joe Lovano-t. Szopránon Wayne Shorter kapta a legtöbb olvasói szavazatot, de korántsem akkora főlényel, mint a klarinétos Don Byron, aki több mint száz szavazattal előzte meg Eddie Danielst. Klasszikus jazzfelvételeknek szentelt rovatunkban már kétszer is írtunk Keith Jarrett-ről, és természetesen a La Scala (ECM – MusiCDome) című új lemezét is bemutattuk szeptemberben. A Downbeat olvasói is őt tartották a legtöbbször a zongoristák között, idén megint első lett, igaz 237 szavazata csak tizenötöt több, mint amennyit McCoy Tyner kapott. Európában még csak most kezdik megismerni a New Yorki Maria Schneider-t és bigbandjét - nálunk tavaly öt csillagot kapott -, de az aranyszőrők között már a '97-es szavazáson ő lett az első, nagyzenekarát pedig csak a Mingus (emlék-) zenekar tudta megelőzni. A Gramofon már előző számában megemlékezett Stéphane Grappelli-ről – a Downbeat olvasói viszont újra hangszerének legjobbjaként ismerték el az év végén. Az énekesnők között újra első Cassandra Wilson mindkét utolsó lemezét bemutattuk (Blue Note – EMI-Quint). A Verve (PolyGram) egyik büszkesége, Charlie Haden Quartet West nevű (akusztikus) együttesével és a nagybőgő hangszerkategóriájában is tarolt. Utoljára Haden és Pat Metheny lemezének kriti-

kájával találkozhattak a Gramofonban. Nos, Pat Metheny kibérelte az elektronikus jazzegyüttesek közötti elsőséget. Szintén a Verve régi-új sztárja Jimmy Smith, a hammond-orgona heivenen túl is aktív mágusa. Végül az énekegyüttes kategória elsőségéről, mely lassan tíz éve a Take Six és a Manhattan Transfer között dől el. Bár a Manhattan (lásd tavalyi utolsó számunkat) 231 szavazatot kapott, csak megközelíteni tudta a hat fiút, továbbra is 242 olvasó kedvencét, akikről viszont '96. decemberi számunkban olvashattak. És végül a legendás kategóriáról, a „vegyes” hangszerekről: a Gramofonban már kétszer szereplő kagylóbüvölő Steve Turr, aki harsonás, hangszerelő és zenekarvezető is, elhódította az elsőséget a szájharmonika utólról virtuózától, Toots Thielemans-tól.

Lapzárta után kaptuk a hírt, hogy január 25-én, 71 éves korában az Egyesült Államokban meghalt Zoller Atila, a világhírű magyar gitáros. Munkásságára következő számunkban visszatérünk, emlékéit itt csak volt tanítványa, Pat Metheny szavaival idézzük fel: „Atila képes volt lelkének szépségét és melegét egyetlen jellegzetes gitárhangon kifejezni, amellyel méltán vívta ki a jazzrajongók tiszteletét és csodálatát egész, kiterjedt és gazdag, négy évtizedes pályafutása során.”

A GRAMMY ELŐSZELE

A legjobb hangszeres jazzelőadás kategóriájában jó eséllyel pályázik 1998-ban Grover Washington Jr. e számukban ismertetett Breath Of Heaven című lemeze. A további jelöltek között van Randy Brecker (Into The Sun), Lee Ritenour (Alive In L. A.) Patrice Rushen (Signature) és a zongorista Joe Sample (Sample This). Az énekesek közül Dee Dee Bridgewater-ről (Dear Ella), és Kurt Elling-ről (Messenger) már szintén olvashattak lapunkban. További jelöltek: Diana Krall, Shirley Horn és Mark Murphy. A legjobb hangszeres szóló díját a következő jelöltek közül fogja kiválasztani a zsűri: Tommy

Flanagan, Antonio Hart, Dave McKenna/Buddy DeFranco és Brad Mehldau. Szomorú aktualitása az itt, valamint a legjobb hangszeres (együttes ill. egyéni) kategóriában jelölt Doc Cheatham-Nicholas Payton lemeznek Cheatham halála. Az utóbbi kategória további jelöltjei: Chick Corea & Friends (Remembering Bud Powell), Kenny Garrett (Songbook), Charlie Haden/Pat Metheny (Beyond The Missouri Sky) – mindhárom ismertettük 1997-ben a Gramofonban –, és Joe Lovano (Celebrating Sinatra). A nagyzenekari díj öt várományosa közül is háromról olvashattak jazzrovatunk hasábjain, ezek: Joe Henderson Big Band, Bill Holman Band, JJ. Johnson Brass Orchestra.

CD NOW

A világ – állítólag – legnagyobb Internetes lemezkiadó cége, a CD NOW a 19 legnagyobb példányszámban megrendelt blues- és jazzlemez év végi összesítését is hozzáférhetővé tette a világhálón. Azért nem húsz, mert egy helyet valamiért üresen hagytak. Mint látható, ez egy „öröklista”, vagyis már klasszikusnak számító lemezek is idekerültek.

1. Ry Cooder: Buena Vista Social Club
2. Jonny Lang: Lie To Me
3. Miles Davis: Kind Of Blue
4. B.B. King: Deuces Wild
5. Haden/Metheny: Beyond The Missouri Sky
6. Miles Davis: Birth Of The Cool
7. Keb' Mo': Just Like You
8. Rippingtons: Black Diamond
9. Harry Connick Jr.: To See You
10. Miles Davis: Bitches Brew
11. Chase: Chase
12. Hancock/Shorter: 1 + 1
13. Keith Jarrett: Köln Concert
14. Louis Prima: Collectors Series
15. Dave Brubeck: Time Out
16. Diana Krall: All For You
17. George Winston: Linus & Lucy
18. Ray Charles: Anthology
19. Keb' Mo': Keb' Mo'

Gács István – Zipernovszky Kornél

MEGREDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját példányban.

- egy évre: a bolti árnál 252 forinttal olcsóbban, **3300** forintért.
- fél évre: a bolti árnál 76 forinttal olcsóbban, **1700** forintért.

Megrendelő neve:

Címe:(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)

.....(házszám).....(emelet, ajtó)(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon
- számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

AMFISZ Kft. 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 212-4782

GRAMOFON

tények

Mostantól minden egy gombnyomásra!

Tények: Reggeli hírműsor, esti híradás már 7 órakor, háttérműsorok, hírmagazinok.

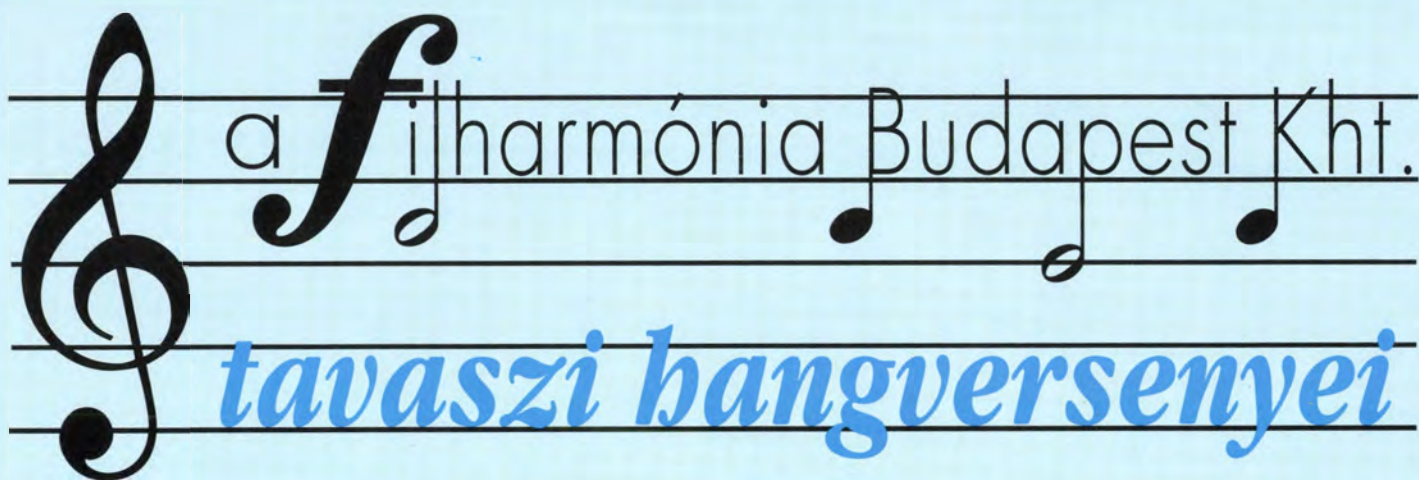
Szórakoztató: Szerencsekerék, sorozatok, krimik, fantasztikus filmek, játékfilmek.

Mesés: mesefilmek, rajzfilmsorozatok.

Képben vagyunk.

Az új TV2-t érintő bármilyen kérdésével díjmentesen hívhatja a következő telefonszámot: 06/80-20-22-20

a *F*ilharmonia Budapest Kht.
tavaszi hangversenyei

Február 17., Zeneakadémia

↳ Nicolaus Esterházy Sinfonia,
vezényel: Drahos Béla

Február 18., Zeneakadémia

↳ A Párizsi Conservatoire Szimfonikus Zenekara,
vezényel: Pascal Rophé

Február 23., Zeneakadémia

↳ King's Singers együttes

Február 27., Zeneakadémia

↳ Sárközy Gergely spanyolgitárestje

Március 2., Zeneakadémia

↳ Camerata Transsylvania,
vezényel: Selmeczi György

Március 6., Zeneakadémia

↳ Nemzeti Filharmonikusok,
Nemzeti Énekkar,
vezényel: Kovács János

Március 9. Zeneakadémia

↳ Ránki Dezső zongoraestje

Március 16. Zeneakadémia

↳ Fred Hersch (USA) zongoraestje

Március 19., Thália Színház

↳ Decsényi János: Emlékkönyv (ősbemutató)
A Budapesti Tavaszi Fesztivállal közös rendezvény

Március 30., Zeneakadémia

↳ A Liszt Ferenc Kamarazenekar hangversenye
az együttes 35 éves jubileuma alkalmából

Április 3., Zeneakadémia

↳ Nemzeti Filharmonikusok,
vezényel: Kesselyák Gergely

Április 7., Zeneakadémia

↳ Akadémiai Szólisták Kamarazenekar,
vezényel: Kocsár Balázs

Április 8., április 20., SOTE Díszterem

↳ Amadinda Ütőegyüttes
– Földrészek zenéje 4–5.

Április 15., Zeneakadémia

↳ Ifj. Fasang Árpád (zongora)
és az Új Budapest Vonósnégyes

**Április 18., 19., 24., 25., 26.,
XII. Kerületi Művelődési Központ**

↳ A Magyar Fesztiválbalett előadásai,
művészeti vezető: Markó Iván

Május 5., Zeneakadémia

↳ A Liszt Ferenc Zeneakadémia Szimfonikus Zenekara,
vezényel: Kesselyák Gergely

Május 13., Zeneakadémia

↳ Nicolaus Esterházy Sinfonia,
vezényel: Drahos Béla

Május 17., Zeneakadémia

↳ Nemzeti Filharmonikusok,
Nemzeti Énekkar,
vezényel: Howard Williams

Május 26. – június 2.

↳ Budapesti Régi Zene Fórum

FILHARMÓNIA BUDAPEST KHT.

1066 Budapest, Jókai utca 6.

Tel./fax: 311-8827, 331-2521, 331-8972

Jegyek válthatók a Filharmonia Budapest Kht. jegypénztárában (Budapest, V. Vörösmarty tér 1. Telefon: 118-0281)
és a helyszínen, az előadás előtt egy órával.

Olvasói oldal

Üdvözlét az Olvasónak!

Harmadik évfolyamát zárja a jelen számmal az egyetlen magyar lemezkritikai szaklap, a Gramofon. Az olvasó tájékozódását elősegíteni az egyre nehezebben áttekinthető zenei kínálatban – a negyedik évfolyam előkészítésekor is ez marad legfőbb célunk. Ellentétben oly sok más sajtótermékkel, itt most nem következik áremelési bejelentés: a Gramofon továbbra is mindent elkövet azért, hogy az előfizetési és példányonkénti ára ne emelkedjen. Olvasóink meglegedésére lapunkat indulása óta változatlan áron kínáljuk.

GRAMOFON

Az igényes zenerajongó lapja

A Gramofon következő száma
1999. január 13-án, szerdán jelenik meg.

MEGREDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját példányban.

- Egy évre: a bolti árnál 252 forinttal olcsóbban, **3300** forintért.
 Fél évre: a bolti árnál 76 forinttal olcsóbban, **1700** forintért.

Megrendelő neve:

Címe:(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)
(házzám).....(emelet, ajtó)(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

AMFISZ Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 212-4782

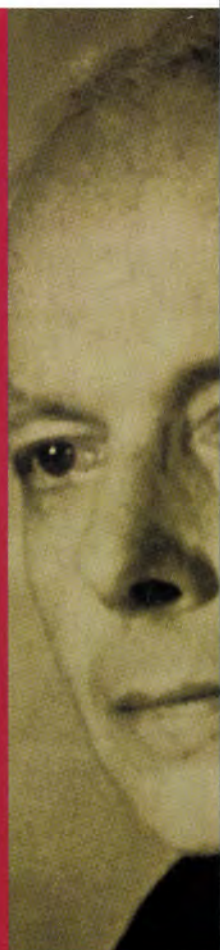

MATÁV Szimfonikus Zenekar

*Békés, kellemes karácsonyi
ünnepeket és boldog új esztendőt
kívánunk minden kedves
Zenerajongó Barátunknak!*

INFORMÁCIÓ • Telefon: 215 7901

Szeretne naprakész információt kapni a
MATÁV Szimfonikus Zenekar programjairól?

Adja meg adatait és mi minden hónap elején elküldjük
Önnek pontos műsorunkat levélben vagy e-mailen
keresztül. Várjuk megtisztelő érdeklődését!

Igen, szeretnék információt kapni a Zenekar programjairól
 levélben e-mailen keresztül.

Név:

Cím:

e-mail:Telefon:

*Kellemes karácsonyi ünnepeket
és sikerekben gazdag új esztendőt
kíván az Antenna Hungária Rt.,
mint a Zempléni Művészeti Napok és
a magyar kulturális élet
elkötelezett támogatója.*